

บทที่ 3 โลกในบ้านของเด็ก

บทนี้เป็นการศึกษาเปรียบเทียบสังคมในครอบครัวของเด็กที่ปรากฏในวรรณกรรมเด็กของเยอรมันกับของไทยในแง่มุมมองของความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ และปัญหาในครอบครัว แม้ว่าวรรณกรรมเด็กที่เลือกมาศึกษาของทั้งสองชาติตีพิมพ์ร่วมสมัยกัน คือ ช่วงทศวรรษ 1980 กับ 1990 ทว่าตัวบทของทั้งสองชาติมีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้บทบาทของเด็กและความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ในครอบครัวที่ปรากฏในวรรณกรรมเด็กของทั้งสองชาติแตกต่างกันด้วย

3.1 เด็กกับผู้ใหญ่

ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ในบ้านหรือในครอบครัวจะวิเคราะห์บทบาทของลูกและความสัมพันธ์ระหว่างลูกกับพ่อแม่ และความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้สูงอายุซึ่งหมายถึงปู่ย่าตายายของเด็ก

3.1.1 เด็กกับพ่อแม่

เด็กกับพ่อแม่เป็นการศึกษาบทบาทของเด็กและความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับพ่อแม่ โดยทั่วไปเรามักมีภาพของพ่อแม่ตามชนบ คือ พ่ออยู่ในฐานะผู้นำครอบครัวและเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวหรือรับผิดชอบงานนอกบ้าน ส่วนแม่อยู่ในฐานะผู้รับผิดชอบงานบ้านและการดูแลสุขภาพของการแบ่งหน้าที่ของพ่อแม่ตามที่กล่าวมาเป็นผลมาจากการแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบตามบทบาททางเพศในโครงสร้างครอบครัวแบบพ่อเป็นใหญ่ บทบาททางเพศเป็นการจัดการด้านระเบียบแบบแผนทางพฤติกรรมของผู้ชายและผู้หญิงที่ถูกกำหนดให้แตกต่างกัน สำหรับผู้วิจัยเห็นว่าการกำหนดความแตกต่างระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงเป็นผลมาจากอุดมการณ์ปิตาธิปไตยหรืออุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ (patriarchy) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการให้โอกาสและเอื้อประโยชน์กับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง สืบเนื่องมาจากการติดยึดกับความเชื่อที่ว่าด้วยความแตกต่างทางด้านร่างกายระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงเป็นปัจจัยซึ่งทำให้ผู้ชายแข็งแรงกว่าผู้หญิง ความเชื่อ

ดังกล่าวมักใช้เป็นสาเหตุที่นำไปสู่ความแตกต่างทางด้านการจัดวางความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ยกย่องให้ผู้ชายมีความเหนือกว่าผู้หญิงทั้งด้านบทบาทและสถานะภาพในสังคม วิธีคิดข้างต้นได้กลายเป็นค่านิยมที่มีส่วนกำหนดวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม โดยอาจแสดงออกในรูปแบบต่างๆ เช่น การกำหนดบรรทัดฐานทางเพศ หรือบทบาททางเพศและการแบ่งหน้าที่ในครอบครัว¹ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้บทบาททางเพศจึงไม่ใช่สิ่งที่มีมาตามธรรมชาติ แต่เป็นประเด็นที่คนสร้างขึ้นและถ่ายทอดกันต่อมา โดยเฉพาะกับกลุ่มเด็กซึ่งอยู่ในฐานะของผู้ที่เติบโตเป็นผู้ใหญ่ในวันหน้าได้เรียนรู้บทบาททางเพศในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะการใช้วรรณกรรมเด็กเป็นเครื่องมือในการอบรมบทบาททางเพศให้กับเด็ก จากการศึกษาวรรณกรรมเด็กของเยอรมันกับของไทยพบว่าวรรณกรรมเด็กของทั้งสองชาตินำเสนอบทบาททางเพศด้วยมุมมองที่แตกต่างกัน วรรณกรรมเด็กของเยอรมันนำเสนอบทบาททางเพศที่แตกต่างจากภาพตามแบบฉบับหรือเป็นภาพของพ่อแม่ที่แตกต่างจากชนบ ส่วนวรรณกรรมเด็กของไทยนำเสนอบทบาททางเพศตามแบบฉบับหรือภาพของพ่อแม่ตามชนบ

3.1.1.1 ภาพพ่อแม่ที่แตกต่างจากชนบ: เด็กกับพ่อแม่ในวรรณกรรมเด็กของเยอรมัน

ผลสืบเนื่องจากการปฏิวัตินักศึกษาในปีค.ศ.1968 ทำให้สังคมเยอรมันเกิดการปฏิรูปสถาบันครอบครัว ขบวนการสิทธิสตรีและการดำเนินชีวิตทางเลือก อันเป็นปัจจัยที่นำไปสู่การบั่นทอนอิทธิพลของอุดมการณ์เป็ตาธิปไตยซึ่งครอบงำการกำหนดบทบาททางเพศและการจัดวางความสัมพันธ์ระหว่างเพศชายและเพศหญิง ทำให้มีความเปลี่ยนแปลงต่อบทบาททางเพศตามแบบฉบับ ขณะเดียวกันความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ผู้ชายมีเหนือผู้หญิงถูกสั่นคลอน ปราบฎการณ์ข้างต้นส่งผลให้เกิดการตั้งคำถามต่อภาพของพ่อแม่ตามชนบของโครงสร้างครอบครัวแบบพ่อเป็นใหญ่ซึ่งเป็นการแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบตามบทบาททางเพศ พ่ออยู่ในฐานะผู้หาเลี้ยงครอบครัวหรือรับผิดชอบงานนอกบ้าน ส่วนแม่อยู่ในฐานะผู้รับผิดชอบงานบ้านและการดูแลลูก การแบ่งหน้าที่ของพ่อแม่ตามที่กล่าวมาเป็นสิ่งที่นักเขียนวรรณกรรมเด็กของเยอรมันมิได้นำมาผลิตซ้ำ แต่ได้หันมาทำทนายภาพของพ่อแม่ตามชนบด้วยการนำเสนอเรื่องราวระหว่างเด็กกับการสลับบทบาทของพ่อแม่ เด็กกับแม่ที่เป็นโรคประสาท เด็กกับความรักครั้งใหม่ของแม่และพ่อที่ดูแลลูก เด็กกับการยอมรับแม่อกสมรส เด็กกับแม่ที่เป็นหญิงรักหญิง และเด็กกับพ่อที่ทอดทิ้งครอบครัว

¹ Kate Millet, *Sexual Politics* (Chicago: University of Illinois Press, 2000), pp. 26-27.

3.1.1.1.1 เด็กกับการสลับทบาทของพ่อแม่

การนำเสนอภาพของพ่อแม่ที่แตกต่างจากชนบในลักษณะแรก คือ การนำเสนอการสลับทบาทของพ่อกับแม่ พบได้ในเรื่องเมื่อยากอบเกิดทุกอย่างก็เปลี่ยนไป ของโบเย่ เรื่องนี้เป็นเรื่องราวของการสลับทบาทของพ่อกับแม่ของเนเล่ พ่อของเนเล่ทำงานเป็นครู ส่วนแม่ของเนเล่เป็นแม่บ้าน แต่ต่อมาแม่กลับไปทำงานนอกบ้าน หลังจากที่แม่คลอดยากอบน้องชายคนเล็ก พ่อกับแม่ของเธอตกลงกันว่า แม่ยังคงทำงานนอกบ้านต่อไป* ส่วนพ่อเป็นคนเลี้ยงดูยากอบและทำงานบ้าน นับตั้งแต่นั้นมาพ่อ-แม่-ลูกต้องปรับตัวกับการสลับทบาทเพื่อให้บทบาทที่สลัปลี่ยนเปลี่ยนกันยังคงดำเนินต่อไปได้

แต่เดิมพ่อกับแม่ของเนเล่แบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบตามบทบาททางเพศตามชนบ โดยแบ่งพื้นที่สำหรับงานหรือบทบาทของผู้ชายกับผู้หญิงออกเป็นโลกนอกบ้าน คือ หน้าที่ของพ่อในการหาเงินมาเลี้ยงครอบครัว ส่วนโลกในบ้าน คือ หน้าที่ของแม่ในการดูแลลูกและทำงานบ้าน² การแบ่งหน้าที่เช่นนี้เป็นสิ่งที่ทำให้แม่รู้สึกไม่พอใจ แม่ไม่ต้องการเป็นแม่บ้านเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่แม่ต้องการมีอาชีพของตนเอง

Ich möchte wieder arbeiten, sagte sie...Arbeiten, sagte Mama.

Ich- möchte-wieder-arbeiten... Keine Halbtagsstelle, sagte Mama. Richtig arbeiten.³

สืบเนื่องจากกระแสความคิดของสังคมในขณะนั้นที่มองว่าการจำกัดบทบาทของผู้หญิงให้อยู่แต่ในบ้านทำให้ผู้หญิงไม่ได้พัฒนาศักยภาพของตน แต่การทำงานนอกบ้านทำให้ผู้หญิงเป็นอิสระจากการพึ่งพาผู้ชายทางด้านเศรษฐกิจ ดังนั้นแม่จึงยืนยันความต้องการของตนเองอย่างหนักแน่น สามีกับลูกสาวไม่ขัดข้อง เพียงแต่ทั้งคู่รู้สึกแปลกใจและรู้สึกเสียดายที่ต้องสละความสะดวกสบายต่างๆซึ่งเคยมีแม่คอยให้บริการ

* ผู้หญิงส่วนใหญ่ไม่ต้องการเป็นแม่บ้านเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ต้องการประกอบอาชีพด้วย ระหว่าง ค.ศ.1970-1991 จำนวนแม่ที่ประกอบอาชีพนอกบ้านและมีลูกอายุต่ำกว่า 3 ปี มีจำนวน 40% ส่วนแม่ที่มีลูกอายุระหว่าง 3-5 ปี มีจำนวน 86.2% และแม่ที่มีลูกอายุระหว่าง 6-14 ปีมีจำนวน 82.7% (Claudia Quaiser-Pohl and Horst Nickel, "Die Veränderung familiärer Strukturen als Folge des gesellschaftlichen Wandels in der Bundesrepublik Deutschland," in *Junge Eltern im kulturellen Wandel*, eds. Horst Nickel and Claudia Quaiser-Pohl (Weinheim: Juventa, 2001), p. 55.)

² Valerie Bryson, *Feminist Political Theory: An Introduction*, 2nd ed. (New York: Palgrave Macmillan, 2003), p. 155.

³ Kirsten Boie, *Mit Jakob wurde alles anders* (Hamburg: Friedrich Oetinger, 1986), p. 6.

Und er wollte ja eigentlich auch gerne, daß Mama wieder arbeiten sollte. Er war eben nur überrascht wie ich auch. Wir hatten uns so daran gewöhnt, daß Mama immer da war und allen Kram erledigte.⁴

ทั้งพ่อกับลูกสาวเคยชินกับการได้รับการปรนนิบัติจากแม่ในฐานะที่เป็นคนรับใช้กิตติมศักดิ์ประจำครอบครัว หากแม่ออกไปทำงานนอกบ้าน นั้นอาจหมายความว่าพ่อกับลูกสาวต้องมาช่วยทำงานบ้านแทนการรับบริการจากแม่เช่นที่เคยเป็นมา

ความต้องการของแม่เป็นจริงได้และปราศจากความขัดแย้งในครอบครัว เนื่องจากสามีกับลูกเข้าใจและสนับสนุนสิทธิของผู้หญิง

Ich find's gut, sagte ich. Mein Vater auch. Wir finden, daß Frauen auch ein Recht auf Leben haben...⁵

ในขณะที่เนลใช้คำว่า"สิทธิ"ชวนให้คิดว่าทั้งพ่อกับลูกตระหนักถึงความต้องการของแม่และเคารพในความเป็นปัจเจกบุคคลของเธอ ทั้งคู่ยอมรับการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในบ้านหลังจากที่แม่ออกไปทำงานนอกบ้าน โดยเฉพาะตัวสามีซึ่งต้องช่วยแบ่งเบาภาระในบ้านเมื่อภรรยาออกไปทำงานนอกบ้าน สามีไม่ได้ถือว่าตนเองเป็นหัวหน้าครอบครัวซึ่งมีหน้าที่ในการทำงานนอกบ้านเพื่อหาเงินมาจุนเจือครอบครัว โดยมีภรรยาเป็นผู้ตามที่มีหน้าที่รับใช้ครอบครัว เขาตระหนักถึงความต้องการของภรรยาและยอมรับการปลดแอกของภรรยา⁶ แต่ในขณะเดียวกันเนลกล่าวว่าพวกเขา"อนุญาต"ให้แม่กลับไปทำงานนอกบ้าน

...daß wir Mama erlaubt hatten zu arbeiten⁷

คำว่า"อนุญาต"อาจทำให้เกิดการตั้งคำถามว่าหากเนลกับพ่อไม่ยินยอมให้แม่ออกไปทำงานนอกบ้าน แม่ย่อมไม่สามารถกระทำได้ ถ้าเป็นเช่นนั้นคงเป็นไปได้ที่ลูกอย่างเนลคาดหวังหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ที่เป็นแม่ในฐานะผู้ที่ต้องเสียสละความต้องการของตนเองเพื่อครอบครัว ดังนั้นคำว่า"สิทธิ"ในที่นี้จึงขึ้นอยู่กับการได้รับอนุญาตจากลูกและสามี แต่ไม่ใช่สิทธิส่วนบุคคลที่แม่พึงมี ความเข้าใจเช่นนี้ของเนลสอดคล้องกับความเข้าใจของคนส่วนใหญ่เกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อผู้หญิงที่เป็นแม่อันเป็นประเด็นที่เนลได้เรียนรู้และทำความเข้าใจต่อไปเกี่ยวกับการสลับทบาทระหว่างพ่อกับแม่

⁴ Ibid., p. 8.

⁵ Ibid., p. 9.

⁶ Sabine Keiner, *Emanzipatorische Mädchenliteratur 1980-1990* (Frankfurt, M: Peter Lang, 1994),

p. 104.

⁷ Kirsten Boic, *Mit Jakob wurde alles anders*, p. 9.

แม้ว่าเนลล์สนับสนุนการที่แม่กลับไปทำงานนอกบ้าน แต่เนลล์รู้สึกอับอายเพื่อนที่
พ่อแม่ของเธอสลับบทบาททางเพศ

Aber das einzige, was mir einfiel, war, daß in der Klasse viele
lachen würden.⁸

ด้วยเหตุที่เป็นการกระทำที่แปลก คนส่วนใหญ่ที่เรารู้จักไม่มีใครกระทำเช่นนี้ สืบเนื่องจากคนส่วนใหญ่คุ้นเคยกับระบบการแบ่งหน้าที่ตามเพศตามแบบฉบับโดยมีผู้หญิงในฐานะแม่เป็นผู้ดูแลลูกและงานในบ้าน ในขณะที่ผู้ชายในฐานะพ่อเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวด้วยการทำงานนอกบ้าน⁹ การแบ่งงานและบทบาทเช่นนี้ยังมีอิทธิพลในการครอบงำสถาบันครอบครัวซึ่งคู่สมรสบางส่วนยังปฏิบัติกันสืบมา ทั้งๆที่ระบบการแบ่งบทบาททางเพศดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ¹⁰ ผู้ชายซึ่งมีบทบาทในโลกนอกบ้านเป็นผู้กำหนดความเป็นไปของการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ในขณะที่ผู้หญิงมีบทบาทผูกพันอยู่กับงานบ้านซึ่งมักถือว่าเป็นงานที่ไม่มีความสำคัญแต่อย่างใด

การสลับบทบาทช่วยให้ผู้ชายที่เป็นพ่อหรือสามีเข้าใจความเหนื่อยยากของผู้หญิงที่อยู่บ้านเพื่อทำงานบ้าน ตัวพ่อเองคิดว่างานบ้านเป็นงานสบายคงเหมือนกับได้พักร้อน

Ich hatte damals doch keine Ahnung, wie es ist, den ganzen
Tag Hausfrau zu sein. Ich hab doch gedacht, sie hat so wenig zu
tun, da hat sie viel Zeit für sich, das ist fast wie Urlaub!¹¹

คำพูดของพ่อบ่งบอกถึงความเชื่อของคนกลุ่มหนึ่งที่เห็นว่างานบ้านไม่ใช่งานที่ยากลำบากและไม่มีอะไรให้ทำมากนัก อันที่จริงแล้วงานบ้านเป็นงานที่หนักและยากลำบากไม่น้อยกว่างานอาชีพอื่นๆ¹² ครอบครัวควรให้ความสำคัญและยกย่องผู้ที่ทำงานบ้าน เนื่องจากการจัดการงานบ้านได้อย่างสมบูรณ์คงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้สมาชิกในครอบครัวได้ดำเนินชีวิตอย่างสุขสบาย

เช่นเดียวกับพ่อ เนลล์เองได้เรียนรู้พร้อมๆกับพ่อว่างานบ้านเป็นสิ่งที่เหนื่อยยาก นอกจากนี้เนลล์ได้เรียนรู้ความรู้สึกของแม่ที่ต้องตั้งครมภ์โดยไม่ฟังประสงค์ เมื่อแม่พบว่าตัวเอง

⁸ Ibid., p. 13.

⁹ Nancy Chodorow, *The Reproduction of Mothering: Psychoanalysis and the Sociology of Gender*, (Berkeley: University of California Press, 1979), pp. 218-219.

¹⁰ Ibid., p. 218.

¹¹ Kirsten Boic, *Mit Jakob wurde alles anders*, p. 92.

¹² วาณี ภูริสินสิทธิ์, สตรีนิยม: ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ 20 (กรุงเทพฯ: กบไฟ, 2545),

ตั้งครรรค์ทำให้แม่เสียใจมาก เนเล่ได้ยินแม่ร้องไห้หลายครั้ง เนเล่เห็นว่าอากัปภิกิริยาของแม่ตรงกันข้ามกับความคิดเห็นทางด้านจิตวิทยาซึ่งมักกล่าวว่าผู้หญิงมีสัญชาตญาณของความเป็นแม่หรือผู้หญิงยินดีหรือต้องการเป็นแม่¹³ อันที่จริงแล้วมิใช่ผู้หญิงทุกคนที่รู้สึกดีใจเมื่อรู้ว่าตนตั้งครรรค์หากไม่ใช่สิ่งที่เธอเฝ้ารอคอย การตั้งครรรค์ไม่พึงประสงค์ครั้งนี้ไม่ได้ทำให้แม่ยอมเสียสละความต้องการของตัวเอง เธอยังคงยืนยันที่ทำงานนอกบ้านและพ่อเป็นฝ่ายอยู่บ้านดูแลลูก การสลับบทบาทระหว่างพ่อกับแม่ในนวนิยายเรื่องนี้ไม่เพียงแต่ปฏิเสธระบบการแบ่งงานตามเพศที่มอบให้ผู้หญิงในฐานะแม่เป็นผู้ดูแลทารกแรกเกิด¹⁴ ขณะเดียวกันเป็นการท้าทายความเชื่อทางด้านจิตวิทยาซึ่งเชื่อกันว่าผู้หญิงดูแลลูกได้ดีกว่าผู้ชายด้วยเหตุผลทางด้านชีววิทยา¹⁵ อันเป็นผลมาจากการที่ผู้หญิงเป็นฝ่ายตั้งครรรค์และให้กำเนิดทารก สามีและภรรยาคุณนี่แยกแยะบทบาทระหว่างการอภิบาลทารกกับการให้กำเนิดทารกออกจากกัน¹⁶ แม่ที่ให้กำเนิดไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เลี้ยงดูเด็ก พ่อสามารถดูแลเด็กแรกเกิดได้ เช่น พ่อที่ได้เข้ารับการอบรมการดูแลทารกแรกเกิด อันที่จริงแล้วทารกได้รับการอภิบาลอย่างดีและปราศจากอันตรายจากใครก็ได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้หญิงเท่านั้น อาจเป็นการนำเสนอบทบาทของพ่อแม่แบบใหม่ให้ลูกสาวได้เรียนรู้

ระบบการแบ่งหน้าที่ตามเพศที่กำหนดให้พ่อมีบทบาทนอกบ้าน ส่วนแม่มีบทบาทในบ้านส่งผลให้ผู้ที่เป็พ่อส่วนใหญ่แทบไม่มีบทบาทในการดูแลเด็ก¹⁷ แต่พ่อในเรื่องนี้รับบทบาทของแม่ตามชนบ ซึ่งมีหน้าที่หลักในการดูแลลูก โดยเฉพาะลูกที่เพิ่งเกิด พ่อให้นมและเปลี่ยนผ้าอ้อมให้ลูก ในขณะที่พ่อออกไปซื้อของ พ่อพาลูกที่วางอยู่ในรถเข็นไปด้วยเพื่อลูกจะได้สูดอากาศบริสุทธิ์ ระหว่างที่ทำงานบ้านพ่อจะจับลูกคนเล็กที่หลับแล้ววางลงในกระบะเป่าเป้สำหรับอุ้มทารกซึ่งพ่อจะแบกเป่าเป้ไว้แถวหน้าท้อง ยาคอบขยับตัวอยู่ที่หน้าท้องและส่งเสียงร้องเบาๆ อย่างพอใจในขณะที่หลับอยู่ การดูแลยาคอบทำให้เห็นภาพของพ่อในฐานะพ่อลูกอ่อนที่แสนดี และภาพของลูกที่หลับอย่างเป็นสุข อาจถือได้ว่าเป็นการหักล้างความเชื่อที่อ้างว่าทารกจะเป็นอันตรายถ้าไม่ได้รับการ

¹³ Nancy Chodorow, *The Reproduction of Mothering: Psychoanalysis and the Sociology of Gender*, pp. 21-22.

¹⁴ *Ibid.*, p. 10, p. 16.

¹⁵ *Ibid.*, p. 22.

¹⁶ *Ibid.*, p. 16.

¹⁷ *Ibid.*, p. 3.

ดูแลจากผู้หญิง¹⁸ เป็นการนำเสนอภาพของพ่อแบบใหม่ที่สามารถดูแลลูกได้เช่นเดียวกับแม่

การสลับบทบาทระหว่างพ่อกับแม่ในครอบครัวของเนลล์เป็นไปได้เนื่องจากมีปัจจัยสนับสนุน 2 ประการ คือ แม่สามารถทำงานทำได้และอาชีพของพ่อเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการสลับบทบาท ในฐานะที่เป็นครูพ่อสามารถขอใช้สิทธิลาพักร้อนเพื่อการดูแลครอบครัวได้ โดยที่ตำแหน่งยังคงอยู่ ทำให้พ่อสามารถกลับเข้าไปทำงานได้อีกครั้ง ด้วยเหตุนี้พ่อจึงสามารถขอใช้สิทธิลาพักร้อนเพื่อการเลี้ยงดูลูก* อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าเสียดายที่พ่อยินดีปฏิบัติหน้าที่นี้โดยถือว่าเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศและได้ประสบการณ์ใหม่

Ich freue mich schon richtig drauf, sagte Papa. Es wird eine Schöne Abwechslung sein... Aber Hausmann- die Erfahrung macht nicht jeder.¹⁹

เห็นได้ว่าตัวพ่อเองกระตือรือร้นที่สลับเปลี่ยนบทบาทเนื่องจากพ่อคิดว่าจะได้สัมผัสประสบการณ์แปลกใหม่ พ่อเชื่อมโยงการเป็นพ่อบ้านราวกับการไปท่องเที่ยวสถานที่ซึ่งแปลกหูแปลกใจยอมทำให้ได้ประสบการณ์ที่ตื่นตาตื่นใจ พ่อไม่ได้เข้าใจบทบาทของการเป็นพ่อบ้านอย่างแท้จริง แต่ถึงกระนั้นก็ตาม ภาพของพ่อกับการเป็นพ่อบ้านที่ปรากฏในวรรณกรรมเด็กเรื่องนี้ก็น่าสนใจ นักเขียนตีพิมพ์นวนิยายเรื่องนี้ในปีเดียวกันกับที่มีการบังคับใช้กฎหมายที่อนุญาตให้พ่อหรือแม่หรือทั้งพ่อแม่มีสิทธิในการลาพักร้อนเพื่อการเลี้ยงดูลูก อาจปฏิเสธไม่ได้ว่านักเขียนในวรรณกรรมเด็กของตนเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมนโยบายของรัฐบาลที่นักเขียนเห็นด้วย ขณะเดียวกันนักเขียนยังได้นำเสนอภาพของพ่อที่เป็น "พ่อบ้าน" ซึ่งเป็นภาพของพ่อที่หาได้ยากในสังคมเยอรมัน การนำเสนอตัวละครพ่อที่ใช้สิทธิลาพักร้อนเพื่อการเลี้ยงดูลูกคงเป็นการปลุกฝังบทบาทของการเป็นพ่อแบบใหม่ให้กับเด็ก โดยเฉพาะเด็กผู้ชายให้ตระหนักถึงสิทธินี้ เนื่องจากในปัจจุบันมีผู้ชาย

¹⁸ Ibid., p. 17.

*

ประเทศสหพันธรัฐเยอรมันประกาศใช้กฎหมายที่อนุญาตให้พ่อหรือแม่หรือทั้งพ่อแม่สลับกันลาพักร้อนเพื่อการเลี้ยงดูลูก (Erziehungsurlaub) ที่เพิ่งเกิดด้วยตัวเองตามข้อบังคับ §15 Abs. 1BERzGG ซึ่งออกบังคับใช้เป็นครั้งแรกในค.ศ. 1986 โดยอนุญาตให้ลาเลี้ยงดูลูกได้สูงสุดเป็นระยะเวลา 10 เดือน ต่อมาในค.ศ. 1992 มีการขยายเวลาในการลาได้สูงสุดเป็นระยะเวลา 36 เดือน และในค.ศ. 2003 ได้เปลี่ยนจากการใช้คำว่า "การลาพักร้อนเพื่อการเลี้ยงดูลูก" เป็นคำว่า "ช่วงเวลาของผู้ปกครอง" (Elternzeit) (Peter-Christian Kunkel und Walter Röchling, *Eltern-Kind* (München: Deutscher Taschenbuch, 2004), pp.164-165., Laszlo A. Vaskovics, Harald Rost, *Väter und Erziehungsurlaub* (Stuttgart: Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, 1999), p.13. see Hans Harald, *Handbuch zum Erziehungsurlaub* (Stuttgart: Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, 1997), pp. 247-248.)

¹⁹ Kirsten Boie, *Mit Jakob wurde alles anders*, p. 13.

ประมาณ 2% เท่านั้นที่เลือกใช้สิทธิลาพักร้อนเพื่อการเลี้ยงดูลูก²⁰ นอกจากการนำเสนอภาพของ พ่อในฐานะ"พ่อบ้าน"แล้ว นักเขียนยังไม่ลืมหยิบยกปัญหาจากการสลับบทบาทมากล่าวถึงด้วย ผู้อ่านได้เห็นแล้วว่าพ่อในเรื่องนี้ไม่ได้ต้องการเป็นพ่อบ้านอย่างแท้จริงซึ่งส่งผลให้เกิดความขัดแย้ง ระหว่างพ่อแม่หลังจากที่การสลับบทบาทดำเนินต่อไปได้ระยะเวลาหนึ่ง

การสลับบทบาทระหว่างพ่อกับแม่มีได้มีความราบรื่นมากนัก ความขัดแย้งระหว่างสามีภรรยาเกิดขึ้นเมื่อความคาดหวังของแม่ที่มีต่อความรับผิดชอบของพ่อ คือ การดูแลลูกและงานในบ้าน แต่พ่อคิดว่าพ่อยังมีสิทธิในการหาความรื่นรมย์ให้กับตัวเองด้วยการเล่นเทนนิสกับเพื่อนสามครั้งต่อสัปดาห์ พ่อตั้งคำถามกับแม่ว่าตั้งแต่แม่ออกไปทำงานนอกบ้าน พ่อไม่มีเวลาว่างเป็นของตัวเอง เขาแทบลืมการเฮฮากับผองเพื่อน รู้จักแต่การอุ้มทารก ส่วนแม่ได้ตั้งคำถามกับพ่อว่า ตลอดหลายปีที่ผ่านมาชีวิตของแม่ได้อุทิศให้กับงานในบ้านและการดูแลลูก แม่ไม่เคยมีความคิดที่ไปเล่นเทนนิสสามครั้งต่อสัปดาห์แล้วปล่อยให้พ่อทำงานบ้าน ในขณะที่พ่อคาดหวังช่วงเวลาส่วนตัว แต่แม่คาดหวังการอุทิศตนเองของพ่อให้กับงานบ้านและการดูแลลูกอย่างไม่วันหยุดเช่นที่แม่ได้ปฏิบัติมาตลอด หากแม่ยอมรับความต้องการของพ่อ เท่ากับว่าแม่ต้องรับผิดชอบงานในบ้าน นอกจากงานนอกบ้าน แม่ไม่เต็มใจรับผิดชอบภาระทั้งสามมิติ ไม่ว่าจะเป็นงานนอกบ้าน งานบ้าน และการดูแลลูก เมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างพ่อกับแม่ เนลล์ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย เธออธิบายให้พ่อฟังว่าแม่คิดว่าเป็นการอยู่ดีธรรมที่พ่อเรียกร้องเวลาว่าง

Weil sie es ungerecht findet, sagte ich. Weil sie so was nicht gemacht hat, als sie nur zu Hause war. Und du hast ihr damals auch nicht besonders geholfen.²¹

ในระหว่างที่แม่ทำงานบ้านและดูแลลูก แม่ไม่เคยเรียกร้องเวลาว่างเป็นของตัวเองหรือเรียกร้องให้พ่อช่วยทั้งๆที่พ่อแทบไม่ได้ช่วยแบ่งเบาภาระจากแม่เลย คำอธิบายของเนลล์ทำให้พ่อเพิ่งเข้าใจเหตุผลที่แม่โกรธการที่พ่อเรียกร้องเวลาว่างของตัวเอง เนลล์กลายเป็นตัวแทนของแม่ในการเจรจากับพ่อ เธอสามารถประนีประนอมความขัดแย้งระหว่างสามีกับภรรยาได้ อันเป็นผลมาจากพ่อกับแม่ของเธอตระหนักถึงการเป็นบุคคลคนหนึ่งของเนลล์และยอมรับความเสมอภาคระหว่างเนลล์กับพ่อแม่ เนลล์จึงไม่ได้ถูกปิดกั้นจากการรับรู้ปัญหาของพ่อแม่ทำให้มีส่วนช่วยคลี่คลายปัญหาระหว่างพ่อกับ

²⁰ Laszlo A. Vaskovics, Harald Rost, *Väter und Erziehungsurlaub*, p. 42.

²¹ Kirsten Boie, *Mit Jakob wurde alles anders*, p. 91.

แม่ อาจเป็นการนำเสนอภาพเด็กที่มีวุฒิภาวะทางความคิดเพียงพอในการเข้าใจความต้องการของแม่จึงสามารถช่วยประคับประคองสถานการณ์วิกฤตในครอบครัวได้

นอกจากนี้เนลล์ยังทำหน้าที่เป็นผู้รับฟังที่ดี เมื่อแม่ได้พูดคุยกับเนลล์เกี่ยวกับประสบการณ์ ความรู้สึกและทัศนคติเกี่ยวกับความเป็นแม่กับงานในบ้านและงานนอกบ้าน ในแง่มุมของทัศนคติที่มีต่อความเป็นแม่กับงานในบ้านนั้นแม่เองชินกับการรับรู้แย ๆ ที่อ้างว่าผู้หญิงควรเป็นผู้ดูแลบ้านและเลี้ยงลูก หลังจากพ่อร์รับหน้าที่นี้แต่ไม่สามารถจัดการได้ลงตัว ทำให้แม่รู้สึกว่าเป็นหน้าที่ซึ่งแม่ต้องช่วย ทว่าแม่ไม่สามารถทำได้ทั้งงานนอกบ้านและงานในบ้านจึงรู้สึกไม่ดี แม่เองเป็นคนหนึ่งที่เติบโตในสังคมที่มีโครงสร้างปิตาธิปไตยหล่อหลอมความคิดเกี่ยวกับทัศนคติเกี่ยวกับความเป็นแม่กับโลกในบ้าน ทำให้รู้สึกสับสนหรือขัดแย้งในจิตใจ ทว่าแม่ชอบอาชีพของแม่และแม่ไม่คิดจะเลิกทำงานนอกบ้าน โดยทั่วไปแล้วผู้หญิงมักต้องเป็นฝ่ายเลือกครอบครัวมากกว่าการทำงานนอกบ้าน

Und wenn man einen Beruf hat, und beides zusammen geht
nicht, wer hört dann auf mit der Arbeit? Die Frau!²²

ความคิดเห็น ความรู้สึกและความคับข้องใจของแม่ที่บอกเล่าให้ลูกสาวฟังนั้น เนลล์พยายามเข้าใจความคิดของแม่

Ich versuchte, sie zu verstehen²³

แม้ว่าเป็นเพียงความเข้าใจแม่ขึ้นมาได้บ้างนิดหน่อยก็ตาม

Ein bißchen verstand ich Mama jetzt schon.²⁴

ด้วยเหตุที่เนลล์ขาดความเข้าใจเกี่ยวกับประสบการณ์ในชีวิตครอบครัวย่อมไม่ส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้หญิงในการต่อสู้ร่วมกันเพื่อปลดแอกตนเองจากกรอบของความ เป็นแม่ที่ดีในอุดมคติของระบบปิตาธิปไตยซึ่งผลักรากและความรับผิดชอบให้ผู้หญิงเป็นฝ่ายเลี้ยงดูบุตรในฐานะที่เป็นฝ่ายตั้งครรภและให้กำเนิดทารก ความคาดหวังที่มีต่อบทบาทของผู้หญิงที่เป็นแม่กลายเป็นพันธนาการที่ตรึงผู้หญิงไว้กับโลกในบ้านและจำกัดสิทธิและโอกาสในการทำงานของผู้หญิง

²² Ibid., p. 97.

²³ Ibid., p. 96.

²⁴ Ibid., p. 98.

การที่แม่พยายามเน้นให้ลูกสาวตระหนักถึงความต้องการของตนเองมากกว่าการเสียสละและอุทิศตนเองคงหมายความว่าแม่ได้ปล้ำกับความเชื่อเกี่ยวกับการเป็นแม่ในอุดมคติ นอกจากนี้การสลับบทบาทระหว่างพ่อกับแม่ทำให้ลูกได้เห็นความเปลี่ยนแปลงทางด้านบทบาททางเพศ²⁵ ระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงซึ่งอาจเป็นการสนับสนุนการแบ่งหน้าที่และบทบาททางเพศว่าเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ ขณะเดียวกันคงเป็นการท้าทายอุดมคติตามแบบฉบับที่มีต่อความเป็นแม่และความเป็นพ่อในระบบปิตาธิปไตย ผู้หญิงในฐานะผู้ให้กำเนิดเด็กไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เลี้ยงดูเด็กผู้ชายสามารถเลี้ยงดูเด็กและทำงานบ้านได้หากพร้อมที่เรียนรู้และเต็มใจที่ทำ นอกจากนี้ผู้หญิงที่เป็นแม่ไม่จำเป็นต้องยอมเสียสละความต้องการของตนเองเพื่อครอบครัว อย่างไรก็ตาม การสลับบทบาทคงเป็นการแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบระหว่างโลกในบ้านและโลกนอกบ้านที่ตายตัวจนเกินไป อันที่จริงแล้วการแบ่งปันงานในบ้านและการสนับสนุนความก้าวหน้าในโลกนอกบ้านซึ่งกันและกันน่าจะเป็นวิถีปฏิบัติที่ดีกว่าของผู้ชายและผู้หญิง

อาจสรุปได้ว่าเนลในฐานะที่เป็นลูกได้เรียนรู้และสามารถปรับตัวได้กับการสลับบทบาทระหว่างพ่อกับแม่และยังได้พยายามประคับประคองสถานการณ์ของครอบครัวยามที่พ่อแม่ทะเลาะกัน เท่าที่เธอจะทำได้ เพราะเธอรู้ดีว่าความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยายอมเกิดการทะเลาะเบาะแว้งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ขณะเดียวกันเนลเข้าใจดีว่าชีวิตคนไม่จำเป็นต้องจบลงด้วยความสุขเท่านั้น

Ein richtig Happy-End gibt es leider nicht.²⁶

เนลยอมรับว่าชีวิตมีทั้งความสุขและความทุกข์เสียด้านไป เด็กอย่างเนลประจักษ์แจ้งแก่ใจว่าสังคมที่สวยงามหรือปลอดจากปัญหานั้นไม่มีจริง สังคมนีมีแต่ปัญหา แต่ไม่ใช่สิ่งที่น่ากลัว หากเราเรียนรู้ในการจัดการกับปัญหา ทำให้เนลสามารถช่วยเหลือพ่อกับแม่ได้เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว

²⁵ Inge Wild, "Wie Väter lernen zu ‚Müttern‘: Aktueller Wandel von Familien- und Geschlechterrollen am Beispiel von Kirsten Boies. Mit Jakob wurde alles anders", in *Familien szenen*, Hans-Heino Ewers, Inge Wild, Hrsg. (Weinheim: Juventa, 1999), p. 134.

²⁶ Kirsten Boie, *Mit Jakob wurde alles anders*, p. 126.

3.1.1.1.2 เด็กกับแม่ที่เป็นโรคประสาท

หากพิจารณาวรรณกรรมเด็กของเยอรมันตั้งแต่อดีตจนถึงช่วงก่อนทศวรรษ 1970 พบว่า วรรณกรรมเด็กที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับครอบครัวส่วนใหญ่มักนำเสนอภาพของแม่ที่ดำเนินชีวิตอย่างราบรื่นกับความรับผิดชอบต่อโลกในบ้านและการอุทิศตนเพื่อความสุขของสามีกับลูก อย่างไรก็ตาม สำหรับวรรณกรรมเด็กของเยอรมันตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา มิได้ปรากฏภาพของแม่ที่มีความสุขกับการดูแลลูกและงานบ้าน แต่เป็นภาพของแม่ที่รู้สึกหวนมองกลับไปกับโลกในบ้านหรือเป็นแม่ที่รู้สึกไม่พอใจกับการเป็นแม่บ้าน เช่น แม่ของชาร์ลอตต์ (Charlotte) ในเรื่อง *เด็กอย่างเราใครเขาจะพูดด้วย** ของโบเย ที่ต้องการกลับไปศึกษาต่อในอุดมศึกษา ส่งผลให้แม่ต้องรับภาระเพิ่มอีกประการหนึ่ง คือ การเรียน นอกจากการดูแลลูกและงานในบ้าน ทว่าเมื่อแม่ไม่สามารถจัดการได้อย่างลงตัวและราบรื่น ส่วนสามีไม่ช่วยแบ่งเบาภาระและไม่สนับสนุนการที่ภรรยากลับไปศึกษาต่อ เป็นเพราะสามีไม่ได้ตระหนักว่าการศึกษาคือหนทางสำคัญที่ช่วยสร้างโอกาสให้ผู้หญิง²⁷ สามารถประกอบอาชีพได้ การที่ภรรยาไม่พอใจกับการเป็นแม่บ้านเพียงอย่างเดียวสืบเนื่องจากความคิดของสังคมในขณะนั้นที่มีการเผยแพร่กระแสแนวคิดสตรีนิยมสายเสรีนิยมซึ่งเรียกร้องความเท่าเทียมกันระหว่างผู้ชายกับผู้หญิง และมีทัศนคติว่าการเป็นแม่บ้านเพียงอย่างเดียวทำให้ผู้หญิงเกิดความรู้สึกที่ว่างเปล่า ไม่มีตัวตนและไม่มีอะไรทั้งสิ้น²⁸ การประกอบอาชีพทำให้ผู้หญิงสามารถดำเนินชีวิตอย่างเป็นอิสระเพราะไม่ต้องพึ่งพาผู้ชายด้านการเงิน²⁹ และนำไปสู่การมีตัวตนหรือมีคุณค่าในตัวเอง ภรรยาในเรื่องนี้คงจะได้รับอิทธิพลจากความคิดข้างต้นส่งผลให้เกิดความรู้สึกไม่พอใจสถานภาพของตนในฐานะแม่บ้านจึงต้องการศึกษาต่อเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเอง อย่างไรก็ตาม สามีไม่ได้ตระหนักถึงความต้องการของภรรยาหรือเห็นใจภรรยา เมื่อภรรยาไม่สามารถแบกภาระทั้งสามด้านได้จึงแก้ไขปัญหาด้วยการละทิ้งการเรียนและกลับมาปฏิบัติหน้าที่ของการเป็นภรรยาและแม่ที่ดีซึ่งไม่ใช่สิ่งที่แม่ต้องการแต่จำเป็นต้องทำ ทว่าการที่แม่เก็บกดหรือปิด

* สำหรับนวนิยายเรื่องนี้ผู้วิจัยได้ใช้ฉบับแปลเป็นภาษาไทยโดยศาสตราจารย์พิเศษ ดร. อัมภา โดตระกูล มาศึกษาควบคู่กับฉบับภาษาเยอรมัน

²⁷ Betty Friedan, *The Feminine Mystique*, 5th ed. (New York: Norton, 2001), p. 368.

²⁸ Ibid., p. 305.

²⁹ Ibid., p. 385.

กันความรู้สึกและความต้องการของตนยอมนำไปสู่ปัญหาในจิตใจ³⁰ ทำให้แม่กลายเป็นคนป่วยด้วยโรคซึมเศร้า

สำหรับเด็กอย่างชาร์ลอตต์ เธอไม่รู้ว่าแม่ของตนมีอาการทางประสาท เธอเพียงแต่รับรู้ว่ามีแม่กลายเป็นคนแปลกหน้า

Daß wieder dieses ängstliche Gefühl kommt, wenn ich an Mama denke, an die fremde Mama...³¹

เพราะแม่มีพฤติกรรมและปฏิบัติกับเธอแตกต่างไปจากเดิม ตั้งแต่จำความได้ชาร์ลอตต์เติบโตอย่างมีความสุขในครอบครัวเดี่ยวขนาดเล็กที่อบอุ่นอันประกอบด้วยพ่อ แม่และเธอ จัดว่าเป็นครอบครัวเดี่ยวขนาดเล็กที่สมบูรณ์แบบตามมาตรฐานของชนชั้นกลาง โดยมีพ่อแม่แบ่งงานตามบทบาททางเพศ พ่อทำงานนอกบ้านเพื่อเลี้ยงดูครอบครัว ส่วนแม่มีหน้าที่ดูแลลูกและงานในบ้าน แต่ในวันหลังเลิกเรียนแม่จะเตรียมอาหารกลางวันและของว่างไว้ให้ชาร์ลอตต์ การได้รับความเอาใจใส่จากแม่เป็นอย่างดี ส่งผลให้เธออยากอยู่แต่ในบ้าน

Und ich wollte auch überhaupt nie mehr weg.³²

นอกจากนี้ชาร์ลอตต์รู้สึกภูมิใจที่บ้านของเธอสวยที่สุดในละแวกนั้นแม่ตกแต่งบ้านด้วยสิ่งของต่างๆ ที่แม่ประดิษฐ์ขึ้น ทำให้ชาร์ลอตต์รู้สึกว่าบ้านเป็นวิมาน

Wir sind eine glückliche Familie, und wir haben ein schönes Haus.³³

บ้านที่แสนสุขเป็นจริงได้เนื่องจากแม่อุทิศตนเพื่อลูกกับสามี ทำให้ทั้งคู่เกิดความเคยชินกับความสะดวกสบายที่แม่มอบให้ แต่ตอนนี้บ้านของเขามีใช้มานานอันแสนสุขอีกต่อไป ชาร์ลอตต์สังเกตเห็นว่าแม่กลายเป็นคนหงุดหงิดง่าย ดูว่าและดีเธอทำให้เธอรู้สึกโกรธและเสียใจ

Ich habe gemerkt, wie ich ganz furchtbar wütend geworden bin, Aber war eine merkwürdige Wut, ein bißchen auch mit Traurigkeit... da mußte ich plötzlich fürchterlich weinen.³⁴

ทว่าบางครั้งแม่กลับมาเป็นแม่ที่ใจดี กอดลูก เอาอกเอาใจลูก และให้ของขวัญลูก แต่ชาร์ลอตต์ไม่สามารถปรับตัวกับอารมณ์แปรปรวนของแม่ได้ เธอได้แต่ทำตัวแข็งเพราะไม่สามารถเปลี่ยนจากโกรธให้มารักกับแม่ได้ทันทีทันใด ต่อมาลูกเริ่มปรับตัวได้ โดยเฉพาะการหลบหนีจากการถูกตบตี

³⁰ Ibid., p. 364.

³¹ Ibid., p. 116.

³² Kirsten Boie, *Mit Kindern redet ja keiner* (Hamburg: Friedrich Oetinger, 1990), p. 17.

³³ Ibid., p. 97.

³⁴ Ibid., p. 22.

ลูกสามารถปรับตัวกับสภาวะทางอารมณ์ที่แปรปรวนของแม่ แต่ในขณะที่เด็กกับลูกพยายาม
หลีกเลี่ยงที่อยู่ใกล้แม่ ทั้งๆที่ก่อนหน้านี้แม่ลูกคู่นี้สนิทสนมกันมาก

Wir haben auch immer viele Sachen zusammen gemacht.³⁵

แต่ตอนนี้ความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกที่เคยใกล้ชิดและสนิทสนมกลายเป็นความสัมพันธ์ที่ห่าง
เหินเนื่องจากแม่ไม่ได้เป็นแม่ที่ใจดีและอบอุ่นในสายตาของชาร์ลอตต์อีกต่อไป แต่กลายเป็นแม่ที่
ใจร้ายในสายตาของเธอ ทว่าในสายตาของผู้อ่าน แม่ของชาร์ลอตต์เป็นแม่ที่น่าสงสาร เป็นแม่ที่มี
ความรู้สึกกดดันจนต้องกลายเป็นผู้ป่วยทางจิต การนำเสนอภาพของแม่ในลักษณะนี้ถือว่าเป็นการ
ท้าทายมายาคติที่เชื่อกันว่าความสุขของผู้หญิงเกิดจากความสุขของคนในครอบครัว อันที่จริงแล้ว
การที่สามีกับลูกมีความสุขมีอาจยืนยันได้ว่าผู้ที่เป็นภรรยาหรือเป็นแม่มีความสุขด้วย

การที่แม่ไม่สามารถดูแลพวกตนให้สุขสบายตาม ที่เคยปฏิบัติมา นำไปสู่ความไม่
พอใจของสามีกับลูกสาว ในเหตุการณ์ที่ชาร์ลอตต์ยินยอมแม่มาเปิดประตูบ้าน เธออยู่นานจนเริ่ม
รู้สึกโมโหเพราะเธอคิดว่าแค่การเปิดประตูแม่คงทำให้ลูกได้ ถ้าแม่ไม่ยอมทำอะไร แม่ต้องรู้สึก
ละอายใจบ้าง

Als ich nach Hause gekommen bin, hat zuerst keiner auf
gemacht... Da bin ich langsam böse geworden, weil man das von
Mama schon erwarten kann, finde ich. Daß sie wenigstens zu Hause
ist und einem die Tür aufmacht, wenn man aus der Schule
kommt. Wenigstens das könnte man erwarten, wo sie schon sonst
nichts tut und man sich schämen muß in der letzten Zeit.³⁶

จากความคิดคำนึงของชาร์ลอตต์เห็นได้ว่าลูกสาวคาดหวังการรับใช้จากแม่ และตำหนิแม่เมื่อแม่
ไม่ได้ตอบสนองความต้องการของลูก เป็นความคิดของเด็กที่นักเขียนปล่อยให้แสดงความคิดเห็น
อย่างอิสระโดยไม่ไปแทรกแซงหรือแก้ไข ไม่เพียงแต่ลูกสาวเท่านั้นที่เรียกร้องการปรนนิบัติจากแม่
และรับรู้ว่าเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของแม่ โดยไม่ได้ตระหนักว่าเป็นภาระของแม่
เช่นเดียวกับลูก ตัวพ่อเองได้บ่นว่าแม่ที่อยู่บ้านทั้งวันแต่ไม่ยอมทำงานบ้าน มีเสื้อผ้ามากมายที่ไม่ได้
ซักรีดและหม้อสกปรกหลายใบยังไม่ได้ล้าง สำหรับครอบครัวนี้การดูแลลูกและงานในบ้านเป็น
ความรับผิดชอบของแม่เท่านั้น ไม่มีการจัดสรรงานในบ้านระหว่างสามีกับภรรยา

³⁵ Ibid., p. 7.

³⁶ Ibid., p. 6.

เมื่อแม่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวได้ย่อมส่งผลกระทบต่อลูกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะชาร์ลอตต์ในฐานะลูกคนเดียวเคยชินกับการได้รับการดูแลเอาใจใส่จากแม่ นับตั้งแต่แม่ป่วย บ้านที่เคยน่าอยู่และมีอาหารอร่อยๆรอเธอเสมอ กลายเป็นบ้านรกสกปรก ข้าวของวางระเกะระกะ สวมเสื้อผ้าที่สกปรก รับประทานอาหารบ้าง ไม่ได้รับประทานอาหารบ้าง ไม่มีใครอธิบายให้ชาร์ลอตต์ฟังว่าเกิดอะไรขึ้น

... aber genau weiß ich das nicht. Mit Kindern redet ja keiner.³⁷

พ่อไม่ยอมอธิบายว่าเกิดอะไรขึ้นกับแม่ ตั้งแต่แม่ป่วย พ่อเพียงแค่บอกชาร์ลอตต์ว่าลูกไม่ต้องเป็นห่วง อีกไม่กี่วันแม่จะหายเหมือนเดิม สิ่งที่คุณควรระวังกลับไม่ได้รับรู้ ทั้งๆที่ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่สามารถอธิบายให้ลูกรับรู้ได้เพราะเด็กมีความสามารถในการคิด ชาร์ลอตต์กล่าวว่า "ฉันคิดเองเป็น"

Ich kann es mir aber denken...³⁸

การที่ชาร์ลอตต์พูดว่า "เธอคิดเป็น" นั้นคงแปลว่าเธอต้องการจะบอกว่าเธอมีความนึกคิดและมีตัวตน โดยทั่วไปผู้ใหญ่มักมองว่าเด็กคงจะไม่เข้าใจอะไรจึงถูกผู้ใหญ่ละเลยหรือไม่ให้ความสำคัญในฐานะสมาชิกคนหนึ่งที่มีส่วนรับรู้ปัญหาในครอบครัว การปิดกั้นเด็กจากการมีส่วนร่วมรับรู้ปัญหาในครอบครัวไม่ได้เป็นผลดีต่อเด็กเสมอไป เพราะอาจทำให้เด็กคิดเอาเองและเป็นความเข้าใจที่ผิด เช่น ในความคิดของชาร์ลอตต์ครั้งหนึ่งเธอคิดว่าแม่ของเธอมีอาการหนักขึ้นเป็นความผิดของเธอด้วย เพราะเธอไม่ได้ศรัทธาต่อพระเจ้า

ชาร์ลอตต์ไม่รู้ว่แม่ของตนป่วยเป็นโรคซึมเศร้าซึ่งเป็นโรคที่ต้องการดูแลรักษาอย่างจริงจัง และสามีไม่ได้พาภรรยาเข้ารับการรักษาย่างเคร่งครัด เขายังคงคาดหวังการปฏิบัติหน้าที่จากภรรยา ขณะเดียวกันลูกซึ่งไม่เข้าใจว่าแม่ป่วยมักแสดงความไม่พอใจต่อแม่ซึ่งไม่เอาใจใส่ดูแลตน จนกระทั่งวันหนึ่งแม่พยายามฆ่าตัวตาย สอดคล้องกับความเชื่อที่ว่าผู้ป่วยโรคซึมเศร้าที่ไม่ได้รับการรักษาหรือตอบสนองต่อการรักษามักฆ่าตัวตาย³⁹ เนื่องจากผู้ป่วยมีทัศนคติเชิงลบเกี่ยวกับอนาคต ทำให้เกิดความคิดว่าชีวิตของตนไม่มีทางดีขึ้น มีแต่จะเลวร้ายมากขึ้นจึงคิดอยากตาย⁴⁰ เมื่อแม่ของเธอพยายามฆ่าตัวตายซึ่งถือว่าเป็นสถานการณ์วิกฤตในครอบครัว ชาร์ลอตต์ยังไม่ได้รับคำอธิบายอย่างละเอียด เธอพยายามถามจากพ่อ แต่พ่อยุ่งอยู่กับการโทรศัพท์หาแม่ของ

³⁷ Ibid., p. 54

³⁸ Ibid., p. 83.

³⁹ แซนดร้า ซัลแมนส์, *โรคอารมณ์ซึมเศร้า*, แปลโดย ณรงค์ สุภัทรพันธุ์ (กรุงเทพฯ: หน้าต่างสู่โลกกว้าง, 2543), หน้า 42.

⁴⁰ จำลอง ดิษขวนิช, "โรคซึมเศร้า," *ใกล้หมอ* 14 (มกราคม 2533): 86.

ภรรยาและแม่ของตน รวมทั้งครูประจำชั้นของลูกสาว เพื่อเล่าสิ่งที่เกิดขึ้นให้บุคคลเหล่านั้นฟัง ยกเว้นลูกสาวเพราะคิดว่าเด็กไม่สามารถทำความเข้าใจกับเรื่องนี้ได้ ในขณะที่ลูกสาวคิดว่าพ่อควรพูดกับเธอ ไม่ใช่เที่ยวพูดกับคนอื่น ๆ

Ich will jetzt wissen, was los war, sofort. Schließlich ist es meine Mutter... Und darüber muß er mit mir sprechen, mit mir, und nicht mit fremden Leuten.⁴¹

เด็กมักถูกมองว่าคิดไม่เป็น อันที่จริงแล้วเด็กรู้จักคิด เมื่อแม่ฆ่าตัวตาย เธอพยายามคิดถึงเหตุผลที่แม่ไม่ต้องการมีชีวิตอยู่ต่อไป บางครั้งเธอโทษตัวเอง

Aber irgendwas hab ich falsch gemacht. Sonst hätte Mama das doch nicht getan.⁴²

ความเข้าใจผิดของชาร์ลอตต์ได้รับการชี้แจงจากแม่ของลูเล่ซึ่งเป็นเพื่อนข้างบ้านและเพื่อนร่วมชั้นเรียนกับเธอ แม่ของลูเล่ได้ได้อธิบายว่าสิ่งที่เกิดขึ้นกับแม่ของเธอเป็นสิ่งที่อาจเกิดขึ้นได้กับทุกคน บางทีโดยไม่รู้ตัวคนเราอาจรู้สึกสิ้นหวัง ท้อแท้และทุกอย่างดูไร้ความหมาย และเกิดความกลัว แต่ไม่มีใครอยากตาย เพียงแต่เมื่อที่อยู่ ปัญหาทั้งหมดเราสามารถแก้ไขได้ คำอธิบายข้างต้นส่งผลให้ชาร์ลอตต์สามารถคลายความกังวลหรือไม่เกิดความเข้าใจผิดเกี่ยวกับอาการเจ็บป่วยและการฆ่าตัวตายของแม่อีกต่อไป คงแสดงให้เห็นว่านักเขียนได้นำเสนอตัวละครที่เป็นแม่ของลูเล่ให้เป็นตัวแทนของผู้ใหญ่ที่สื่อสารกับเด็กด้วยเหตุผลและตระหนักว่าเด็กเป็นผู้ที่มีศักยภาพในการคิด ขณะเดียวกันเห็นว่าไม่ควรปิดกั้นเด็กจากการมีส่วนร่วมรับรู้ปัญหาในครอบครัวจึงได้พยายามอธิบายให้ชาร์ลอตต์เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้น

นอกจากนี้แม่ของลูเล่ยังช่วยคลายปมเรื่องความบ้ากับกรรมพันธุ์ให้ชาร์ลอตต์อีกด้วย ที่โรงเรียนมีเพื่อนร่วมชั้นเรียนเที่ยวตะโกนว่าแม่ของเธอเป็นบ้า อีกหน่อยเธอต้องเป็นบ้าด้วย ชาร์ลอตต์นำถ้อยคำดังกล่าวมาเชื่อมโยงกับความเจ็บของพ่อ และเข้าใจเอาเองว่าทำไมพ่อจึงไม่ยอมพูดเรื่องแม่กับเธอเพราะพ่อกลัวที่ต้องพูดความจริงนั่นเอง คือเหตุผลว่าถ้าแม่เป็นบ้า อีกหน่อยเธอจะเป็นเหมือนกัน เขาเรียกว่ากรรมพันธุ์

Wenn Mama verrückt ist, werd ich es auch, das stimmt. Das habe ich auch schon gehört, und das Wort heißt Vererbung. Wenn die Eltern es haben, kriegen die Kinder es auch, das wird schon stimmen. Da hab ich auch plötzlich verstanden, warum

⁴¹ Kirsten Boie, *Mit Kindern redet ja keiner*, p. 83.

⁴² *Ibid.*, p. 98.

Papa nie mit mir über Mama geredet hat. Weil er Angst davor hatte, die Wahrheit zu sagen, bestimmt. Das ist der Grund, und das kann ich auch verstehen.⁴³

แม่ของลูเล่ได้อธิบายว่าอาการป่วยของแม่ไม่เกี่ยวข้องกับกรรมพันธุ์ เป็นเรื่องของชีวิต ขึ้นอยู่กับว่าเราดำเนินชีวิตมาอย่างไร ไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่าพ่อแม่เป็นใคร คำอธิบายนี้ทำให้ชาร์ลอตต์โล่งใจ เธอสามารถเดินออกจากบ้านของลูเล่เพื่อกลับบ้านของตนในช่วงเวลาที่มืดค่ำโดยไม่รู้สึกลัวความมืด

Vor Dunkelheit habe ich kein bißchen Angst.⁴⁴

ความมืดในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าแค่เวลาและธรรมชาติ แต่คงหมายถึงความทุกข์หรือปัญหา ชาร์ลอตต์เข้าใจแล้วว่าชีวิตของคนเราต้องเผชิญกับด้านมืดของชีวิตซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถแก้ไขหรือคลี่คลายได้ คำอธิบายจากแม่ของลูเล่เน้นให้เห็นว่าชีวิตของคนเราไม่สามารถหลีกเลี่ยงปัญหาได้แต่ปัญหาทุกอย่างสามารถแก้ไขได้ ขณะเดียวกันการที่แม่ของลูเล่ได้อธิบายว่าอาการป่วยของแม่ไม่เกี่ยวข้องกับกรรมพันธุ์อาจจัดว่าเป็นการลบล้างอคติที่มีต่อผู้ป่วยโรคประสาทและครอบครัว คนบางกลุ่มเชื่อว่าอาการโรคประสาทเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดทางพันธุกรรมได้ อันที่จริงแล้วอาการโรคประสาทเกิดจากหลายสาเหตุและสามารถบำบัดได้ นอกจากนี้บทสนทนาระหว่างชาร์ลอตต์กับแม่ของลูเล่เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่เสมอภาคระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ แม่ของลูเล่ยอมรับในการมีตัวตนของชาร์ลอตต์ทำให้สามารถพูดคุยกับชาร์ลอตต์ได้ทุกเรื่อง ขณะเดียวกันแม่ของลูเล่ไม่ได้ทำให้ชาร์ลอตต์เกิดปมด้อยในจิตใจอันสืบเนื่องมาจากแม่ของลูเล่ไม่ได้ปิดกั้นการมีส่วนร่วมรับรู้ปัญหาในครอบครัวหรือเห็นเด็กเป็นสมาชิกคนหนึ่งของครอบครัว

ผลจากการพูดคุยกับแม่ของเพื่อนทำให้ชาร์ลอตต์สามารถคลายปมเกี่ยวกับอาการเจ็บป่วยของแม่ได้ และส่งผลให้ชาร์ลอตต์พร้อมที่จะไปเยี่ยมแม่ที่โรงพยาบาล ขณะนี้เธอไม่รู้สึกแปลกแยกกับแม่อีกต่อไป

Erzählen kann ich ihr aber davon. Ich hab mir im Kopf eine richtige Liste gemacht mit Sachen, die ich Mama erzählen will.⁴⁵

ความสัมพันธ์ที่ห่างเหินหายไปแล้ว ชาร์ลอตต์พยายามรื้อฟื้นความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่างเธอกับแม่ให้กลับมาอีกครั้ง นอกจากนี้ชาร์ลอตต์ยังตั้งใจพูดคุยกับพ่อหลายเรื่องแม้ว่าพ่อเป็นคนที่เขาใจอะไรยากเสียด้วย

Ich denke, daß ich bald mal ganz lange mit ihm reden muß. Man

⁴³ Ibid., pp. 99-100.

⁴⁴ Ibid., p. 115.

⁴⁵ Ibid., p. 117.

muss ihm vieles erklären. Aber Papa ist so ein schwieriger Mensch.⁴⁶

การที่พ่อเข้าใจอะไรยากคงเป็นเพราะพ่อของชาร์ลอตต์มีพื้นฐานความคิดที่เชื่อในความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ เด็กต้องได้รับการปกป้องดูแลจากผู้ใหญ่ เขาจึงพยายามปิดกั้นลูกมิให้รับรู้ปัญหาในครอบครัว ทว่าชาร์ลอตต์ไม่ต้องการความสัมพันธ์รูปแบบนี้อีกต่อไป ชาร์ลอตต์ต้องการผู้ใหญ่ที่เป็นเพื่อนกับเด็กได้ หรือผู้ใหญ่ที่ยอมรับเด็กในฐานะที่เป็นบุคคลคนหนึ่ง

อาจกล่าวได้ว่าชาร์ลอตต์เรียนรู้โลกมากขึ้น เธอไม่ใช่เด็กไร้เดียงสาที่อยู่ในบ้านที่ปลอดภัย ไร้ปัญหาและมีแต่ความสุข หรือที่เรียกกันว่า“บ้านสีขาว”อีกต่อไป เธอได้เผชิญกับภาพของแม่ที่มีทั้งภาพของแม่ใจดีและอบอุ่น หรือภาพของแม่ใจร้าย หรือภาพของแม่ที่อ่อนแอและเจ็บป่วยทางจิตใจ นอกจากนี้ยังมีภาพของพ่อที่ดูเหมือนเป็นพระเอก แต่เขาไม่สามารถเข้าใจความคิดและความต้องการของภรรยากับลูกได้ ภาพของพ่อแม่ของชาร์ลอตต์ไม่ใช่พ่อแม่ตามแบบฉบับที่เข้มแข็งและรอบรู้ แต่เป็นผู้ใหญ่ที่ไม่สามารถจัดการปัญหาของตนได้ การที่ชาร์ลอตต์ได้ประสบกับปัญหาในครอบครัวทำให้เธอได้รู้จักชีวิตที่มีทั้งความสุขและความทุกข์ เธอสามารถปรับตัวกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมทั้งการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่พึงประสงค์ คือ ความสัมพันธ์ที่ทัดเทียมกันระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ หรือระหว่างผู้ชายกับผู้หญิง ส่วนความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันกลายเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่พึงประสงค์เพราะก่อให้เกิดปัญหาในครอบครัว คงถือได้ว่าชาร์ลอตต์ได้ตื่นจากความไร้เดียงสาเข้าสู่โลกของความเป็นจริงที่เธอพร้อมจะเผชิญ หากผู้ใหญ่ยอมรับในตัวเด็กและเห็นเด็กเป็นสมาชิกคนหนึ่งของครอบครัวที่มีส่วนร่วมรับรู้เรื่องราวต่างๆในครอบครัว

3.1.1.1.3 เด็กกับความรักครั้งใหม่ของแม่และพ่อที่ดูเลวๆ

ภาพของพ่อแม่ที่แตกต่างจากขนบยังพบได้อีกในเรื่องฉันเองก็มีพ่อด้วยเหมือนกัน ของเนอสลิงเจอร์ และเรื่องมีพ่อสองคนดีกว่าไม่มีเลย ของโบเกอ-แอร์ลี สำหรับเรื่องแรกเป็นเรื่องราวของเฟลี (Feli) ซึ่งอาศัยอยู่กับแม่ที่เลี้ยงดูลูกตามลำพังหลังจากการหย่าร้าง การหย่าร้างของพ่อแม่ไม่ได้สร้างปัญหาให้กับเฟลีเพราะพ่อแม่หย่าร้างตอนที่เธอยังอายุน้อยมาก นอกจากนี้ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับแม่หลังจากการหย่าร้างดำเนินไปอย่างราบรื่น ปราศจากความขัดแย้ง

⁴⁶ Ibid., p. 116.

เฟลลีสามารถพบพ่อของเธอได้ตามที่เธอต้องการ ด้วยเหตุนี้เฟลลีจึงไม่ใช่เด็กที่มีปมด้อยกับการเป็นเด็กบ้านแตก ส่วนในเรื่องมีพ่อสองคนดีกว่าไม่มีเลยเป็นเรื่องราวของอิซาเบล (Isabel) ที่เติบโตในครอบครัวเดี่ยวขนาดเล็กที่ประกอบด้วยพ่อ-แม่และตัวเธอ อิซาเบลได้รับรู้หรือรับฟังเรื่องราวความสัมพันธ์ที่เปราะบางระหว่างพ่อกับแม่ซึ่งสะท้อนอยู่ในความสัมพันธ์ระหว่างอิซาเบลกับแม่และความสัมพันธ์ระหว่างอิซาเบลกับพ่อ แม้ว่าทั้งคู่ทำงานนอกบ้านทั้งคู่ แต่แม่ยังมีเวลาให้อิซาเบลทำให้ลูกสาวกับแม่มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมาก ส่วนพ่อให้ความสำคัญกับงานจนไม่มีเวลาให้ครอบครัว ทำให้ลูกสาวกับพ่อบุคคลที่มีความสัมพันธ์ที่ห่างเหิน ทว่าพ่อได้พยายามปรับปรุงตนเองเพื่อให้ลูกยอมรับ แม้ว่าเฟลลีกับอิซาเบลเป็นเด็กที่เติบโตมาในรูปแบบครอบครัวที่แตกต่างกัน แต่เด็กทั้งสองคนมีประสบการณ์ในครอบครัวที่คล้ายคลึงกัน คือ ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างลูกสาวกับแม่และความสัมพันธ์ที่ห่างเหินระหว่างลูกสาวกับพ่อ ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อ-แม่-ลูกทำให้ผู้วิจัยเห็นภาพของแม่และภาพของพ่อที่แตกต่างจากภาพของพ่อแม่ตามชนบ

โดยทั่วไปเรามักมีภาพของแม่ตามชนบทที่อุทิศตนเพื่อครอบครัว แต่แม่ของเฟลลีกับแม่ของอิซาเบลแตกต่างไปจากแม่ตามชนบทข้างต้น แม่ของเด็กทั้งสองคนให้ความสำคัญกับความต้องการของตน สำหรับแม่ของเฟลลีต้องการไปมีวนิคเพื่อรับงานใหม่ที่ดีกว่าหน้าที่การงานที่เวียนวนา เฟลลีเป็นเด็กที่เข้าใจและยอมรับการแสวงหาความก้าวหน้าในหน้าที่การงานของผู้หญิงทำให้เธอไม่คิดว่าแม่เป็นคนที่เห็นแก่ตัว

...dass meine Mama sehr wohl o.k. ist und nicht egoistisch...⁴⁷

เฟลลีตระหนักถึงสิทธิของแม่ เธอไม่ใช่ลูกที่คาดหวังกับการที่แม่ต้องอุทิศตนเพื่อลูกและครอบครัว ขณะเดียวกันแม่ไม่ได้บังคับให้เฟลลีต้องย้ายตามแม่ไปด้วย แม่ปล่อยให้เฟลลีตัดสินใจเอง เฟลลีเป็นเด็กที่เกลียดการถูกบังคับ ขณะเดียวกันเธอเกลียดการบังคับผู้อื่น เฟลลีไม่ต้องการย้ายตามแม่ไปด้วย

Ich bin ein Kind, das es hasst, zu etwas gezwungen zu werden.
Weil ich so bin, hasse ich es auch, jemand anderen zu etwas zu zwingen. Klar war mir nur, dass ich echt nicht nach München will!
Und dass ich die Mama nicht zwingen will, wegen mir in Wien zu bleiben!⁴⁸

⁴⁷ Ibid., p. 23.

⁴⁸ Christine Nöstlinger, *Einen Vater hab ich auch* (Weinheim: Beltz & Gelberg, 1994), p. 11.

เฟลลีเคารพความต้องการของแม่ และแม่เคารพในความต้องการของเฟลลี เห็นได้
ว่าแม่ลูกคู่นี้เคารพในความต้องการของกันและกัน การที่แม่ตระหนักถึงความเป็นตัวของตัวเอง
ของเฟลลีและเคารพความคิดเห็นของเฟลลี ทำให้แม่ไม่ได้บังคับให้เฟลลีเชื่อฟังและทำตาม เรียกได้ว่า
ความสัมพันธ์ระหว่างเฟลลีกับแม่เป็นความสัมพันธ์ในฐานะที่เป็นเพื่อนหรือเป็นคู่สนทนาให้กันและ
กัน อย่างไรก็ตาม การเคารพในความเป็นตัวของตัวเองของเฟลลีที่มีต่อแม่ได้สูญสลาย เมื่อเธอรับรู้
เหตุผลที่แท้จริงของการที่แม่ย้ายไปทำงานที่มิวนิค แม่ต้องการพบกับคู่อีกบ่อยครั้งขึ้น แต่การอยู่ที่
เวียนนาส่งผลให้แม่ได้พบกับคู่อีกเพียงเดือนละ 1 ครั้ง การรับรู้เหตุผลเช่นนี้ทำให้เฟลลีรู้สึกโกรธและ
ผิดหวังในตัวแม่

เฟลลีรู้สึกว่าถูกแม่ทรยศเนื่องจากแม่ไม่ยอมให้เหตุผลที่แท้จริง การที่แม่ไม่มีความ
ซื่อสัตย์ให้แก่เฟลลีส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับแม่มีรอยร้าว แต่เดิมมิตรภาพระหว่างแม่กับ
ลูกสาวมีแต่ความสนิทสนมระหว่างกัน ทว่าตอนนี้กลายเป็นความรู้สึกแปลกแยกที่เฟลลีรู้สึกกับแม่
คงเป็นเพราะเฟลลีไม่สามารถยอมรับความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างแม่ของเธอกับคู่อีกได้ เฟลลีเห็น
คู่อีกของแม่เป็น "ผู้บุกรุก" เข้ามาในครอบครัวของเธอ หรือเป็นผู้ที่ทำลายความสัมพันธ์ระหว่างเธอ
กับแม่ เป็นผู้ที่มาแย่งความรักของแม่ไปจากเธอ ด้วยเหตุที่เฟลลีเติบโตมากับแม่ตามลำพังส่งผล
ให้เฟลลีรู้สึกรัก ผูกพันกับแม่และหวงแหนแม่มาก เฟลลีจึงไม่ต้องการแบ่งปันความรักของแม่กับคน
อื่น เฟลลียังเป็นเด็กที่ต้องการให้แม่ของเธอรักและเอาใจใส่เธอเท่านั้น

ในขณะที่เฟลลีไม่สามารถยอมรับคู่อีกของแม่ได้ แต่อิซาเบลสามารถยอมรับความ
รักครั้งใหม่ของแม่ได้ แม่ของอิซาเบลได้เปิดเผยความในใจของตัวเองให้ลูกสาวฟัง เมื่อแม่เกิด
ความรู้สึกรักซ้อนระหว่างพ่อของอิซาเบลกับอดีตคู่อีก แม่ไม่ได้ซ่อนเร้นหรือปิดบังความรู้สึกสับสน
แม่เล่าให้อิซาเบลฟังว่าแม่รักผู้ชายทั้งคู่

*Ich habe doch beide lieb, Rüdiger und Vati.*⁴⁹

การบอกกล่าวความรู้สึกของแม่ให้ลูกรับรู้คงแสดงว่าแม่ปฏิบัติต่ออิซาเบลราวกับเป็นเพื่อนคนหนึ่ง
ไม่ใช่เป็นลูกที่ต้องเคารพและเชื่อฟังแม่ อาจเรียกได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างอิซาเบลกับแม่เป็นไป
ในลักษณะของความเสมอภาคหรือความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อน นอกจากนี้แม่ของอิซาเบลไม่ใช่แม่ใน
อุดมคติที่สละความสุขส่วนตัวและทำทุกอย่างเพื่อครอบครัว

⁴⁹ Nortrud Boge-Erli, *Zwei Väter sind besser als keener* (Zürich: Nagel & Kimche, 1993), p.132.

เมื่อแม่เกิดความกังวลและความสับสนหลังจากที่ได้พบกับอดีตคู่รัก หนทางที่ดีที่สุดสำหรับแม่และทุกคน คือ การตัดสินใจเลือกผู้ชายคนใดคนหนึ่ง แม่ชวนลูกให้ร่วมการตัดสินใจครั้งนี้ ทว่าอิซาเบลปฏิเสธการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วย สำหรับความรักซ้อนของแม่ อิซาเบลรู้ว่าแม่เท่านั้นที่เป็นคนตัดสินใจว่าจะเลือกผู้ชายคนไหน

Du mußt dich entscheiden, sage ich, nicht ich!⁵⁰

อิซาเบลกำหนดบทบาทของตนเป็นเพียงผู้รับฟังสถานการณ์ความรักสามเส้าของแม่ เธอเข้าใจดีว่าเรื่องของความรักและการใช้ชีวิตคู่เป็นปัญหาระหว่างพ่อกับแม่ เธอเคารพสิทธิส่วนบุคคลของแม่ แม้ว่าเธอสนิทสนมกับแม่มาก แต่เธอไม่ต้องการก้าวล้ำเรื่องส่วนตัวของแม่ ส่วนตัวเธอเองได้ตัดสินใจแล้ว

Aber eins weiß ich, entscheiden muß Mutti sich allein. Ich kann Rüdiger behalten, auch wenn sie sich gegen ihn entscheidet. Ich werde in den Zug steigen und ihn besuchen. Ich kann für mich selbst entscheiden!⁵¹

ถึงแม้ว่าแม่จะไม่เลือกอดีตคนรักอย่างรีอติเกอร์ ทว่าเธอสามารถแวะไปหาเขาได้ตามที่เธอต้องการ การตัดสินใจของอิซาเบลในการสานต่อความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับอดีตคนรักของแม่ เป็นการแสดงความเป็นตัวของตัวเองหรือการตระหนักถึงสิทธิส่วนบุคคลของอิซาเบล

อาจกล่าวได้ว่าแม่ของเฟลีย์กับแม่ของอิซาเบลเป็นแม่ที่ไม่ปฏิเสธความต้องการของตน การที่แม่ทั้งสองคนยังให้ความสำคัญกับความต้องการของตนเองนั้นเราไม่สามารถเรียกแม่ทั้งสองคนว่าเป็น "แม่ที่ไม่ดี" เรามักมีความเชื่อว่า "แม่ที่ดี" คือแม่ที่อุทิศตนเพื่อครอบครัวโดยไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย หรือเป็นแม่ที่สละความต้องการของตน ภาพของแม่ในนวนิยายทั้งสองเรื่องนี้แตกต่างไปจากอุดมคติของโครงสร้างครอบครัวแบบพ่อเป็นใหญ่ในแง่มุมมองที่นำเสนอภาพแม่ที่คำนึงถึงความต้องการส่วนตน โดยเฉพาะความรักฉันคู่สาวถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องห้ามสำหรับผู้หญิงที่เป็นแม่ เพราะความรักของแม่มีไว้เพื่อลูกกับสามีของตนในกรอบของอุดมการณ์ปีศาจไปโดยสำหรับแม่ของเฟลีย์ซึ่งหย่าร้างกับสามีไปแล้ว หากเธอจะมีความรักกับผู้ชายคนใหม่อีกครั้งเป็นเรื่องที่ยอมรับได้สำหรับคนทั่วไป แต่สำหรับความรักซ้อนของแม่ของอิซาเบลนั้นเป็นการกระทำที่ผิดไปจากมาตรฐานของบรรทัดฐานทางเพศตามแนวคิดแบบชายเป็นใหญ่ ทว่าการที่นักเขียนนำเสนอความรักซ้อนที่ไม่ซ่อนเร้นของผู้หญิงที่เป็นแม่คนหนึ่งให้ลูกของตนได้รับรู้ ถือว่าเป็นการถ่ายทอด

⁵⁰ Ibid., p. 141.

⁵¹ Ibid., p. 143.

ความรู้สึกนึกคิดของแม่ในฐานะที่เป็นเพียงปुरुชนซึ่งยังมีอารมณ์ ความรู้สึก และความต้องการ แม่มีใช้หุ่นยนต์ที่มีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อครอบครัวเท่านั้น แต่แม่เป็นผู้ที่เราควรให้ความเคารพในสิทธิส่วนบุคคลหรือความเป็นตัวของตัวเอง การยอมรับความต้องการส่วนตัวของแม่อาจเป็นการทำลายอุดมคติของความเป็นแม่ที่ต้องอุทิศตนหรือสละความต้องการของตนเพื่อครอบครัวเท่านั้น

วรรณกรรมเด็กทั้งสองเรื่องนำเสนอภาพแม่ที่แตกต่างไปจากชนบ ขณะเดียวกัน ยังนำเสนอภาพของพ่อที่แตกต่างจากชนบด้วย เป็นการนำเสนอภาพพ่อที่มีบทบาทในการดูแลลูก ซึ่งเป็นภาพของพ่อในอุดมคติแบบใหม่ที่ได้รับการยอมรับมากกว่าและเป็นที่ต้องการมากกว่าภาพของพ่อในฐานะที่เป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวโดยไม่มีส่วนร่วมในการดูแลลูก ในขณะที่พ่อของเฟลีเป็นพ่อที่ไปมาหาสู่ลูกเป็นครั้งคราวหลังจากการหย่าร้าง ส่วนพ่อของอิซาเบลเป็นพ่อที่อยู่ร่วมบ้านในครอบครัวเดี่ยวขนาดเล็ก แม้ว่าพ่อทั้งสองคนดำเนินชีวิตในรูปแบบครอบครัวที่ต่างกันไป แต่เป็นพ่อที่มีคุณสมบัติเหมือนกันในแงุ่มุมที่ไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่ลูก อิซาเบลในเรื่องมีพ่อสองคนดีกว่าไม่มีเลย มีความสัมพันธ์ที่เห็นห่างกับพ่อ ตลอดเวลาพ่อแทบไม่อยู่ให้เธอเห็น

Ich bin gewohnt, daß er unterwegs ist. Seit ich mich erinnern kann, macht Vati seine Arbeitsreisen... Vati ist meistens unsichtbar. Oft ist er schon weg...⁵²

ตั้งแต่เธอจำความได้ พ่อมักใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ที่ทำงาน ถ้าพ่อยู่บ้าน เขามักอยู่แต่ในห้องทำงาน หลังอาหารเย็นเมื่อพ่อรับประทานอาหารเสร็จ พ่อก็ลุกไปทำงานต่อ ระหว่างที่ครอบครัวไปพักผ่อน พ่อต้องกลับมาก่อน เนื่องจากที่ทำงานตามตัว ตลอดเวลาลูกคิดว่าพ่อคิดถึงแต่งงานของพ่อ พ่อมีแต่คอมพิวเตอร์ของเขาในสมอง การที่พ่อไม่มีเวลาให้เธอทำให้อิซาเบลรู้สึกแยะและทำให้อิซาเบลคิดว่าเธอไม่มีความสัมพันธ์กับพ่อ

Ich hab doch überhaupt keine Beziehung zu Vati. Er ist ständig weg...⁵³

จากคำบอกเล่าของอิซาเบลทำให้ผู้อ่านเห็นระยะห่างของความสัมพันธ์ระหว่างอิซาเบลกับพ่อที่มีเพิ่มมากขึ้น จากการที่ไม่เห็นตัวจนนำไปสู่การเสียความรู้สึกและในที่สุดเกิดการตัดความสัมพันธ์อันที่จริงแล้วอิซาเบลไม่สามารถยกเลิกความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับพ่อผู้ให้กำเนิดได้เพียงเพราะเขา

⁵² Ibid., p. 48.

⁵³ Ibid., p. 61.

ไม่มีเวลาให้เธอ เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างลูกกับพ่อแม่เป็นความสัมพันธ์ทางสายเลือดที่ผูกพันและสำคัญมากกว่าความสัมพันธ์รูปแบบอื่นๆ ดังที่มีสำนวนกล่าวว่า "เลือดย่อมข้นกว่าน้ำ"

พ่อของอิซาเบลเป็นคนที่ทุ่มเทให้กับงาน ทำให้ใช้เวลาส่วนใหญ่หมดไปกับการทำงานของเขาเท่านั้น การทำงานอย่างหนักส่งผลให้เขาสามารถจัดหาวัตถุดิบจืดๆ ให้กับครอบครัวได้อย่างดี เมื่อเขาสามารถเลี้ยงดูภรรยากับลูกให้อยู่อย่างสุขสบาย การแสดงออกซึ่งความรักและความเอาใจใส่กลายเป็นเรื่องที่ไม่สำคัญ แม้ว่าพ่อของอิซาเบลพยายามได้ถามสารทุกข์สุกดิบของลูก แต่คำถามเหล่านั้น เช่น ลูกสบายดีไหม ลูกทำอะไรบ้างที่โรงเรียน มิใช่คำถามที่ลูกต้องการให้พ่อถาม คำถามดังกล่าวไม่ได้สร้างความประทับใจให้กับลูก เนื่องจากอิซาเบลคิดว่ากับคนที่ เป็นพ่อที่แท้จริงนั้น ลูกต้องสามารถทำเรื่องไร้สาระและพูดคุยเรื่องเครียดๆ ได้ อิซาเบลมีจินตภาพเกี่ยวกับความเป็นพ่อซึ่งต้องเป็นคนที่ปฏิบัติสัมพันธ์กับลูก มีความสนิทสนมระหว่างกันจึงสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้ การสื่อสารระหว่างพ่อกับลูกจะสัมฤทธิ์ผล ถ้าพ่อกับลูกรู้จักกัน พ่อของอิซาเบลไม่รู้ใจลูกสาวจึงทำให้พูดคุยกันไม่รู้เรื่อง เป็นเพราะว่าทั้งคู่มีแต่ความห่างเหินให้กัน ด้วยเหตุนี้อิซาเบลจึงสรุปว่าพ่อไม่ใช่พ่อในจินตนาการของเธอ

Vati benimmt sich nicht, wie ich mir einen richtigen Vater vorstelle.⁵⁴

การกระทำของพ่อไม่ถูกใจอิซาเบลหรือไม่เป็นไปตามที่เธอต้องการจึงกลายเป็นพ่อที่ใช้ไม่ได้สำหรับเธอ ภาพของพ่อที่ประสบความสำเร็จในโลกของการทำงานแต่ไม่มีเวลาให้ครอบครัว เช่น พ่อของอิซาเบลเป็นภาพของพ่อตามแบบฉบับที่ได้รับการยอมรับในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 จนถึงช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 ซึ่งเห็นว่าผู้ชายที่มีความสามารถในการหาเลี้ยงครอบครัวให้อยู่ดีกินดีได้ คือ ผู้ชายที่รักครอบครัว⁵⁵ แต่ในสังคมปัจจุบันพ่อที่ประสบความสำเร็จในด้านการหารายได้ ทว่าไม่มีเวลาให้ครอบครัวกลายเป็นพ่อที่ไม่ได้รับการยอมรับจากลูกอีกต่อไป พ่อที่ได้รับการยอมรับคือ พ่อที่สามารถจัดสรรเวลาให้กับการทำงานและการดูแลครอบครัวได้อย่างลงตัว การพยายามรักษาครอบครัวของตนเรียกร้องให้พ่อต้องปรับบทบาทเพื่อรับภาระเพิ่มเป็น 2 เท่า เนื่องจากต้องจัดสรรเวลาให้กับอาชีพและครอบครัวได้อย่างมีความสมดุล ทว่าภาระที่เพิ่มทวีคูณของ "ความเป็น

⁵⁴ Ibid., p. 61.

⁵⁵ Jessie Bernard, "The good-provider role: its rise and fall," in *Families and Society*, ed. Scott Coltrane (California: Wadsworth, 2004), p. 245.

พ่อ"ในสังคมปัจจุบันไม่ใช่สิ่งที่กระทำได้ง่ายนัก เนื่องจากพ่อหรือผู้ชายส่วนใหญ่เติบโตมาโดยปราศจากการเรียนรู้ในการดูแลคนอื่น⁵⁶ ขณะเดียวกันมักคาดหวังกับการได้รับการดูแลจากผู้อื่น

ในขณะที่พ่อผู้ให้กำเนิดและเลี้ยงดูกลับไม่ใช่พ่อที่แท้จริงสำหรับอิซาเบล ผู้ชายที่ไม่ใช่พ่อกลับได้เป็นพ่อที่แท้จริงในทัศนคติของเธอ ผู้ชายคนนั้น คือ รือดิเกอร์ ซึ่งเป็นอดีตคนรักของแม่ อิซาเบลคิดว่ารือดิเกอร์เป็นพ่อในฝันของเธอ

Doch – jetzt fällt es mir auf. Jetzt, in diesem Augenblick, denn ich sehe Rüdiger vor mir. Wie ein Stück Film sehe ich uns im Weiher tauchen und Quatsch machen. Rüdiger ware ein prima Vater! sage ich.⁵⁷

เนื่องจากการกระทำของรือดิเกอร์ตรงตามจินตภาพเกี่ยวกับความเป็นพ่อที่เธอคาดหวังไว้ ทั้งอิซาเบลกับรือดิเกอร์มีโอกาสดูใช้เวลาว่างร่วมกัน และทำกิจกรรมร่วมกันอย่างสนุกสนาน ทั้งคู่สามารถเข้ากันได้ดี สื่อสารกันรู้เรื่อง และรู้จักกันและกัน ทำให้อิซาเบลกล่าวว่าพ่อที่แท้จริงคือพ่อแบบรือดิเกอร์

Richtige Väter sind wie Rüdiger... Mit einem richtigen Vater kann man hermalbern und ernst reden.⁵⁸

ชายแปลกหน้าเช่นรือดิเกอร์ กลายเป็นพ่อที่อิซาเบลยอมรับ ทั้งๆที่เขาไม่ใช่ผู้ให้กำเนิดหรือผู้เลี้ยงดูเธอ นั่นคงหมายความว่าลูกอย่างอิซาเบลประเมินคุณค่าของพ่อที่ดีโดยพิจารณาในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกเป็นเกณฑ์ในการตัดสินความเป็นพ่อ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างพ่อกับลูกย่อมก่อให้เกิดความรักและความผูกพันระหว่างกัน

แม้ว่าอิซาเบลคาดหวังปฏิสัมพันธ์ที่แนบแน่นจากพ่อ แต่เธอก็รู้ว่าเธอไม่สามารถเปลี่ยนแปลงพ่อได้ คนที่เปลี่ยนแปลงพ่อได้คือตัวพ่อเอง ต่อมาพ่อได้พยายามเปลี่ยนแปลงตัวเอง พ่อกลัวที่สูญเสียครอบครัว กลัวลูกไม่รัก จึงได้พยายามแบ่งเวลาให้ลูกเพื่อจะได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ในฐานะโปรแกรมเมอร์พ่อสอนลูกใช้คอมพิวเตอร์ ทั้งคู่ยังเล่นเกมคอมพิวเตอร์ด้วยกัน นอกจากนี้พ่อยังชวนลูกไปชมภาพยนตร์ และทำกิจกรรมอื่นๆ การที่พ่อพยายามเปลี่ยนแปลงตัวเองทำให้ลูกประทับใจ อิซาเบลรู้สึกรักพ่อมาก

⁵⁶ Victor J. Seidler, *Rediscovering Masculinity: Reason, Language and Sexuality* (London: Routledge, 1989), p. 159.

⁵⁷ Norwid Boge-Erli, *Zwei Väter sind besser als keiner*, p. 49.

⁵⁸ *Ibid.*, p. 61.

Aber Vati verändert sich. Ich hab ihn richtig lieb. Er gibt sich solche Mühe.⁵⁹

นอกจากการทำกิจกรรมร่วมกัน พ่อยังแสดงความรักต่อลูกด้วยการสัมผัส เวลาที่ไปเดินเล่นพ่อโอบกอดลูก ก่อนนอนพ่อยังมาจูบราตรีสวัสดิ์ การสัมผัสจากพ่อช่วยลดความห่างเหิน และความแปลกแยกที่มีมาแต่เดิม พ่อยังได้ก้าวข้ามเส้นแบ่งระหว่างโลกในบ้านกับโลกนอกบ้านด้วยการพาลูกไปที่ทำงานของพ่อ เห็นได้ว่าพ่อตั้งใจแก้ไขความห่างเหินระหว่างพ่อกับลูก พ่อต้องการทำทุกอย่างให้ดีขึ้นเพื่อรักษาความเป็นครอบครัวของเขาให้คงอยู่ต่อไป พ่อต้องการพวกเขา พวกเขาคือครอบครัวของพ่อ พ่อมีแต่พวกเขาเท่านั้น การทุ่มเทให้กับการทำงานทำให้ครอบครัวไม่ได้อยู่พร้อมหน้าพร้อมตากัน แต่ที่ทำงานต้องการเขาเช่นเดียวกัน อันที่จริงแล้ว ในระหว่างอยู่ที่ทำงานพ่อคิดถึงลูกและภรรยา เพียงแค่ความคิดถึงไม่สามารถชดเชยความสัมพันธ์ที่ห่างเหินระหว่างลูกกับพ่อ หรือระหว่างสามีกับภรรยา ใครก็ตามที่ต้องการใครสักคน เขาต้องมอบความรักให้จึงจะได้ความรักตอบ

Ich weiß ja auch, daß Vati uns braucht. So wie er lebt, hat er nur seine Arbeit und uns, die Familie. Aber wer jemanden so sehr braucht, der verbraucht auch die Liebe.⁶⁰

หากพ่อต้องการเธอกับแม่ เขาต้องมีเวลาให้กับพวกเขา การให้แค่วัตถุั้นไม่เพียงพอ พ่อต้องให้ความรักและความเอาใจใส่กับเธอและแม่ พ่อจึงจะมีเธอกับแม่ยืนอยู่เคียงข้าง ทั้งอิซาเบลกับแม่ต้องการการแสดงออกที่เป็นรูปธรรม อิซาเบลเองมั่นใจว่าตัวเธอต้องการความรักจากพ่อจึงจะทำให้เธอสามารถรักพ่อได้ พ่อของเธอต้องแสดงความรัก ความเอาใจใส่ และสร้างความผูกพันระหว่างกันในครอบครัวให้ได้จึงจะทำให้พ่อได้รับการยอมรับจากเธอและแม่ และพวกเขาจะไม่เกิดความห่างเหินระหว่างกัน อาจเรียกได้ว่าอิซาเบลเข้าใจสถานการณ์วิกฤตในครอบครัวชัดเจนมากกว่าพ่อและยอมรับผลที่ตามมาได้มากกว่าพ่อ⁶¹

จากการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างอิซาเบลกับพ่อและความสัมพันธ์ระหว่างอิซาเบลกับแม่ ทำให้อิซาเบลเพิ่งตระหนักถึงการเป็นบุคคลคนละคนระหว่างพ่อกับแม่ ก่อนหน้านี้เธอไม่เคยคำนึงถึงประเด็นนี้มาก่อน แต่ตอนนี้เธอรู้แล้วว่าทั้งคู่เป็นคนละคนกัน

Bisher habe ich nicht über Mutti und Vati nachgedacht. Sie

⁵⁹ Ibid., p. 85.

⁶⁰ Ibid., p. 141.

⁶¹ Peter Scheiner, "Kindsein in der Risikogesellschaft: Wie verarbeitet die Kinderliteratur die neuen Risiken?," in *Veränderte Kindheit in der aktuellen Kinderliteratur*, eds. Hannelore Daubert and Hans-Heino Ewers, p. 102.

waren einfach meine Eltern. Jetzt sind sie zwei ganz verschiedene Menschen.⁶²

การเป็น"พ่อ-แม่"เป็นเพียงบทบาทหนึ่งในจำนวนหลายบทบาทของบุคคลคนหนึ่ง สำหรับบทบาทของการเป็นพ่อ-แม่นั้นมักได้รับการคาดหวังให้อุทิศตนเพื่อลูก ส่งผลให้เกิดการมองข้ามการเป็นบุคคลคนหนึ่งที่มีชีวิตจิตใจและความต้องการของตนเอง อีซาเบลสามารถยอมรับและเคารพความเป็นตัวของตัวเองของพ่อกับแม่ได้ เธอไม่คิดจะละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของพ่อกับแม่ ดังนั้นเธอจึงไม่ก้าวก่ายการตัดสินใจของพ่อกับแม่ แม้ว่าพวกเขาอาจลงเอยที่การหย่าร้าง อีซาเบลเคารพการตัดสินใจของพ่อแม่เป็นผลมาจากการเล็งดูโดยให้อิสระในการแสดงความคิดเห็น หรือสนับสนุนให้มีความเป็นตัวของตัวเอง ทำให้พูดได้ว่าอีซาเบลคงเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีวุฒิภาวะทางความคิดซึ่งสามารถนำพาชีวิตของเธอให้รอดพ้นจากสถานการณ์วิกฤตในชีวิตไปได้

การเป็นพ่อที่ดีหรือพ่อในอุดมคติแบบใหม่ของลูกนั้นไม่เพียงแต่เป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวที่ประสบความสำเร็จเท่านั้น หากยังต้องเป็นผู้ที่สามารถดูแลและเอาใจใส่สมาชิกในครอบครัวได้อย่างอบอุ่นด้วย ไม่ได้มีแต่พ่อของอีซาเบลเท่านั้นที่เรียนรู้การเป็นพ่อแบบใหม่ ยังมีพ่อของเฟลีที่ได้เรียนรู้การเป็นพ่อแบบใหม่ด้วยเช่นกัน หลังจากแม่ของเฟลีย้ายไปอยู่ที่เมืองอื่น เฟลีขออาศัยอยู่กับพ่อเพราะเธอไม่มีทางเลือกที่ดีกว่านี้ เฟลีรู้ว่าพ่อเปรียบเสมือนคนแปลกหน้าสำหรับเธอ เนื่องจากตลอดมาเธอไม่เคยอยู่กับพ่อ ทำให้เธอไม่รู้จักนิสัยใจคอของพ่อ

Einen Menschen lernt man erst richtig kennen, wenn man mit ihm zusammenlebt! Auch den eigenen Vater!⁶³

พ่ออนุญาตให้เฟลีพักอาศัยอยู่ด้วย ทว่าพ่อปฏิบัติต่อเธอราวกับแขกคนหนึ่ง พ่อให้เฟลีนอนในเปลญวนซึ่งเฟลีไม่ว่ากระไร แต่การที่พ่อมักย้ำกับใครต่อใครว่าเฟลีมาพักอยู่กับคนสองสัปดาห์เท่ากับว่าพ่อคอยเตือนมิให้เธออยู่นานกว่านี้ทำให้เธอรู้สึกหดหู่

Aber weniger o.k. fand ich, dass mein Papa immer wieder ganz speziell betonte, dass sie 'für zwei Wochen' ein zumutbares Nachtlager sei. Klang peinlich intensive danach, als ob er mich nicht vergessen lassen wolle, dass ich zwei Wochen lang bei ihm wohnen dürfte, aber keinen Tag länger! Das kränkte mich natürlich.⁶⁴

⁶² Nortrud Boge-Erli, *Zwei Väter sind besser als keiner*, p. 58.

⁶³ Christine Nöstlinger, *Einen Vater hab ich auch*, p. 65.

⁶⁴ *Ibid.*, p. 83.

พ่อไม่ได้ตั้งใจดูแลเฟลีย์อย่างจริงจัง เพียงแต่ให้ที่พักพิงชั่วคราวระหว่างที่เฟลีย์ยังมีความขัดแย้งกับแม่ แต่เมื่อพ่อตัดสินใจให้เฟลีย์อยู่กับคนต่อหลังจากครบกำหนด 2 สัปดาห์สื่อถึงการที่พ่อได้เริ่มทำหน้าที่ในฐานะพ่อซึ่งมีบทบาทในการปกป้องและคุ้มครองลูก โดยเฉพาะการที่พ่อยอมย้ายออกจากห้องชุดของตนไปพักอยู่ที่บ้านของอดีตภรรยาถือว่าเป็นการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ในการที่พ่อยอมรับบทบาทในฐานะพ่อที่มีหน้าที่ดูแลและเอาใจใส่ลูก⁶⁵ เนื่องจากที่พักของเฟลีย์กับแม่ ถือว่าเป็นบ้านที่แสนสุขของเฟลีย์และเธอยังรู้สึกเคยชินกับสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่พักแห่งนี้มากกว่าห้องชุดซึ่งเป็นที่พักขายโสดของพ่อซึ่งไม่ได้จัดพื้นที่ให้กับเฟลีย์โดยเฉพาะ ทำให้เธอรู้สึกอึดอัด ยังมีความเปลี่ยนแปลงในตัวของเธออีก เมื่อเฟลีย์ป่วยพ่อได้สละครอบครัวเจ้าสำราญมาสวมบทบาทของแม่ด้วยการปรุงอาหารให้รับประทานเล่นเกมด้วยกันและเล่นิทานให้ฟังบทบาทนี้เป็นบทบาทตามแบบฉบับ⁶⁶ ที่แม่พึงปฏิบัติต่อลูกที่เจ็บไข้ได้ป่วย เมื่อพ่อสวมบทบาทนี้จึงนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างลูกสาวกับพ่อจากเดิมที่ห่างเหินกันมาเป็นความรักใคร่สนิทสนมระหว่างกัน⁶⁷

ตรงกันข้ามกับความสัมพันธ์ระหว่างลูกสาวกับพ่อ แม่กลายเป็นคนที่ไม่มีความสำคัญสำหรับเฟลีย์ เมื่อแม่กลับมาจากมิวนิคและต้องการกลับมาอยู่กับลูกสาว ส่วนพ่อต้องการกลับไปอยู่ห้องชุดของตน แต่เฟลีย์ไม่ยอมให้พ่อไป เธอต้องการให้แม่ไปพักที่ห้องชุดของพ่อ ขณะนี้เธอรู้สึกคุ้นเคยกับการอยู่กับพ่อ เธอไม่ต้องการความเปลี่ยนแปลงใดๆในตอนนี้

Können wir es nicht so lassen, wie es ist?... Dass ich mich jetzt an den Papa gewöhnt habe! Dass ich nicht will, dass jetzt wieder alles ganz anders wird!⁶⁸

ความเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่เด็กไม่สามารถปรับตัวได้ง่ายนัก และยังเป็นสิ่งที่คุกคามการดำเนินชีวิตของเด็ก เพราะเด็กย่อมปรารถนาการดำเนินชีวิตที่ราบรื่นมั่นคง การที่แม่ย้ายไปอยู่ที่อื่นหรือย้ายกลับมากระชั้นหันหน้าถือว่าเป็นการคุกคามความมั่นคงในการดำเนินชีวิตของเฟลีย์ ในช่วงเวลาที่เขาเธอรู้สึกไม่ปลอดภัยหรือไม่มั่นคงนั้นเธอมีพ่อมาทำหน้าที่เป็นผู้ปกป้องดูแล ทำให้เฟลีย์รู้สึกไวใจและเชื่อใจพ่อ แต่ในขณะที่เดียวกันเฟลีย์กลับรู้สึกห่างเหินและมีความแปลกแยกกับแม่ส่งผลให้เฟลีย์ปฏิเสธที่รู้

⁶⁵ Inge Wild, "Vater-Mutter-Kind: Zur Flexibilisierung von Familienstrukturen in Jugendromanen von Christine Nöstlinger," *Der Deutsch Unterricht* 4 (August 1995): 63.

⁶⁶ *Ibid.*, p. 63.

⁶⁷ *Ibid.*, p. 63.

⁶⁸ *Ibid.*, p. 182.

พื้นที่ความผูกพันระหว่างเธอกับแม่ด้วยการขอให้แม่ย้ายไปพักในห้องชุดของพ่อแทน ห้องพักของพ่อ ถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ของการใช้ชีวิตโดยปราศจากภาระและความรับผิดชอบในการเลี้ยงดูบุตร นั้น อาจหมายความว่าเฟลีจัดวางแม่ไว้ในตำแหน่งที่พ่อเคยครอบครอง ส่วนตำแหน่งที่แม่เคย ครอบครองนั้นเธอยกให้พ่อแทน ทำให้พ่อกลายเป็นคู่ของความสัมพันธ์ซึ่งเฟลีเป็นผู้เลือก เฟลีใน ฐานะที่เป็นลูกซึ่งเติบโตมาในครอบครัวที่พ่อแม่หย่าร้างต้องเลือกว่าจะอยู่กับพ่อหรือแม่ โดยที่เฟลีมี อิสระในการตัดสินใจ ขณะเดียวกันพ่อแม่เคารพในการตัดสินใจของเธอเนื่องจากพ่อแม่ของเฟลี ตระหนักถึงการเป็นบุคคลคนหนึ่งของเธอ ด้วยเหตุนี้เฟลีจึงสามารถจับคู่ความสัมพันธ์ระหว่างเธอ กับแม่ หรือระหว่างเธอกับพ่อ อันเกิดจากการเจรจาตกลงกันระหว่างเฟลีและพ่อกับแม่

3.1.1.1.4 เด็กกับการยอมรับแม่นอกสมรส

ภาพของแม่ที่ดูแลลูกตามลำพังซึ่งปรากฏในวรรณกรรมเด็กตามชนบทเป็นแม่ที่ต้อง ดูแลลูกตามลำพังเพราะสามีเสียชีวิต จัดว่าเป็นแม่ในอุดมคติเพราะแม่เหล่านี้อุทิศตนเพื่อครอบครัว และไม่ดำเนินชีวิตนอกระบบการสมรส นวนิยายเด็กสมัยใหม่ปรากฏภาพของแม่ที่ดูแลลูกตาม ลำพังเช่นเดียวกับในวรรณกรรมเด็กตามชนบท แต่แตกต่างจากแม่ในอุดมคติเดิมตรงที่เป็นแม่นอก ระบบการสมรส แม่นอกระบบการสมรสและดูแลลูกตามลำพังเป็นปรากฏการณ์ที่มีแนวโน้มเพิ่ม มากขึ้น จากสถิติล่าสุดระบุว่ามียุคที่อายุต่ำกว่า 18 ปีประมาณ 2 ล้าน 2 แสนคนเติบโตมากับแม่ที่ ดูแลลูกตามลำพัง⁶⁹ และมีการระบุว่ามียุคที่ดูแลลูกตามลำพังประมาณ 87%⁷⁰ นอกจากนี้แม่นอก สมรสมีสถานภาพทางสังคมที่ได้รับการยอมรับในสังคมมากขึ้นเป็นเพราะลักษณะสังคมเปิดของ เยอรมันและการปฏิวัติบทบาททางเพศหลังเหตุการณ์ปฏิวัตินักศึกษา เรื่องราวความสัมพันธ์ ระหว่างแม่อกสมรสกับลูกนอกสมรสปรากฏในนวนิยายเด็กร่วมสมัยหลายเรื่อง ในวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้ได้เลือกเรื่อง *Nun red doch endlich* ของเพรสเลอร์ กับ *มงกุฎกระดาษ (Die Krone aus Papier)* ของเวลซ์ มาเป็นกรณีศึกษา

⁶⁹ แหล่งที่มา: www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/DE/Presse

⁷⁰ แหล่งที่มา: www.allein.erziehende.eu/alleinerziehend/2008/05/30

คาริน (Karin) ซึ่งมีอายุ 13 ปีในเรื่อง *พุดชะหีลี* อาศัยอยู่ในห้องเช่าเล็ก ๆ กับแม่และน้องสาวต่างบิดาที่ชื่อโมนิ (Moni) เธอช่วยดูแลน้องสาวและทำงานบ้าน ในขณะที่แม่ทำงานหนักเพื่อหาเงินมาเลี้ยงดูเธอกับน้องสาว ทำให้คารินรู้สึกซาบซึ้งและตั้งใจว่าจะตอบแทนแม่เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ แม้ว่าคารินต้องการดูแลแม่ยามที่แม่แก่ชรา แต่เธอมีปมติด้อยกับการเป็นลูกนอกสมรส เธอจึงไม่ต้องการมีชีวิตเช่นเดียวกับแม่

Ich werde später ganz anders leben! Vor allem werde ich nicht
zwei Kinder ohne Vater haben.⁷¹

คารินต้องการครอบครัวที่ประกอบด้วยพ่อแม่และลูกซึ่งเป็นรูปแบบครอบครัวที่ได้รับการยอมรับในระบบปิตาธิปไตย ทำให้รู้สึกไม่พอใจและละอายใจที่แม่มีชีวิตที่เบี่ยงเบนออกจากบรรทัดฐานของความเป็นภรรยาและความเป็นแม่ในอุดมคติ ขณะเดียวกันเด็กที่โตมาโดยไม่มีพ่อย่อมสงสัยและอยากรู้จักพ่อของตน แต่แม่ไม่ยอมเล่าเรื่องใดๆทั้งสิ้นเกี่ยวกับพ่อของเธอ ทำให้เด็กอย่างคารินคาดเดาเรื่องราวเกี่ยวกับพ่อของเธอไปต่าง ๆ นานา เช่น บางครั้งเธอคิดว่าตัวเธอเกิดจากการที่แม่ของเธอถูกข่มขืน บางครั้งเธอคิดว่าพ่อของเธออาจเป็นนักโทษในเรือนจำ เป็นต้น

หลังจากที่คารินได้รับรู้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับพ่อของเธอเป็นเพียงความสัมพันธ์ชั่วคราว แม่ของเธอไม่รู้ข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับพ่อของคาริน แม่รู้เพียงชื่อของเขาเท่านั้น แม้ว่าเป็นการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์แต่แม่ของเธอยินดีที่มีลูกและต้องการเลี้ยงดูลูกด้วยตัวเอง ส่วนพ่อของโมนิเป็นความสัมพันธ์ชั่วคราวระยะเวลาหนึ่ง แม่ต้องการเลี้ยงดูโมนิด้วยเช่นกัน เรื่องราวต่างๆที่คารินได้ยินทำให้เธอรู้สึกชื่นชมและภาคภูมิใจในตัวแม่ของเธอมาก ผู้หญิงตัวคนเดียวสามารถรับผิดชอบและดูแลลูกสาวสองคน

...wie toll ich das finde, dass sie es mit zwei Kindern so gut geschafft
hat, ...Das ist eine Leistung, ganz allein zwei Kindern aufzuziehen.
Da kannst du stolz drauf sein.⁷²

การที่คารินภาคภูมิใจในตัวแม่คงเป็นการยกย่องแม่ในกรอบแบบการสมรสที่เลี้ยงดูลูกตามลำพัง อาจเป็นไปได้ที่นักเขียนวรรณกรรมเด็กเรื่องนี้ยอมรับรูปแบบของครอบครัวนอกกรอบแบบการสมรสจึงได้สร้างฉากให้ลูกสาวภูมิใจในตัวแม่ และความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกสาวจบลงอย่างมีความสุขจากความห่างเหินกลายเป็นความรักและความสนิทสนม คารินโอบกอดและจุมพิตแม่

Ich hätte am liebsten die ganze Welt umarmt vor lauter Freude...

⁷¹ Mirjam Pressler, *Num red doch endlich* (Weinheim: Beltz, 1988), p. 33.

⁷² *Ibid.*, pp. 166-167.

umarme ich Mama... gibt mir Mama einen Kuss.⁷³

การนำเสนอภาพของแม่นอกสมรสที่เต็มใจในการดูแลและรับผิดชอบลูกตามลำพัง แม้ว่าเป็นการตั้งครรภไม่พึงประสงค์ คงเป็นการสร้างความเข้าใจแบบใหม่ที่ยอมรับการเป็นแม่นอกสมรสว่าเป็นการตัดสินใจเลือกของผู้หญิงคนหนึ่ง มิใช่เป็นเพราะถูกสถานการณ์บีบบังคับ ขณะเดียวกันอาจเป็นการปฏิเสธความเชื่อที่เห็นว่าแม่นอกสมรสต้องพึ่งพิงการสงเคราะห์จากรัฐ⁷⁴ หรือเป็นผู้หญิงที่มีลูกเพื่อหวังการช่วยเหลือจากรัฐ แต่สำหรับแม่ของคารินเป็นแม่ที่ดูแลลูกได้ด้วยตนเองจึงเป็นแม่ที่ลูกอย่างคารินรู้สึกภาคภูมิใจ การสร้างให้ลูกภาคภูมิใจในตัวแม่ซึ่งสามารถดูแลลูกได้ตามลำพังเป็นการให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างแม่-ลูก แทนที่การยึดติดกับรูปแบบครอบครัว การที่เด็กไม่ได้เติบโตในครอบครัวที่สมบูรณ์พร้อมหน้าพร้อมตาพ่อ-แม่-ลูกมิได้เป็นเหตุผลที่ทำให้ลูกกลายเป็นเด็กมีปัญหาอย่างที่คนส่วนใหญ่เข้าใจกันหรือเชื่อเช่นนั้น อันที่จริงแล้ว เด็กที่เติบโตในครอบครัวที่สมบูรณ์พร้อมทั้งพ่อ-แม่-ลูกอาจกลายเป็นเด็กมีปัญหาได้ หากเด็กต้องประสบกับปัญหาด้านความสัมพันธ์ที่ห่างเหินกับพ่อแม่ ดังนั้นรูปแบบของครอบครัวอาจไม่สำคัญเท่ากับรูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับพ่อแม่

ความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่างแม่-ลูกนอกสมรสไม่ได้มีแต่เฉพาะคู่ของคารินกับแม่เท่านั้น ยังมีคู่ของนิโคเลกับแม่ใน*มงกุฎกระดาษ*ด้วย นิโคเลอาศัยอยู่กับแม่ตามลำพัง เธออยากรู้เรื่องราวเกี่ยวกับพ่อ เธอพยายามถามแม่เกี่ยวกับพ่อหลายครั้ง แต่ทุกครั้งที่ถามแม่จะต้องรู้สึกอึดอัดใจ และพยายามเบี่ยงเบนความสนใจของเธอ นิโคเลซึ่งมีอายุ 8 ขวบโตพอที่เรียนรู้ว่าเด็กต้องมีทั้งพ่อและแม่เช่นเพื่อน ๆ ร่วมชั้นเรียนของเธอ ทำให้เธออยากรู้ว่าพ่อของตนเป็นใคร เมื่อแม่ไม่เคยเล่าเรื่องเกี่ยวกับพ่อให้ฟัง นิโคเลจึงได้สร้างภาพของพ่อในจินตนาการขึ้นมาโดยใช้บุคลิกและอุปนิสัยของพ่อของเพื่อนสนิทที่ชื่อเทเรซามาเป็นต้นแบบเพราะเธอประทับใจพ่อคนนี้ซึ่งเป็นพ่อที่ใจดีและรักลูก พ่อในจินตนาการของนิโคเลเป็นคนที่ใจดี อบอุ่น รักลูก มีฐานะร่ำรวยและปรุงอาหารได้หลายประเภท การสร้างภาพของพ่อขึ้นในจินตนาการของนิโคเลเป็นกลไกที่สามารถเติมเต็มจิตใจที่ปรารถนาการมีพ่อเช่นเด็กคนอื่น ๆ เพราะจินตนาการเกี่ยวกับพ่อมิมีบทบาทช่วยให้นิโคเลรู้สึกผ่อนคลายจากความคับข้องใจอันเกิดจากการเติบโตในฐานะลูกที่ไม่มีพ่อ

⁷³ Ibid., pp. 167-168.

⁷⁴ Kathryn Woodward, "Motherhood: Identities, Meanings and Myths," in *Identity and Difference*, ed., Kathryn Woodward (London: Sage Publications, 1997), p. 259.

ภาพของพ่อและความปรารถนาที่มีพ่ออยู่ในความคิดคำนึงของนิโคเลมาตลอด จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ที่เธอไม่เคยคาดคิดมาก่อน คือการที่แม่ป่วยและต้องเข้ารับการผ่าตัด เหตุการณ์นี้ทำให้นิโคเลได้ทบทวนความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับแม่ ทั้งคู่รักและห่วงใยกันมาก

Ich hab sie doch wirklich lieb, und sie sagt auch, daß sie mich lieb hat...⁷⁵

จากเหตุการณ์ป่วยของแม่ทำให้นิโคเลตระหนักว่าแม่เป็นคนสำคัญที่สุดในชีวิตของเธอ แม่ของเธอเป็นแม่ที่แสนดีและทำทุกอย่างเพื่อเธอ ชีวิตของเธอดำเนินอยู่ได้เพราะได้รับการเลี้ยงดูและเอาใจใส่จากแม่ หากไม่มีแม่ย่อมไม่มีเธอ ส่วนพ่อที่เธอปรารถนานั้นเป็นบุคคลที่ไร้ตัวตน หรือเป็นเพียงภาพในจินตนาการของเธอเท่านั้น การรอคอยให้พ่อมารับไปอยู่ด้วยเป็นความคิดที่ไร้เดียงสา

Das ist Kinderkram, sagte sie.⁷⁶

ตอนนี้เธอรับรู้แล้วใครก็ตามที่เป็นพ่อของเธอ เขาต้องดูแลและเอาใจใส่เธอกับแม่มาตั้งแต่ต้น ไม่ใช่ทอดทิ้งเธอเช่นที่เป็นอยู่ ชั่วขณะนี้ทั้งเธอและแม่ไม่ต้องการเขาอีกต่อไปแล้ว

Wenn er es wirklich wäre, hätte er sich früher um uns kümmern können, sagte Nicole leise. Jetzt brauchen wir ihn nicht mehr...⁷⁷

ทั้งคู่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้โดยลำพัง ส่งผลให้นิโคเลเลิกหลอกตัวเองและกลับสู่โลกของความเป็นจริงที่มีเพียงเธอกับแม่ เธอจึงเลิกโหยหาพ่อที่ไร้ตัวตน นั้นคงบ่งบอกว่านิโคเลสามารถยอมรับการเป็นลูกนอกสมรสที่เติบโตมากับแม่ที่เลี้ยงดูตามลำพัง

นิโคเลในฐานะที่เป็นลูกนอกสมรสที่เติบโตมากับแม่ที่ดูแลลูกตามลำพังต้องการมีพ่อหรือต้องการรู้จักพ่อ ในความคิดคำนึงของนิโคเลได้มีการสร้างจินตนาการเกี่ยวกับพ่อเพื่อใช้เป็นกลไกในการทดแทนการขาดพ่อ แต่ความปรารถนาหรือความโหยหาที่มีพ่อโลดแล่นอยู่ในความคิดคำนึงของเด็กเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น เมื่อเด็กตระหนักว่าในชีวิตของตนไม่จำเป็นต้องมีพ่อ ส่งผลให้ความคิดคำนึงของนิโคเลไม่มีพื้นที่ว่างสำหรับคำว่า“พ่อ”อีกต่อไป เด็กสามารถยอมรับการเป็น“ลูกไม่มีพ่อ”และสามารถเติบโตได้โดยปราศจากพ่ออยู่เคียงข้าง โดยเฉพาะการเติบโตในด้านวุฒิภาวะทางความคิด อาจเป็นการบ่งบอกว่าการเติบโตในฐานะลูกนอกสมรสที่เติบโตมากับแม่ตามลำพังไม่ได้ส่งผลกระทบทางลบต่อการดำเนินชีวิตของเด็กแต่อย่างใด คงเป็นการลบล้างมายาคติที่กล่าวกันว่าเด็กต้องการทั้งพ่อและแม่มาเป็นต้นแบบในการพัฒนาบุคลิกภาพ ขณะเดียวกันอาจเป็น

⁷⁵ Renate Welsh, *Eine Krone aus Papier* (Innsbruck: Obelisk, 1992), p. 140.

⁷⁶ Ibid., p. 129.

⁷⁷ Ibid., p. 130.

การปฏิเสธมายาคติที่เชื่อกันว่า"ลูกไม่มีพ่อ"มักมีปมด้อยหรือขาดความมั่นใจในตัวเอง นิคอเลมี ความคิดเป็นของตัวเอง ขณะเดียวกันไม่หลอกตัวเอง เธอสามารถสร้างภาพของพ่อในขณะที่เธอ ต้องการเขาและสามารถลบภาพของพ่อเมื่อเธอไม่ต้องการเขา เด็กคนนี้ได้ติดอยู่ในภาพลวงตาที่ตนเองเป็นผู้สร้างขึ้น

3.1.1.1.5 เด็กกับแม่ที่เป็นหญิงรักหญิง

หัวข้อนี้เป็นการนำเสนอภาพของแม่ที่แตกต่างจากแม่ตามขนบของอุดมการณ์ ปิตาธิปไตย คือ แม่ที่เป็นหญิงรักหญิง ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้เลือกเรื่องความฝันของลีอันเดอร์ ของไมส์เนอร์-โยฮันน์เคเนคท์ มาเป็นตัวอย่างของการวิเคราะห์ เรื่องนี้เป็นเรื่องราวของลูกชายที่ชื่อลีอันเดอร์ซึ่งเติบโตมากับแม่ที่เลี้ยงดูลูกตามลำพัง ในนวนิยายไม่ได้เอ่ยถึงเรื่องราวเกี่ยวกับพ่อของลีอันเดอร์ เพียงแต่กล่าวว่าลีอันเดอร์ต้องการจะมีพ่อมาก เขาพยายามมองหาผู้ชายดี ๆ สักคน มาเป็นพ่อของเขา แต่ในที่สุดเขาก็กลับได้รับรู้ว่าแม่ของเขาเป็นหญิงรักหญิงซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่มีแนวโน้มมากขึ้น มีการประมาณกันว่ามีเด็กจำนวน 650,000 คนที่เติบโตมากับแม่ที่เป็นหญิงรักหญิงจำนวน 2 ล้านคน⁷⁸ การมีแม่เพิ่มอีกคนแทนการมีพ่อเป็นสิ่งที่เขาไม่สามารถยอมรับได้ในตอนแรก ทว่าต่อมาเขาสามารถยอมรับได้ในที่สุด

ลีอันเดอร์ได้เล่าให้ผู้อ่านรู้ว่าเขาอยู่กับแม่ตามลำพังทำให้เขาปรารถนาจะมีพ่อนับตั้งแต่จำความได้

Aber seit ich denken kann, wünsch ich mir nichts anderes... Jahrelang zu Weihnachten, zum Geburtstag: einen Vater!⁷⁹

แม้ว่าลีอันเดอร์จะรู้ว่าพ่อแต่ละคนมีข้อเสีย เขามีเพื่อนหลายคนที่รู้สึกดีใจเมื่อพ่อแยกทางกับแม่ของตน แต่เขายังต้องการมีพ่อ

Ich wollte ja einen ganz besonderen Vater! Einen, der wirklich da ist für mich.⁸⁰

⁷⁸ แหล่งที่มา:

http://www.familienhandbuch.de/cmain/f_Aktuelles/a_Elternschaft/s_256.html

⁷⁹ Doris Meißner-Johannknecht, *Leanders Traum*, (Weinheim: Beltz, 1997), p. 7.

⁸⁰ *Ibid.*, p. 8.

เขาได้สร้างจินตนาการว่าหากมีพ่อ เขากับพ่อจะได้ทำกิจกรรมต่างๆร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นการช่วยทำการบ้านวิชาคณิตศาสตร์ การช่วยซ่อมจักรยานหรือสเก็ตบอร์ด การไปชมภาพยนตร์หรือไปตกปลาด้วยกัน ลีอันเดอร์พยายามทำความเข้าใจให้เป็นจริงด้วยการเล่นเกมคัดเลือกพ่อ เขาเฝ้าสังเกตผู้ชายแต่ละคนที่เขารู้จัก และมอบหมายตำแหน่งให้เป็นผู้เข้าร่วมแข่งขันการเป็นพ่อของเขา โดยที่ผู้ชายเหล่านั้นไม่รู้เรื่องด้วย การค้นหาผู้ชายสักคนมาเป็นพ่อของตนเพื่อจะได้มีเพื่อนมาทำกิจกรรมต่างๆ ที่แม่ไม่มีเวลาให้หรือไม่สามารถตอบสนองความต้องการของเขาได้ อาจบ่งบอกว่าเขาต้องการที่มีพ่อเพื่อมาเติมเต็มบทบาทส่วนที่แม่ไม่ได้ทำให้เขา ความต้องการของลีอันเดอร์ทำทลายความเชื่อทางด้านจิตวิทยาที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกชายซึ่งมักอ้างว่าลูกชายต้องการพ่อเพื่อเป็นต้นแบบของความเป็นชาย⁸¹ และในขณะที่เดียวกันคงเป็นการปฏิเสธความเชื่อพื้นฐานที่มักกล่าวว่าหากลูกชายเติบโตโดยปราศจากพ่อจะส่งผลให้เขามีปัญหาด้านบุคลิกภาพและบทบาททางเพศ⁸²

แม้ว่าลีอันเดอร์ไม่มีพ่อ แต่เขาได้รับความรักและความเอาใจใส่จากแม่เป็นอย่างดี แม่ของเขารักและห่วงใยลูกมาก เธอพยายามเลี้ยงดูลูกชายให้ดีที่สุด ในเหตุการณ์ที่ลีอันเดอร์ป่วย แม่แสดงความกังวลต่อสุขภาพของลูกมาก เพราะลีอันเดอร์มีโรคประจำตัว คือโรคภูมิแพ้ เมื่อแพทย์แนะนำให้แม่พาลูกไปพักผ่อนที่ชายทะเล แม่ตัดสินใจลางานแล้วพาลูกไปพักผ่อนเพราะคิดว่าสุขภาพของลูกชายสำคัญกว่าอื่นใด เป็นการนำเสนองานของแม่ในอุดมคติ แม่ของลีอันเดอร์เป็นแม่ที่เลี้ยงลูกตามลำพังซึ่งอุทิศตนเพื่อลูก เห็นได้จากการการที่แม่รับผิดชอบและเลี้ยงดูลีอันเดอร์อย่างดีที่สุด โดยทั่วไปมักเข้าใจกันว่าบทบาทของผู้หญิงในฐานะแม่ มักจำกัดสิทธิและความเป็นตัวของตัวเองของผู้หญิง

อย่างไรก็ตาม แม่ของลีอันเดอร์ไม่ใช่แม่ที่อุทิศชีวิตของตนเพื่อลูกของเธอเท่านั้น เธอให้ความสำคัญกับชีวิตและความสุขส่วนตัวของตนเองด้วย เธอปฏิเสธการมีคู่รักเป็นผู้ชาย แม้ว่าลูกชายของเธอต้องการเช่นนั้น เพื่อเขาจะได้มีพ่อซึ่งเป็นความใฝ่ฝันของเขา แม่ยังให้ความสำคัญกับความต้องการของตัวเอง แม้ว่าเธอจะรักลูกมาก แต่เธอไม่ยอมปฏิบัติตามความต้องการของลูกหากความต้องการนั้นไม่สอดคล้องกับความต้องการของเธอ นอกจากไม่ยอมมีคู่รัก

⁸¹ Bob Pease, *Recreating Men: Postmodern Masculinity Politics*, p. 56.

⁸² *Ibid.*, p. 56.

เป็นผู้ชายแล้ว แม่เลือกที่มีคู่รักเป็นผู้หญิง แม่กล่าวกับลีอันเดอร์เมื่อเขากล่าวถึงความรู้สึกของแม่ที่มีต่อผู้ชาย 2 คนที่กับแม่รู้จัก แม่ตอบกลับมาว่าลีอันเดอร์จะ ผู้ชายสองคนนี้ไม่สนใจผู้หญิง เหมือนกับแม่ที่สนใจผู้ชาย

Diese beiden, Leander, haben zur Zeit genauso wenig Interesse an Frauen wie ich an Männern, glaub mir das!⁸³

จากคำพูดของแม่ทำให้ผู้อ่านเห็นว่าแม่ไม่ได้ปิดบังรสนิยมทางเพศของตน ทว่าลีอันเดอร์เองกลับไม่เข้าใจคำพูดของแม่ ทำให้เขาตั้งใจมองหาผู้ชายสักคนที่เหมาะสมในการเป็นพ่อของเขาให้ได้ อย่างไรก็ตาม ความปรารถนาที่มีพ่อเป็นแต่เพียงความฝันที่ไม่อาจเป็นจริงได้ แม่ของลีอันเดอร์ไม่ตอบสนองความต้องการของลูก เธอแยกแยะหน้าที่และความรับผิดชอบของความเป็นแม่ออกจากตัวตนของเธอ เธอไม่เสียสละความต้องการและความสุขของตัวเอง แต่ยังคงตระหนักถึงความสำคัญในการหลอมรวมความต้องการของตัวเอง ผสานเข้ากับการดูแลผู้อื่น หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า แม่ของลีอันเดอร์ปฏิเสธ"ความเอื้ออาทรในแบบผู้หญิง"ที่ดำเนินตามวิถีปฏิบัติในระบบปิตาธิปไตย ซึ่งเรียกร้องให้ผู้หญิงทำเพื่อผู้อื่นโดยไม่เห็นแก่ความต้องการหรือความสุขของตัวเอง ทว่าแม่ของลีอันเดอร์เลือกที่ดำเนินชีวิตโดยใช้ความเอื้ออาทรในลักษณะที่ตระหนักถึงสิทธิหรือผลประโยชน์ของตน แดโรล กิลลิแกนเรียกว่า "จริยศาสตร์ของความอาทรแบบสิทธิสตรี"⁸⁵ คือ การให้ความสำคัญกับการดูแลและเอาใจใส่ทั้งตัวเองและผู้อื่น⁸⁶ ไปพร้อมกัน

อุดมคติของความเป็นแม่กำหนดบทบาทของผู้หญิงต่อความรับผิดชอบในการเลี้ยงดูลูก แม่ที่สามารถรักษาอุดมคตินี้ไว้ได้จะได้รับการยอมรับว่าเป็น"แม่ที่ดี" แต่สำหรับผู้หญิงที่เป็นหญิงรักหญิงถือว่าเป็นผู้หญิงที่มีพฤติกรรมผิดแผกไปจากกรอบของความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงซึ่งเป็นรูปแบบของความสัมพันธ์รูปแบบเดียวที่ได้รับการยอมรับในโครงสร้างปิตาธิปไตย ความเป็นแม่กับการเป็นหญิงรักหญิงดูเหมือนเป็นวิถีชีวิตที่ขัดแย้งกัน ทว่าแม่ของลีอันเดอร์สามารถเลือกการเป็นแม่ที่แสนดีของลีอันเดอร์ ขณะเดียวกันเธอสามารถแสดงตัวตนในฐานะที่เป็นคนรักร่วมเพศในลูกได้รับรู้

⁸³ Ibid., p. 11.

⁸⁴ Carol Gilligan, *In a Different Voice: Psychological Theory and Women's Development*, 33 ed. (Cambridge: Harvard University Press, 1994), p. 166.

⁸⁵ Carol Gilligan, "Hearing the difference: Theorizing connection", in *Contemporary Feminist Theory: A Text/Reader*, Mary F. Rogers, ed. (Boston: McGraw-Hill, 1998), p. 342.

⁸⁶ Carol Gilligan, *In a Different Voice: Psychological Theory and Women's Development*, p. 76.

ลีอันเดอร์ตกใจจนพูดไม่ออกเมื่อเขารู้ว่าแม่ของเขาเป็นหญิงรักหญิง

Die besten Freundinnen der Welt! Da ist mir klar, was sie gemeint haben. Ich Idiot!⁸⁷

หลังจากที่ลีอันเดอร์เข้าใจความหมายจากถ้อยคำของแม่ เขาตกใจจนวิ่งออกไปจากห้องพัก พลังร่าพันกับตัวเองว่าความฝันที่มีพ่อจบสิ้นแล้ว

Vorbei der Traum!...In diesem Leben gibt's keinen Vater mehr. Merk dir das! Das sag ich mir tausendmal.⁸⁸

เด็กผู้ชายส่วนใหญ่ย่อมต้องการพ่อเพื่อมีปฏิสัมพันธ์ตามประสาผู้ชาย ลีอันเดอร์เองมีความต้องการเช่นนั้น หลังจากหายตกใจ เขาพรั่ถามตัวเองว่าเป็นเด็กหรือ พร้อมกับนี้เขาได้ตอบตัวเองว่าทำไมจะเป็นเด็กไปไม่ได้ล่ะ เขาไม่รู้จักใครที่ติกว่าเด็กมิใช่หรือ

Daisy also!...Warum eigentlich nicht? Gibt es was Besseres als Daisy? Nein! Ich bin bloß nicht drauf gekommen.⁸⁹

ลีอันเดอร์ชอบอุปนิสัยของเด็กๆ ในขณะที่แม่เป็นคนที่เคร่งครัดและจริงจังกับชีวิตมากเกินไป เมื่อได้พูดคุยกับเด็กโดยเฉพาะเสียงหัวเราะของเธอทำให้เขารู้สึกอบอุ่น นอกจากนี้เด็กก็ยังใส่ใจกับความรู้สึกของเด็กอย่างเขาวางชอบดื่มน้ำอัดลม เด็กเห็นว่าลีอันเดอร์โดนแม่บังคับให้ดื่มนมและน้ำผลไม้เสริมวิตามินนานาชนิดตลอดกาล เด็กช่วยพูดให้จนแม่ยอมให้เขาดื่มน้ำอัดลม ความเอาใจใส่เล็กๆน้อยๆของเด็กทำให้เขาชื่นชมเด็ก

Daisy ist schon eine tolle Fran.⁹⁰

ในเช้าวันหนึ่งหลังอาหารเช้าเด็กไปซื้อหนังสือและยังซื้อการ์ตูนมิกกี้เมาส์กับหมากรังมาฝากลีอันเดอร์ด้วย การกระทำเช่นนี้เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่แม่ไม่เคยทำให้เขา เด็กให้ความสำคัญกับสิ่งละอันพันละน้อยที่ได้ก้อย่างลีอันเดอร์ต้องการในขณะที่แม่ไม่เคยใส่ใจกับสิ่งเหล่านี้ เนื่องจากแม่เลี้ยงดูเขาอย่างเข้มงวดและให้ความสำคัญกับหลักโภชนาการเพื่อเป็นเด็กที่สมวัย แม้ว่าลีอันเดอร์อยากมีพ่อ แต่เขาได้ทบทวนความคิดและค้นพบแล้วว่าความสัมพันธ์ระหว่างเขา-แม่-เด็กเป็นความสัมพันธ์ที่ราบรื่นและอบอุ่น พวกเขาอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่มีผู้ชายคนใดเข้ากันได้ดีกับเขาและแม่เช่นที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์อันดีกับเขาและแม่

⁸⁷ Doris Meißner-Johannknecht, *Leanders Traum*, p. 100.

⁸⁸ *Ibid.*, p. 111.

⁸⁹ *Ibid.*, p. 111.

⁹⁰ *Ibid.*, p. 47.

นอกจากความเอาใจใส่แล้ว เดซี่กับลีอันเดอร์ทำกิจกรรมร่วมกัน เดซี่สอนลีอันเดอร์ว่ายนํ้าคล่องขึ้น ตัวเขาเองปรารถนาใครสักคนที่มาช่วยสอนว่ายนํ้าให้มานานแล้ว ลีอันเดอร์ยังคิดต่อไปอีกว่าเขาสามารถทำสิ่งอื่น ๆ ร่วมกับเดซี่ได้ เช่น เดินทางไปอเมริกาด้วยกัน หรือทำการค้าร่วมกับเดซี่ในบ้านของเธอซึ่งเป็นไปได้ที่เขาจะได้กำไรมาก เมื่อลีอันเดอร์ได้ตรงเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างเขากับเดซี่ที่สามารถเข้ากันได้ดีทำให้เขารู้สึกปลอดภัยและโล่งใจ และสามารถยอมรับเดซี่ว่าเป็นส่วนหนึ่งในครอบครัวของเขา เห็นได้จากการที่เขาเดินกลับไปหาแม่กับเดซี่พลางกล่าววาทะวิเศษและหอมหน้าผากแม่ จากนั้นหอมแก้มขวาของเดซี่

Daisy kriegt einen Kuss auf die rechte Wange. Also, die hab ich bestimmt nicht zum letzten Mal geküsst!⁹¹

การได้สัมผัสความรักใคร่ห่วงใยจากเดซี่ส่งผลให้ความปรารถนาที่มีพ่อสูญสลายได้ ถึงตอนนี้ลีอันเดอร์ตระหนักว่าครอบครัวใหม่ของเขานั้นประกอบด้วยตัวเขา แม่ และเดซี่สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขเพราะพวกเขามีความห่วงใยและความเอาใจใส่ให้กันและกัน รวมถึงความสัมพันธ์ที่เข้ากันได้ดีเป็นสิ่งที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพวกเขาดำเนินต่อไปได้⁹² เห็นได้ว่าวิถีคิดของลีอันเดอร์เป็นการแสดงให้เห็นถึงความต้องการของเด็กที่ขอเพียงการดูแลเอาใจใส่และความผูกพันระหว่างกันซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้มองข้ามวิถีคิดของการสร้างครอบครัวตามแบบแผนนิยมที่มีเงื่อนไขอยู่กับการอยู่ร่วมกันระหว่างเพศชายกับเพศหญิงเท่านั้น

อาจกล่าวได้ว่าการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในครอบครัวของคนรักร่วมเพศที่เสนอผ่านครอบครัวของลีอันเดอร์เป็นการท้าทายความสัมพันธ์แบบรักต่างเพศหรือความสัมพันธ์ในรูปแบบของรักต่างเพศหรือความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงซึ่งเป็นรูปแบบของการแต่งงานและการสร้างครอบครัวที่ได้รับการยอมรับในระบบปีตาธิปไตย นอกจากนี้ยังเป็นการยั่วล้อผู้ที่มีอคติต่อคนรักร่วมเพศเดียวกัน โดยเฉพาะผู้ที่ต่อต้านสิทธิของกลุ่มคนรักร่วมเพศบางส่วนที่มักกลัวว่าลูกๆของคนรักร่วมเพศเดียวกันจะกลายเป็นคนรักร่วมเพศด้วย⁹³ อันที่จริงแล้วการรักร่วมเพศเดียวกันมิใช่โรคหรือความเจ็บป่วยที่สามารถแพร่เชื้อให้แก่กันหรือสืบทอดทางพันธุกรรมได้ ลูกของคนรักร่วมเพศไม่ได้มีแนวโน้มที่เป็นคนรักร่วมเพศมากไปกว่าลูกในครอบครัวของผู้ชายและผู้หญิง มีงานวิจัยชิ้นหนึ่ง

⁹¹ Ibid., p. 112.

⁹² Carol Gilligan, *In a Different Voice: Psychological Theory and Women's Development*, p. 127.

⁹³ Suzanne Staggenborg, *Gender, Family, and Social Movement* (California: Pine Forge, 1988),

ระบุว่าคนส่วนใหญ่ที่เป็นลูกของคนรักร่วมเพศได้ยืนยันว่าพวกเขาเป็นผู้ที่ชอบเพศตรงข้าม⁹⁴ การรักเพศเดียวกันเป็นเพียงรสนิยมทางเพศส่วนบุคคลที่แต่ละบุคคลเลือกที่เป็น แต่ปัญหาอยู่ตรงที่การรักเพศเดียวกันเป็นการละเมิดบรรทัดฐานทางเพศที่กำหนดให้ความสัมพันธ์ระหว่างเพศตรงข้ามเท่านั้นเป็นสิ่งที่ชอบธรรมและได้รับการยอมรับ ด้วยเหตุนี้การละเมิดบรรทัดฐานของความรักต่างเพศจึงถูกมองว่าเป็นความเบี่ยงเบนหรือความผิดปกติ ดังนั้นสำหรับผู้ต่อต้านสิทธิของคนรักเพศเดียวกันจึงมักสร้างความหมายในแง่ลบให้แก่ผู้ที่รักเพศเดียวกัน ทว่าสำหรับนักเขียนนวนิยายเรื่องนี้เช่นเดียวกับนักเขียนรุ่นใหม่อื่นๆที่พยายามสื่อแนวคิดความเสมอภาคในสังคมสมัยใหม่แก่เด็กสะท้อนให้เห็นลักษณะสังคมเปิดของเยอรมันซึ่งมิได้ปฏิเสธตัวตนและความเป็นคนของคนรักร่วมเพศ เห็นได้จากการนำเสนอตัวละครแม่และคู่รักซึ่งเป็นคนรักเพศเดียวกันโดยมิได้ปกปิดหรือบิดเบือนและยังได้รับการยอมรับจากตัวละครลูกชาย เป็นไปได้ที่อาจสื่อเน้นในการทำหายการจัดระเบียบทางเพศในระบบปิตาธิปไตยที่เปิดพื้นที่ให้เฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชายกับผู้หญิง นั้นอาจหมายความว่ามีการป้อนข้อมูลชุดใหม่ให้กับผู้อ่านที่เป็นเด็กได้รับรู้ถึงความสัมพันธ์ในรูปแบบของหญิงรักหญิงหรือผู้ที่รักเพศเดียวกันเป็นรูปแบบของความสัมพันธ์ที่แตกต่างจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย แต่ไม่ใช่เรื่องที่ผิดปกติแต่อย่างใด คงถือได้ว่าเป็นการปฏิเสธสิ่งที่เคยเรียกกันว่าความเบี่ยงเบนทางเพศ ขณะเดียวกันผู้อ่านยังได้เรียนรู้ที่ยอมรับการมีตัวตนของผู้ที่รักเพศเดียวกันและครอบครัวของพวกเขาด้วย

3.1.1.1.6 เด็กกับพ่อที่ทอดทิ้งครอบครัว

พ่อที่ให้ความสำคัญกับหน้าที่การงานเป็นภาพของพ่อตามขนบของการแบ่งงานตามบทบาททางเพศในกรอบของอุดมการณ์ปิตาธิปไตยที่ปรากฏในวรรณกรรมเด็กของเยอรมันช่วงก่อนเหตุการณ์ปฏิวัตินักศึกษา แต่สำหรับวรรณกรรมเด็กของเยอรมันช่วงหลังเหตุการณ์ปฏิวัตินักศึกษาได้ตั้งคำถามต่อภาพของพ่อที่มีให้ความสำคัญกับหน้าที่การงานของตนโดยไม่ได้สนใจครอบครัว เห็นได้จากการนำเสนอพ่อที่ให้ความสำคัญอาชีพของตนและตัดสินละทิ้งครอบครัวเพื่อความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ทั้งๆที่ลูกสาวอย่างเฟรนเซอ (Fränze) หรือฟรานซิสกา (Franziska) ในเรื่อง*เฟรนเซอ* ของแฮร์ทลิ่ง พยายามทำทุกทางเพื่อดึงให้พ่อกลับมาบ้าน ทว่าพ่อไม่

⁹⁴ Diane E. Papalia, Sally Wendkos Olds and Ruth Duskin Feldman, *A Child's World: Intimacy Through Adolescence*, 8th ed. (Boston: McGraw-Hill, 1996), p. 480.

ยอมรับความช่วยเหลือใดๆทั้งสิ้น นับตั้งแต่พ่อตกงาน พ่อมักไม่ได้กลับบ้านและปฏิเสธกำลังใจจากครอบครัว ในที่สุดพ่อเลือกไปอยู่ที่เมืองอื่นทำให้ครอบครัวแตกแยกอันเป็นผลมาจากการที่พ่อให้ความสำคัญกับความต้องการของตนเองมากกว่าครอบครัวซึ่งเป็นสิ่งที่เฟรนเซอไม่เคยคาดคิดมาก่อน เฟรนเซอคิดว่าเธอเข้าใจพ่อเนื่องจากตัวเธอกับพ่อมีความสนิทสนมและความเป็นกันเองราวกับเป็นเพื่อนกัน ลูกเรียกพ่อด้วยชื่อของเขา

Johannes ist ihr Vater. Sie nennt ihn Johannes, seit sie denken und sprechen kann.⁹⁵

การที่พ่อให้ลูกเรียกชื่อของตนแทนคำสรรพนาม สอดคล้องกับค่านิยมของสังคมตะวันตกที่ผู้ใหญ่ให้เด็กเรียกชื่อตัวเองเป็นเพื่อนกัน เป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทางด้านภาษา และพ่อได้บอกกับลูกว่าเขาคงมีความสุขแค่ครั้งเดียวถ้าไม่ได้ฟังคำแนะนำจากเธอ การที่พ่อชื่นชมคำแนะนำของลูกส่งผลให้เฟรนเซออนุมานว่าพ่อยอมรับและเชื่อใจในความคิดเห็นของเธอ ด้วยเหตุนี้เฟรนเซอจึงคิดว่าเธอกับพ่อรู้จักกันดี

อันที่จริงแล้วเฟรนเซอเข้าใจผิด เธอไม่ได้รู้จักพ่ออย่างแท้จริง

Der Johannes ist mein Vater. Wir sind schon so lange zusammen. Und auf einmal merke ich, dass ich ihn gar nicht richtig kenne.⁹⁶

หลังจากที่รับรู้ว่ามีพ่อตกงาน เฟรนเซอร่วมแบกรับปัญหาไปกับพ่อด้วย จนกระทั่งเธอไม่สามารถตั้งใจเรียนได้ เฟรนเซอมองว่าตนเป็นผู้ที่สมควรรับรู้ปัญหาและช่วยกันแก้ไข แต่พอลูกกลับไม่ได้เห็นเฟรนเซอเป็นเพื่อนที่ร่วมแบ่งปันปัญหาหรือความทุกข์ พ่อปิดกั้นและแยกตนเองจากลูกและภรรยา ทำให้เฟรนเซอรู้สึกเป็นห่วงและกังวล ตลอดระยะเวลาที่เกิดเหตุการณ์ฉีกกุดตีในครอบครัว ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างเฟรนเซอกับแม่สนิทสนมกันมากขึ้น เพราะทั้งคู่ห่วงใยและเป็นทุกข์จากบุคคลเดียวกัน คือ พ่อของเฟรนเซอ ทั้งคู่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับพ่อที่ปิดบังเรื่องการตกงานและการที่พ่อไม่ยอมกลับบ้าน เฟรนเซอรู้สึกว่าพ่อกลายเป็นคนแปลก

Es ist Johannes, der Fränze fremd ist, den sie nicht kennt. Den sie auch nicht kennen will.⁹⁷

พ่อไม่ได้เห็นเธอเป็นบุคคลที่สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน เห็นได้จากการที่พ่อปิดบังเรื่องการตกงานมิให้ภรรยากับลูกรับรู้ เขารู้สึกอับอายกับเรื่องนี้และกลายเป็นคนหงุดหงิดง่าย ไม่ว่าจะป็นคำพูดหรือการกระทำของลูกกับภรรยาล้วนแต่ทำให้เขาไม่พอใจ พ่อสร้างปมด้อยให้กับ

⁹⁵ Peter Härtling, *Fränze*, 2nd ed. (Weinheim: Beltz & Gelberg, 1994), p. 5.

⁹⁶ *Ibid.*, p. 103.

⁹⁷ *Ibid.*, p. 21.

ตนเอง ปรากฏในเหตุการณ์ที่เขาขอให้ภรรยาเอารถไปใช้ เขาให้เหตุผลว่าเขาไม่ต้องการรถอีกต่อไป เขาไม่มีสิทธิ์ที่ใช้ ส่วนแม่มีสิทธิ์เพราะมีรายได้ การดกงานทำให้พ่อขาดความภาคภูมิใจในตัวเอง⁹⁸ และสร้างความกดดันให้กับตนเอง รวมทั้งการสร้างกำแพงกั้นระหว่างตนกับครอบครัว

การที่พ่อไม่กลับบ้านและไม่เอาใจใส่ครอบครัวยังทำให้ลูกเป็นทุกข์ เฟรนเซอร์พยายามทำทุกอย่างเพื่อดึงพ่อกลับบ้าน

Irgendwie muss sie es doch schaffen, Johannes nach Hause zu locken. Irgendwie muss doch alles wieder so sein wie früher.⁹⁹

เฟรนเซอร์เขียนจดหมายเล่าปัญหาของพ่อให้ปู้รับรู้และขอให้ปู้มาช่วยพูดกับพ่อ เธอหวังว่าพ่อจะเกรงใจปู้และกลับมาอยู่บ้าน แต่ปู้ยอมรับในการตัดสินใจของลูกชายเพราะปู้ไม่สามารถเปลี่ยนใจพ่อของเฟรนเซอร์ได้ เฟรนเซอร์เลือกใช้วิธียืมอำนาจของปู้มาใช้บังคับพ่อให้ยอมจำนน แต่เธอไม่ทันคิดว่าปู้ไม่ใช่ผู้ที่ใช้อำนาจกดดันลูกของตน ทว่าเคารพในความคิดเห็นหรือความต้องการของลูก นอกจากการขอความช่วยเหลือจากปู้แล้ว เฟรนเซอร์ได้สืโวโวลินที่สถานีรถไฟใต้ดินสำหรับพ่อและผู้ที่ตกงานเพื่อให้ผู้คนระลึกถึงพวกเขา สำหรับพ่อของเฟรนเซอร์ เขาเห็นด้วยกับการกระทำของลูกในแง่ของหลักการ แต่เขาไม่พอใจที่เฟรนเซอร์นำเรื่องส่วนตัวของตนมาตีแผ่ในที่สาธารณะ การแสดงดนตรีของเฟรนเซอร์เพื่อสื่อถึงพ่อว่ายังมีคนตกงานอีกมากมาย พ่อไม่ใช่บุคคลคนเดียวที่ต้องประสบกับปัญหาการว่างงาน ทว่าเฟรนเซอร์ไม่สามารถชักจูงพ่อได้สำเร็จ พ่อตัดสินใจทอดทิ้งครอบครัวและย้ายไปอยู่เมืองอื่น อาจเป็นไปได้ที่พ่อไม่ต้องการอาศัยอยู่ในสถานที่เดิมหรือสภาพแวดล้อมเดิมซึ่งเป็นการตอกย้ำความล้มเหลวของการทำงาน หากเขาย้ายไปอยู่ที่อื่น เขาสามารถปลดปล่อยตัวเองจากปัญหานี้ ดังนั้นการย้ายไปอยู่เมืองอื่นคงเป็นหนทางเดียวที่เขาสามารถเริ่มต้นชีวิตใหม่ได้ สืบเนื่องจากพ่อติดยึดอยู่กับบทบาทของการทำงานนอกบ้านซึ่งเป็นบทบาทตามแบบฉบับของการแสดงออกถึงความเป็นชายและความเป็นพ่อ¹⁰⁰ การเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวได้ดีจึงจะถือว่ามีความเป็นชาย¹⁰¹ ส่งผลให้ครอบครัวกลายเป็นที่แสดงหรือไอ้อวด

⁹⁸ Kenneth W. Brown, "The Indignities of Unemployment," in *Men and Masculinity: A Text Reader*, ed. Theodor F. Cohen (California: Wadsworth, 2001), p. 342.

⁹⁹ Ibid., pp. 94-95

¹⁰⁰ William Marsiglio and Joseph H. Pleck, "Fatherhood and Masculinities," in *Handbook of Studies on Men and Masculinities*, eds. Michael S. Kimmel, Jeff Hearn and R.W. Connell (London: SAGE, 2005), p. 260.

¹⁰¹ Jessie Bernard, "The good-provider role: its rise and fall," in *Families and Society*, ed. Scott Coltrane, p. 245.

ความสำเร็จของผู้ชาย ทำให้บทบาทของการเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวเป็นความสนใจหรือความต้องการของผู้ชายส่วนใหญ่¹⁰² มากกว่าบทบาทของการดูแลลูกและงานบ้าน เมื่อพ่อต้องประสบกับความล้มเหลวในการประกอบอาชีพทำให้เขารู้สึกผิดหวังและเจ็บปวด อันเป็นผลมาจากการให้ความสำคัญกับการแสดงตัวตนของเขาเท่านั้น พ่อจำกัดกรอบในการดำเนินชีวิตอยู่ที่การให้ความสำเร็จในหน้าที่การงานซึ่งเป็นสิ่งที่พิสูจน์ความเป็นชายของเขา เพราะฉะนั้นการไปเริ่มต้นที่ใหม่อาจเป็นการแสดงออกถึงความเป็นชายได้อีกครั้ง

เฟรนเชอเองตระหนักว่าเธอไม่อาจรั้งพ่อไว้ได้ เฟรนเชอยอมปล่อยวางการรักษาครอบครัวสมบูรณ์และสามารถยอมรับกับการตัดสินใจของพ่อที่เลือกการทอดทิ้งเธอกับแม่ เธอจำต้องเคารพการตัดสินใจของพ่อและยอมรับความต้องการของพ่อ พ่อไม่ต้องการความช่วยเหลือใดๆแม้แต่กำลังใจจากครอบครัว ทำให้เฟรนเชอประสบความล้มเหลวในการแก้ไขสถานการณ์วิกฤติของครอบครัว การนำเสนอภาพของพ่อของเฟรนเชอซึ่งไม่ใช่พ่อที่คำนึงถึงครอบครัว แต่เป็นพ่อที่ให้ความสำคัญกับความรู้สึกและความต้องการของตน เป็นพ่อที่เพิกเฉยหรือละเลยต่อหน้าที่และความรับผิดชอบในฐานะพ่อ คงเป็นการตั้งคำถามต่อภาพของพ่อในอุดมคติของอุดมการณ์ปีศาจปไตปไตที่สนับสนุนให้พ่ออยู่ในโลกนอกบ้าน และแทบไม่มีตัวตนในโลกในบ้าน แต่ทุกวันนี้ในสังคมเยอรมันซึ่งเป็นสังคมที่อิทธิพลของอุดมการณ์ปีศาจปไตปไตโดยสิ้นคลอนและไม่ใช่นวนคติหลักในสังคมอีกต่อไป เป็นผลมาจากการที่สังคมเยอรมันผ่านยุคสมัยของการปฏิรูปสถาบันครอบครัวและปฏิบัติบทบาททางเพศ รวมทั้งได้รับอิทธิพลจากขบวนการสิทธิสตรีซึ่งเรียกร้องความเท่าเทียมกันระหว่างผู้ชายกับผู้หญิง ด้วยเหตุนี้พ่อกับบทบาทในโลกนอกบ้านโดยไม่ใส่ใจครอบครัวจึงเป็นพ่อที่ไม่ได้รับการยอมรับและยกย่อง หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าพ่อที่สนใจหรือจำกัดตัวเองอยู่แต่เฉพาะในโลกนอกบ้านไม่ใช่ "พ่อที่ดี" อีกต่อไป ดังนั้นการนำเสนอภาพของพ่อของเฟรนเชอจึงเป็นตัวละครที่เห็นแก่ตัวและมีความคิดคับแคบ

¹⁰² Bob Pease, *Recreating Men Postmodern Masculinity Politics* (London: SAGE, 2000), pp. 134-135.

3.1.1.2 ภาพพ่อแม่ตามชนบ: เด็กกับพ่อแม่ในวรรณกรรมเด็กของไทย

ในขณะที่วรรณกรรมเด็กของเยอรมันที่เลือกมาศึกษานั้นนำเสนอภาพของพ่อแม่ที่แตกต่างไปจากชนบ ส่วนนักเขียนวรรณกรรมเด็กของไทยนำเสนอภาพของพ่อแม่ตามชนบ คงเป็นผลมาจากอิทธิพลของอุดมการณ์ปีศาจไทยที่ครอบงำวิถีคิดและการดำเนินชีวิตของผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมไทย โดยเฉพาะการติดยึดกับบรรทัดฐานทางเพศในแบบพ่อเป็นใหญ่ บรรทัดฐานทางเพศหมายถึงความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องเพศที่มีอิทธิพลในการกำหนดและควบคุมบทบาททางเพศและความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างผู้ชายกับผู้หญิง เช่น ผู้หญิงที่ดีไม่ควรแสดงออกในเรื่องเพศ ผู้หญิงที่ดีไม่พึงมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน หรือนอกระบบแต่งงาน หรือมีเพศสัมพันธ์กับผู้ชายมากกว่าหนึ่งคน เป็นต้น ความเชื่อเหล่านี้เป็นปัจจัยที่กำหนดและควบคุมพฤติกรรมทางเพศของผู้หญิงให้อยู่ในกรอบของสถาบันครอบครัวเท่านั้น ทว่าความเชื่อเหล่านี้ไม่ใช่บังคับและควบคุมพฤติกรรมทางเพศสำหรับผู้ชาย หรือกล่าวได้ว่าเกณฑ์ในการควบคุมพฤติกรรมทางเพศของผู้ชายกับผู้หญิงแตกต่างกัน เท่ากับว่าบรรทัดฐานทางเพศมีลักษณะที่เป็นมาตรฐานเชิงซ้อน แต่คนไทยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับแนวคิดนี้ สืบเนื่องมาจากอิทธิพลของอุดมการณ์ปีศาจไทยที่ยังคงตกผลึกอยู่ในสังคมไทย เห็นได้จากวรรณกรรมเด็กของไทยส่วนใหญ่ปรากฏภาพของพ่อแม่ที่มีบทบาททางเพศตามแนวคิดปีศาจไทย

3.1.1.2.1 เด็กกับพ่อแม่ตัวอย่าง

ภาพของพ่อแม่ตามชนบในลักษณะแรกเป็นการนำเสนอภาพของพ่อแม่ตัวอย่าง คือ การนำเสนอภาพของพ่อในฐานะผู้นำครอบครัวและเลี้ยงดูครอบครัวโดยไม่ขาดตกบกพร่อง เช่น พ่อของลอยในเรื่อง*ความภูมิใจของลอย* พ่อในเรื่องนี้เป็นเกษตรกรที่เรียนรู้การทำเกษตรกรรมจากประสบการณ์ จนกระทั่งพ่อสามารถสร้างหลักการของการทำเกษตรกรรมของตนได้และยึดเป็นอาชีพเลี้ยงดูครอบครัวได้ ทำให้ลอยชื่นชมพ่อของตน

ลอยภูมิใจในตัวพ่อยิ่งนัก...¹⁰³

นอกจากนี้ลอยยังรู้สึกว่าคุณแม่กับพี่สาวโชคดีที่มีพ่อเป็นคนมีเหตุผล

...ลอยกับพี่จำปิกิโชคดีเหมือนกันที่มีพ่อแสนดีอย่างนี้...เมื่อผิดพ่อ

จะเตือน บอกกล่าวด้วยเหตุผลให้รู้ผิด รู้ถูก สิ่งใดควรไม่ควร¹⁰⁴

¹⁰³ โชติ ศรีสุวรรณ, *ความภูมิใจของลอย*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: ดันอ้อ 1999, 2543) หน้า 22.

ลอยทั้งภูมิใจและดีใจที่ได้เกิดเป็นลูกของพ่อ อาจแสดงว่าลอยเห็นพ่อของตนเป็นพ่อที่สมบูรณ์แบบ และสามารถดูแลครอบครัวได้เป็นอย่างดี ทำให้ลอยคิดต่อไปอีกว่าแม่ของตนประสบกับความโชครืดที่มีผู้นำครอบครัวอย่างพ่อ

...แม่โชคดีเหลือเกินที่ได้คนอย่างพ่อมาเป็นผู้นำชีวิต...¹⁰⁵

การที่ลอยคิดเช่นนั้นคงเป็นผลมาจากความเชื่อในเรื่องการแบ่งบทบาทระหว่างเพศตามแบบฉบับ พ่ออยู่ในฐานะผู้นำครอบครัว ส่วนแม่อยู่ในฐานะผู้สนับสนุนสามี เป็นมุมมองที่เห็นว่าผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้า ส่วนผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง ขณะเดียวกันเป็นการให้คุณค่ากับวิถีคิดที่เห็นว่า "เป็นสตรีที่ดีแต่เพียงผิว"¹⁰⁶ ซึ่งเป็นกรอบความคิดที่เห็นว่าผู้หญิงมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีหากมีสามีที่มีความรับผิดชอบและเอาใจใส่ครอบครัว อาจเรียกได้ว่าพ่อของลอยเป็นภาพของพ่อในฐานะผู้นำครอบครัวที่ลูกถือเป็นแบบอย่างได้

นอกจากนี้ยังมีการนำเสนอภาพของพ่อในฐานะผู้ที่ให้คำแนะนำหรือข้อคิดเห็นอย่างชาญฉลาด เช่น พ่อกับลูกชายในเรื่อง *เกวียนเล่มสุดท้าย* พูดคุยกันถึงการเลิกใช้เกวียนแต่หันมาใช้รถอีแต่นแทน พ่อได้บอกกล่าวกับจอมว่าทุกอย่างย่อมเปลี่ยนแปลง ขณะเดียวกันสิ่งต่างๆ ที่คนรุ่นก่อนยึดถือปฏิบัติ หากสิ่งนั้นเป็นเรื่องถูกต้องดีงาม เราควรช่วยกันอนุรักษ์ไว้ ทำให้จอมประทับใจคำพูดของพ่อ

จอมรู้สึกว่ ทุกคำพูดของพ่อวันนี้ช่างเต็มไปด้วยสาระน่าฟัง...

จอมจ้องหน้าพ่อด้วยความชื่นชม¹⁰⁷

การที่จอมชื่นชมความคิดเห็นของพ่อ นั้นคงหมายความว่า เป็นการนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างพ่อ กับลูกชายตามแบบฉบับ พ่ออยู่ในฐานะผู้ให้คำแนะนำแก่ลูก ส่วนลูกอยู่ในฐานะผู้เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำแนะนำของพ่อ เป็นการนำเสนอภาพของพ่อซึ่งเป็นผู้ใหญ่ที่เข้มแข็ง รอบรู้และเป็นแบบอย่างที่ลูกสามารถปฏิบัติตามได้

¹⁰⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 25.

¹⁰⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 24.

¹⁰⁶ สุภาจิตสอนหญิง, หน้า 623.

¹⁰⁷ โชติ ศรีสุวรรณ, *เกวียนเล่มสุดท้าย*, หน้า 179-180.

3.1.1.2.2 เด็กกับพ่อแม่ที่รักษา"บ้านสีขาว"

การนำเสนอภาพของพ่อแม่ตามขนบยังปรากฏในลักษณะของเรื่องราวเกี่ยวกับพ่อแม่ที่ยกเลิกการหย่าร้างและหันกลับมาทำหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นพ่อแม่ พบได้ในเรื่องบ้านสีขาว ของศรี เกศมณี ตัวบทเปิดเรื่องด้วยสถานการณ์ของพ่อแม่ที่มีแนวโน้มว่าจะจบลงที่การหย่าร้างซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เกิดสภาวะของความตึงเครียดในครอบครัวย่อมสร้างความกดดันและความเจ็บปวดให้กับเด็กอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นักเขียนนำเสนอผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเด็กโดยใช้ข้อมูลจากองค์ความรู้ทางด้านจิตวิทยาเด็กมาเป็นเนื้อหาในการนำเสนอความนึกคิดและความรู้สึกของเด็ก เมื่อเด็กรับรู้ว่พ่อแม่ของตนกำลังจะหย่าร้างกัน เด็กมักรู้สึกเสียใจ ขณะเดียวกันรู้สึกกลัว แต่บางครั้งรู้สึกโกรธ¹⁰⁸ อารมณ์และความรู้สึกที่กล่าวมาข้างต้นเป็นสิ่งที่นักเขียนนำมาใช้ในการนำเสนอปฏิกริยาของวิน

...พ่อแม่ทำให้วินเสียใจมาก วินผิดหวัง วินโกรธเขาเกลียดเขา...¹⁰⁹

นอกจากนี้ยังมีปฏิกริยาอื่นๆอีก คือ การไม่เอาใจใส่การเรียน¹¹⁰ และการขาดสมาธิในการเรียนรวมทั้งการโทษตัวเอง¹¹¹ หรือคิดว่าตนเป็นต้นเหตุของความบาดหมางระหว่างพ่อกับแม่ นอกจากการตำหนิตัวเองแล้ว วินยังคิดว่าพ่อแม่ไม่รักเขาด้วย การที่เด็กคิดว่าตนสูญเสียความรัก¹¹² จากพ่อแม่ ทำให้เขาคิดว่าตนถูกทอดทิ้ง¹¹³ การที่นักเขียนใช้ข้อมูลทางจิตวิทยามาในการนำเสนอความรู้สึกและความนึกคิดของตัวละคร เป็นการนำเสนอที่แตกต่างจากการวิธีเล่าเรื่องของวรรณกรรมเด็กตามขนบซึ่งมักหลีกเลี่ยงเรื่องราวเชิงจิตวิทยาเพราะเห็นว่าเป็นสิ่งที่ยากเกินไปสำหรับเด็ก

ในส่วนของการนำเสนอตอนจบของเรื่องเป็นการจบแบบมีความสุข นักเขียนผูกเรื่องในลักษณะที่ให้พ่อกับแม่กลับมาคืนดีกัน

...วันนี้พ่อผมจะกลับบ้านแล้ว¹¹⁴

¹⁰⁸ Roberta M. Bems, *Child, Family, School, Community: Socialization and Support*, p. 86.

¹⁰⁹ ศรี เกศมณี, บ้านสีขาว (กรุงเทพมหานคร: ปลาตะเพียน, 2537), หน้า 120.

¹¹⁰ Roberta M. Bems, *Child, Family, School, Community: Socialization and Support*, p. 86.

¹¹¹ Ibid., p. 86.

¹¹² Ibid., p. 86.

¹¹³ Ibid., p. 86.

¹¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 138.

ทั้ง ๆ ที่ทั้งคู่ไม่ต้องการอยู่ร่วมกันอีก แต่ยังคงกลับมาอยู่ร่วมกันเพื่อลูก การกลับมาอยู่ร่วมกันของคนทั้งคู่เป็นการจัดวางให้เกิดการจบเรื่องอย่างมีความสุข วินไม่ต้องกลายเป็น "เด็กบ้านแตก" แต่เขาได้บ้านที่มีทั้งพ่อแม่ซึ่งเป็นที่คาดหวังว่าสามารถมองความอบอุ่นและความปลอดภัยให้กับเด็กได้

...บ้านของผมจะไม่ใช่คำอีกแล้วละฮะ¹¹⁵

การที่นักเขียนจับพ่อกับแม่กลับมาสวมบทบาทของตนตามที่ควรเป็นในฐานะพ่อและแม่ซึ่งมักได้รับการคาดหวังให้มีบทบาทหลักในการดูแลเด็ก เท่ากับเป็นการรักษาสถาบันครอบครัว โดยเฉพาะในรูปแบบของครอบครัวเดี่ยวขนาดเล็กในอุดมคติที่ประกอบไปด้วยพ่อ-แม่-ลูก แต่ในขณะที่เดียวกันเป็นการปฏิเสธครอบครัวที่แตกแยกซึ่งเป็นรูปแบบครอบครัวที่ไม่พึงประสงค์ของสถาบันครอบครัว ทั้ง ๆ ที่เป็นปัญหาครอบครัวซึ่งมีแนวโน้มที่เพิ่มมากขึ้น เด็กไทยต้องเผชิญกับการเป็นเด็กบ้านแตก เช่นเดียวกับเด็กเยอรมัน แต่วรรณกรรมเด็กของไทยมีแนวโน้มในการหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่คุกคามชีวิตเด็ก คงเป็นผลมาจากขนบนิยมของการประพันธ์วรรณกรรมเด็กของไทยที่เน้นการนำเสนอสภาพแวดล้อมที่ปราศจากปัญหามากกว่าการตีแผ่ปัญหาให้เด็กรับรู้ ด้วยเหตุนี้นักเขียนจึงผูกเรื่องให้วินได้บ้านที่อบอุ่นกลับคืนมาในตอนจบ การจบแบบมีความสุขอาจหมายความว่าตัวบทเรื่องนี้เน้นการนำเสนอเนื้อเรื่องในลักษณะที่โออึมเด็ก เป็นผลมาจากวิถีคิดของผู้ใหญ่ที่เห็นว่าเด็กเป็นผู้ที่ไร้เดียงสาจึงต้องได้รับการปกป้องและคุ้มครองจากผู้ใหญ่ซึ่งมักเห็นว่าสังคมมีแต่ปัญหาและอันตราย เด็กไม่ควรได้รับรู้หรือไม่ควรเผชิญกับความทุกข์หรือความหม่นหมองในชีวิต ดังนั้นเด็กจึงควรแยกไปอยู่ในสถานที่ปลอดภัย และสถานที่ซึ่งผู้ใหญ่เชื่อกันว่าปลอดภัย ไร้ปัญหาและมีความสุขสำหรับเด็ก คือสถานที่ซึ่งเรียกกันว่า "บ้านสีขาว"

3.1.1.2.3 เด็กกับอคติต่อแม่นอกสมรส

สืบเนื่องจากอิทธิพลของอุดมการณ์ปีศาจไปโดยที่ยังคงครอบงำวิถีคิดและการดำเนินชีวิตของผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมไทย เป็นผลให้วรรณกรรมเด็กของไทยส่วนใหญ่ปรากฏความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ผู้ชายเหนือกว่าผู้หญิง เห็นได้จากการนำเสนอบรรทัดฐานทางเพศที่มีลักษณะเป็นมาตรฐานเชิงซ้อน ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ขอยกตัวอย่างจากเรื่องคนดีศรีสวรรค์ ของวิฑูรย์ ทองแท้ กับเมฆสีเงิน ของกนกวลี พจนปกรณ์ เป็นกรณีศึกษา

¹¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 139.

ในเรื่องคนดีศรีสวรรค์สอนบรรทัดฐานทางเพศที่เป็นมาตรฐานเชิงซ้อนอย่างชัดเจน ด้วยการสอนให้เด็กผู้หญิงรู้จักรักษานวลสงวนตัว

...เราเป็นหญิงควรรักษานวลสงวนตัว...¹¹⁶

ข้อความนี้ไม่ใช่สิ่งใหม่แต่อย่าง เคยปรากฏในวรรณกรรมคำสอนเมื่อสองร้อยปีมาแล้ว คือ *สุภาวจิตสอนหญิง*

ผู้ใดเกิดเป็นสตรีอันมีศักดิ์	บำรุงรักษากายไว้ให้เป็นผล
สงวนงามตามระบอบให้ชอบกล	จึงจะพ้นภัยพาลการนิินทา
เป็นสาวแช่แร้วสวยสะอาด	ก็หมายมาดเหมือนมณีอันมีค่า
แม้ແຕกร้าวรานร่อยถอยราคา	จะพลอยพาหอมหายจากกายนาง

.....

จงรักษานวลสงวนนามห้ามใจไว้	อย่าหลงไหลจำคำที่ร่ำสอน
คิดถึงหน้าบิดาแลมารดร	อย่ารีบร้อนเร็วนักมักไม่ดี
เมื่อสูงงอมหอมหวานจึงควรหล่น	อยู่กับต้นอย่าให้พรากไปจากที่
อย่าชิงสุกก่อนห้ามไม่งามดี	เมื่อบุญมีคงจะมาอย่าปรารมภ์

บทกลอนข้างต้นเป็นการตัดตอนบางวรรคมาจากสุภาวจิตสอนหญิงซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการสั่งสอนผู้หญิงให้รู้จักรักษานวลสงวนตัว ทั้งๆที่ระยะเวลาที่แต่งสุภาวจิตสอนหญิงกับระยะเวลาที่แต่งเรื่องคนดีศรีสวรรค์นั้นห่างกันประมาณสองร้อยปี แต่ถึงกระนั้นก็ตาม นักเขียนวรรณกรรมเด็กยังคงนำข้อความ"รักษานวลสงวนตัว"มาขัดเกลาเด็ก โดยเฉพาะกับเด็กผู้หญิงครั้งแล้วครั้งเล่า ความหมายของวลีที่กล่าวถึงการรักษานวลสงวนตัวนั้นเป็นการควบคุมร่างกายและเพศสัมพันธ์ของผู้หญิง ในขณะที่ผู้ชายไม่ถูกคาดหวังจากสังคมให้ควบคุมพฤติกรรมทางเพศเช่นผู้หญิง สำหรับผู้หญิงคนใดที่ละเมิดข้อห้ามทางเพศจะถูกประณามจากสังคม เช่น แม่ของมีนาซึ่งเป็นเด็กตัวเอกของเรื่องนี้ แม่ของเธอมีลูกนอกสมรส คือ มีนาซึ่งถูกแม่ทิ้งไว้ให้ตากับยายเลี้ยงดู พฤติกรรมทางเพศของแม่ของมีนาเกิดขึ้นนอกสถาบันครอบครัวหรือนอกรูปแบบการสมรสจึงถูกมองว่าเป็นคนชั่วร้าย แม้แต่ลูกของเธอเอง เช่น มีนาก็คิดเช่นนั้น มีนาพยายามปฏิบัติตนอย่างสำรวมเพราะเธอไม่อยากถูกประณามเช่นเดียวกับแม่ของเธอ

...ฉันไม่อยากถูกตราหน้าว่า 'ชั่วเหมือนแม่' ...¹¹⁷

¹¹⁶ วิฑูรย์ ทองแท้, คนดีศรีสวรรค์, หน้า 31.

ในความคิดของมีนา เธอเห็นว่าพฤติกรรมทางเพศที่อยู่นอกกรอบแบบการสมรสของแม่เป็นสิ่งที่เลวร้าย เช่นเดียวกับยายของมีนาที่รู้สึกอับอายที่ลูกสาวของตนมีพฤติกรรมทางเพศนอกระบบสมรส

ยายเผ่ารู้สึกแค้นเคืองลูกสาว ซึ่งเป็นแม่ของมีนา ยิ่งนัก เพราะนางคนเดียวแท้ๆ ที่ทำให้เกียรติยศชื่อเสียงวงศ์ตระกูลเสื่อมตกต่ำ ถดถอยลง เดินไปไหนมาไหนแทบเอาปี๊บคลุมหัวเดิน...¹¹⁸

แม่ของมีนามีพฤติกรรมทางเพศที่ละเมิดบรรทัดฐานทางเพศของสังคมส่งผลให้เธอถูกประณามและต่อต้าน แม้แต่จากคนในครอบครัว เช่นลูกสาวกับแม่ของเธอ นอกจากคนในครอบครัวแล้ว แม่ของมีนายังถูกคนในหมู่บ้านนินทาและติเตียนจนกระทั่งเธอไม่สามารถทนอยู่ในหมู่บ้านได้อีกต่อไป บรรทัดฐานทางเพศมีอิทธิพลในการกำหนดพฤติกรรมทางเพศของผู้หญิงเท่านั้น แต่กฎเกณฑ์ที่ควบคุมพฤติกรรมทางเพศของผู้หญิงกลับไม่ใช้กับการประเมินพฤติกรรมทางเพศของผู้ชาย พ่อผู้ให้กำเนิดของมีนาจึงไม่ถูกประณามเช่นแม่ของมีนา ทั้งๆที่เขาไม่รับผิดชอบต่อลูกหรือภรรยา ด้วยเหตุนี้การยอมรับและการลงโทษที่มีต่อพฤติกรรมทางเพศระหว่างพ่อกับแม่ของมีนาจึงแตกต่างกัน นั่นเป็นเพราะว่าบรรทัดฐานทางเพศมีลักษณะที่เป็นมาตรฐานเชิงซ้อน

การที่ผู้หญิงยอมรับและปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางเพศ ขณะเดียวกันยังสืบทอดกันต่อๆมา เช่น จากยายสู่หลานสาว เช่นที่ยายสอนมีนา

...ยายของฉันทบอกไว้ว่า หญิงไทยเรานั้นควรต้องรักษาวาสงวนตัว...¹¹⁹

อาจกล่าวได้ว่าการควบคุมพฤติกรรมทางเพศของผู้หญิงเป็นสิ่งที่ผู้หญิงกำกับและควบคุมกันเอง ผู้หญิงเองยินดีกับการถูกอุดมการณ์ปีศาจไปโดยพันธนาการไว้ และยังทำหน้าที่เป็นผู้หล่อเลี้ยงอุดมการณ์ปีศาจไปโดยให้ดำรงสืบต่อไป โดยปราศจากการตั้งคำถามถึงความไม่ทัดเทียมกันของความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ชายกับผู้หญิง

¹¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 74.

¹¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 67.

¹¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 31.

การนำเสนอบรรทัดฐานทางเพศที่เป็นมาตรฐานเชิงซ้อนยังปรากฏในเรื่อง *เมฆสีเงิน* ซึ่งเป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับชีวิตของเด็กหญิงปอยที่รู้ว่าตนเป็น "ลูกไม่มีพ่อ" แต่แท้ที่จริงแล้วตัวเธอเป็น "ลูกเมียน้อย" ต่างหาก การเป็นลูกไม่มีพ่อหรือลูกเมียน้อยล้วนแต่เป็นสถานภาพของลูกนอกสมรส ทว่าการเป็นลูกนอกสมรสที่เกิดจากความสัมพันธ์นอกสมรสของผู้ชายหรือความสัมพันธ์นอกสมรสของผู้หญิงนั้นแตกต่างกันในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทยซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยจะได้ศึกษาต่อไป

ตัวบทเรื่องนี้เปิดเรื่องด้วยการนำเสนอความรู้สึกและความนึกคิดของปอยที่ต้องเผชิญกับความปวดร้าวและความเจ็บใจที่ถูกเพื่อนล้อว่าเป็นลูกไม่มีพ่อ

คิดแล้วเจ็บใจนัก เมื่อไหร่เจ้าปู่มันจะเลิกล้อเรื่องพ่อเสียทีนะ ถ้ามันมา

เป็นปอยมั่ง ให้อู่จะโกรธมัยหนอเวลาที่ถูกใครๆ ล้อว่าเป็นลูกไม่มีพ่อ...¹²⁰

ความกดดันจากการเป็นลูกนอกสมรสทำให้เธอรู้สึกเศร้าโศกเสียใจและได้แต่แสดงออกด้วยการร้องไห้ การที่ปอยถูกล้อว่าเป็น "ลูกไม่มีพ่อ" สืบเนื่องจากปอยเติบโตในครอบครัวที่มีแต่แม่ เธอไม่เคยรู้จักบุคคลที่เป็นพ่อของเธอ ปอยเป็นลูกที่เกิดจากความสัมพันธ์ทางเพศนอกกรอบแบบการสมรส อันเป็นผลมาจากพฤติกรรมทางเพศของแม่ของเธอที่มีลูกโดยปราศจากการแต่งงาน ซึ่งถือว่าเป็นการละเมิดบรรทัดฐานทางเพศที่ควบคุมผู้หญิงที่ตีไว้ในระบบการแต่งงาน วิธีคิดเช่นนี้ครอบงำคนส่วนใหญ่ในสังคมซึ่งนำไปสู่การยอมรับเฉพาะผู้หญิงที่เป็นทั้งภรรยาและมารดา แต่สำหรับผู้หญิงที่เป็นมารดานอกสมรสมักไม่ได้รับการยอมรับ หรืออาจถูกตำหนิหรือต่อต้านเสียด้วยซ้ำไป ไม่เพียงแต่แม่อกสมรสเท่านั้นที่ถูกกดดันจากสังคมรอบข้าง ลูกนอกสมรสอย่างปอยถูกบิบบิ้นจากเพื่อนร่วมชั้นเรียนด้วยเช่นกัน

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับปอยนั้นเธอนำมาเล่าให้แม่ฟัง แม่ของเธอได้แต่สอนให้ปอยไม่สนใจหรือเพิกเฉยต่อการล้อของเพื่อน นอกจากนี้แม้อย่างสอนให้ปอยรู้สึกพึงพอใจที่มีแม่ ตาและยายที่รักปอย คำสอนของแม่ทำให้ปอยได้แต่รับคำว่า "จ๊ะ" การรับคำของปอยเป็นเพียงการรับคำโดยปราศจากความเข้าใจคำสอนของแม่ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าปอยประพฤติดนเป็น "เด็กว่านอนสอนง่าย" ตามที่ผู้ใหญ่ส่วนใหญ่ต้องการให้เด็กเชื่อฟังคำสั่งสอนของตน นั่นคงแสดงว่า

¹²⁰ กนกวลี พจนปกรณ์, *เมฆสีเงิน*, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: ดันอ้อ แกรมมี 2540), หน้า 14.

ความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับปอยเป็นไปในลักษณะของผู้ใหญ่ที่มีอำนาจเหนือเด็ก ขณะเดียวกันเด็กต้องการพและเชื่อฟังผู้ใหญ่ อย่างไรก็ตาม ปอยยังต้องการรู้เรื่องราวเกี่ยวกับพ่อ แต่แม่กลับปกปิดหรือไม่ยอมบอกเรื่องราวเกี่ยวกับพ่อของปอย ทว่าได้สัญญาว่าในอนาคตจะเล่าเกี่ยวกับพ่อของปอย

...วันหนึ่งแม่จะบอกปอยว่าพ่อปอยชื่ออะไรอยู่ที่ไหน เพียงแต่รอให้
ปอยโตอีกนิดก่อนนะลูกนะ¹²¹

คงจะเป็นไปได้ที่แม่ของปอยเห็นว่าปอยเป็นผู้ที่ไร้เดียงสาซึ่งยังไม่สมควรที่รับรู้เรื่องราวและปัญหาของผู้ใหญ่ ดังนั้นแม่ของปอยจึงต้องการปิดบังเรื่องราวเกี่ยวกับพ่อของปอยไว้จนกว่าปอยจะเติบโตทางความคิดมากกว่านี้

ผู้ใหญ่ส่วนใหญ่เห็นว่าเด็กไม่รู้จักรักคิดหรือไม่มีวิจารณญาณ อันที่จริงแล้วเด็กก็รักคิดหรือคิดเป็นตามวิธีของเขาเอง เช่น ในช่วงเวลาที่ปอยย้ายไปอยู่กับนายชายและนายสะไก ปอยไม่มีความสุข

...ปอยเหงา... ไม่รู้จะพูดคุยกับใคร นอนร้องไห้อยู่คนเดียว...¹²²

ในบ้านของนายชายไม่มีใครเอาใจใส่ดูแลปอย ส่วนที่บ้านของแม่ ปอยมีทั้งแม่ ตาและยายดูแลเอาใจใส่อย่างดี ทำให้ปอยมีแต่ความสุข ด้วยเหตุนี้ปอยจึงต้องการกลับไปอยู่กับแม่ตามเดิม วิธีคิดของเด็กอย่างปอยไม่ได้มีความสุขซับซ้อนแต่อย่างใด เธอเห็นว่าที่ใดมีความสุขเธอขออยู่ที่นั่น ปอยตระหนักดีว่าความสุขเกิดขึ้นจากการที่มีคนรักและเข้าใจเธอ การอยู่ร่วมกับแม่ ตาและยายได้พิสูจน์แล้วว่าเธอได้รับแต่ความสุข พวกเขาได้สร้างความมั่นใจให้ปอยได้สัมผัสถึงความรักและความเข้าใจที่พวกเขามีให้ปอยตลอดไป อันเป็นสิ่งที่ปอยไม่มีวันได้รับในระหว่างที่อาศัยอยู่ในบ้านของนายชายและนายสะไก ทั้งคู่ไม่ได้แสดงความรักหรือความห่วงใยอย่างจริงจังให้กับปอย การที่ปอยใช้ความรักและความสุขเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจว่าจะอยู่กับใครทำให้เธอยืนยันที่อยู่กับแม่ ตาและยาย

...ความสุขในบ้านที่ประกอบไปด้วยน้ำอันเป็นตัวแทนของแม่และมียาย
มีพ่อใหญ่กระจ่างอยู่ในความคิดของเธออย่างแจ่มชัด¹²³

¹²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 60.

¹²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 75.

อันที่จริงแล้ว ปอยรู้แล้วว่าผู้ชายเป็นพ่อแท้ๆของปอย ส่วนแม่ที่เลี้ยงดูเธอมาเป็นป้าหรือเป็นพี่สาวของพ่อ สำหรับแม่ที่ให้กำเนิดเสียชีวิตไปแล้ว ถึงแม้ว่าเธอรู้แล้วว่าผู้ชายเป็นพ่อของเธอ และเธอเองอยากอยู่กับพ่อ แต่เมื่อนึกถึงสายตาและคำพูดถากถางของน้าแก้วตาหรือแม่เลี้ยง ส่งผลให้ปอยตัดสินใจไม่อยู่กับพ่อ การตัดสินใจของปอยในการกลับไปอยู่กับแม่คงบ่งบอกว่าปอยเป็นเด็กที่รู้จักคิดและช่างสังเกต เธอสามารถเข้าใจความรู้สึกและความต้องการของคนรอบข้าง ขณะเดียวกันเธอเข้าใจความรู้สึกและความต้องการของตนเอง อาจหมายความว่าปอยเป็นเด็กที่คิดเป็นหรือเป็นเด็กที่มีความนึกคิดของตนเอง

การนำเสนอความรู้สึกและความคิดคำนึงของเด็กส่งผลให้วรรณกรรมเด็กเรื่องนี้แตกต่างจากวรรณกรรมเด็กตามขนบที่มักให้ความสำคัญกับการนำเสนอพฤติกรรมหรือการกระทำของเด็กมากกว่าการนำเสนอโลกในจิตใจของเด็ก เพราะคิดว่าเด็กไม่เข้าใจสิ่งที่ยากและซับซ้อน¹²⁴ แต่ถึงกระนั้นก็ตาม เป็นที่น่าเสียดายว่าวรรณกรรมเด็กเรื่องนี้ยังไม่สามารถแหวกกรอบทางความคิดที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างเพศชายกับหญิงในโครงสร้างของสังคมปิตาธิปไตยไปได้ ในที่สุดผู้อ่านได้รู้ว่าใครเป็นพ่อของปอย ผู้ที่เป็นพ่อของปอยคือผู้ชายของปอยนั่นเอง เป็นเพราะว่าพ่อของปอยมีความสัมพันธ์กับผู้หญิงอีกคนหนึ่งซึ่งที่ตนมีภรรยาแล้ว เมื่อปอยเกิดพ่อจึงนำปอยไปให้พี่สาวซึ่งเป็นโสเภณีเลี้ยงให้ ส่วนแม่ที่ให้กำเนิดปอยเสียชีวิตหลักจากคลอดปอย สำหรับประเด็นของชาติกำเนิดของปอยนั้น แต่เดิมปอยรับรู้ว่าตนเป็น "ลูกไม่มีพ่อ" กลับกลายมารับรู้ว่าตนเป็น "ลูกเมียน้อย" การที่นักเขียนวรรณกรรมเด็กเรื่องนี้ได้เปลี่ยนสถานภาพของลูกนอกสมรสจาก "ลูกไม่มีพ่อ" มาเป็น "ลูกเมียน้อย" เท่ากับเป็นการยอมรับสิทธิของผู้ชายในการมีความสัมพันธ์ทางเพศนอกกรอบการแต่งงาน เห็นได้จากการที่ปอยกล่าวว่า "เธอภูมิใจที่มีพ่อ"¹²⁵ เนื่องจากการมีพ่อส่งผลให้เธอไม่ต้องอยู่ในฐานะลูกของผู้หญิงที่มีพฤติกรรมทางเพศซึ่งเปี่ยมเบนออกจากกรอบแห่งความคาดหวังต่อพฤติกรรมของผู้หญิงที่ดีตามแนวคิดปิตาธิปไตย ด้วยเหตุนี้ปอยจึงรู้สึกดีใจที่ไม่ต้องเป็น "ลูกไม่มีพ่อ" อีกต่อไป

ปอยดีใจที่มีพ่อ... ปอยดีใจจะมีแม่... ปอยมีพ่อแล้ว ต่อไปนี้ใครมาว่า

¹²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 86.

¹²⁴ Isa Schikorsky, *Kinder- und Jugendliteratur*, p. 141.

¹²⁵ กนกวลี พจนปกรณ์, *เมฆสีเงิน*, หน้า 85.

ปอยอีกไม่ได้แล้ว ปอยเป็นลูกที่มีพ่อ...¹²⁶

ในขณะที่พ่อซึ่งมีภรรยาหลายคนไม่ได้จัดว่าเป็นความประพฤติทางเพศที่ผิดแปลกในสังคมและยังได้รับการยอมรับจากลูก แสดงว่าวรรณกรรมเด็กเรื่องนี้ยังคงผลิตซ้ำบรรทัดฐานทางเพศที่ให้สิทธิกับผู้ชายซึ่งสามารถมีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้หญิงได้หลายคน ตรงกันข้ามกับพ่อของปอย แม้ที่ให้กำเนิดปอยจัดว่าเป็นผู้หญิงที่ละเมิดข้อห้ามที่ผู้หญิงที่ไม่พึงปฏิบัติ คือการมีเพศสัมพันธ์นอกแบบการสมรสโดยเป็นความสัมพันธ์กับผู้ชายที่มีภรรยาแล้ว ส่งผลให้แม่ผู้ให้กำเนิดของปอยถูกลงโทษเชิงสัญลักษณ์ซึ่งนำเสนอในรูปแบบของการเสียชีวิตหลังจากที่คลอดปอย สำหรับแม่ที่ได้รับการยอมรับนั้น คือ ผู้หญิงที่มีลูกซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ทางเพศในระบบของการแต่งงาน เช่นแม่เลี้ยงของปอย หรือผู้หญิงที่ครองตัวเป็นโสดแต่สามารถมีลูกได้โดยการอุปการะเด็ก อาจกล่าวได้ว่าวรรณกรรมเด็กเรื่องนี้ผลิตซ้ำหรือตอกย้ำบรรทัดฐานทางเพศระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงที่มีลักษณะเป็นมาตรฐานเชิงซ้อนอันเป็นผลมาจากกรอบความคิดในสังคมปิตาธิปไตยที่เอื้อหรือให้สิทธิกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง อันเป็นวิถีปฏิบัติซึ่งได้รับการยอมรับสำหรับคนส่วนใหญ่ในสังคมไทย ด้วยวิธีคิดเช่นนี้จึงนำไปสู่การหักมุมเกี่ยวกับชาติกำเนิดของเด็กหญิงปอย

3.1.2 เด็กกับผู้สูงอายุ: ตายายทดแทนพ่อแม่

จากการศึกษาวรรณกรรมเด็กของเยอรมันกับของไทยในแง่มุมมองของบทบาทของผู้สูงอายุพบว่าผู้สูงอายุมีบทบาทในฐานะที่เป็นผู้อุปการะเด็ก ผู้ให้คำปรึกษา และผู้ให้ความรู้ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี

สำหรับบทบาทของผู้สูงอายุในฐานะที่เป็นผู้อุปการะเด็ก พบได้ในวรรณกรรมเด็กหลายเรื่อง ในที่นี้ยกตัวอย่างจากรวรรณกรรมเด็กของเยอรมันเรื่องอะนาโตลกับเว็สท์เทิลเฟรา ของเนอสลิงเงอร์ และวรรณกรรมเด็กของไทยเรื่องอ้อมโอบกู่เฒ่า ของกร ศิริวิวัฒน์ เป็นตัวอย่างการวิเคราะห์

¹²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 85.

ในเรื่องอะนาโตลกับเวือส์เทลเฟรา เด็กที่เป็นตัวเอกของเรื่องที่ชอบเดสิร์ขอมายู่บ้านของตา เนื่องจากตลอดเวลาที่อยู่บ้านเดสิร์ไม่รู้สึกสนิทสนมกับพ่อ แม่และพี่ชาย ด้วยเหตุที่พ่อกับแม่ไม่เคยมีเวลาให้เธอ ส่วนพี่ชายมีโลกส่วนตัวกับการฟังเพลงอยู่ในห้อง สถานการณ์ในครอบครัวที่มีแต่ความห่างเหินทำให้เดสิร์ต้องการอยู่กับตา

...Ich möchte hierbleiben!...Weil ich hierbleiben will!...Ich will hier wohnen bleiben.¹²⁷

เดสิร์รู้สึกเบื่อบ้านจึงอยากลองมาอยู่ที่บ้านของตาแทน เมื่อมาอยู่บ้านของตา เดสิร์กับตาได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เริ่มจากการทำความสะอาดห้องที่เดสิร์จะใช้พัก ดากับเธอช่วยกันทำ สำหรับอาหารเย็นมื้อแรกที่บ้านของตานั้น ตาชวนเธอไปที่ร้านของเพื่อนบ้าน ตาไม่ปล่อยให้เธออยู่คนเดียว ส่วนอาหารมื้ออื่นๆตาเตรียมไว้ให้ การมาอยู่บ้านของตาทำให้เธอไม่เคยรู้สึกอ้างว้างหรือโดดเดี่ยว เธอจึงมีความสุขมาก

Desiree war mit dem Leben beim Großvater sehr zufrieden...Sie mochte vor allem den Großvater. Sie konnte überhaupt nicht mehr verstehen, daß sie fast dreizehn Jahre ohne den Großvater ausgekommen war.¹²⁸

การที่เดสิร์อยู่บ้านของตาอย่างมีความสุขเนื่องจากตาดูแลเอาใจใส่เธออย่างดีทำให้เธอรู้สึกอบอุ่นและไม่ว่าเหว่ แสดงว่าความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ปราศจากความห่างเหิน สอดคล้องกับผลงานวิจัยเกี่ยวกับครอบครัวของเยอรมันในแง่ของสายสัมพันธ์ระหว่างญาติผู้ใหญ่กับเด็กตั้งแต่งช่วงทศวรรษ1970เป็นต้นมาระบุว่าปู่ย่าตายายมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กมากที่สุด¹²⁹ ขณะเดียวกันปู่ย่าตายายส่วนใหญ่มีหน้าที่และบทบาทในฐานะผู้เลี้ยงดูเด็ก¹³⁰ หรือเป็นผู้ให้คำแนะนำหรือให้คำปรึกษาที่ชาญฉลาดแก่เด็ก¹³¹ การที่ปู่ย่าตายายมีบทบาทมากขึ้นในการช่วยเหลือเด็ก เป็นผลมาจากความเปลี่ยนแปลงทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะความสัมพันธ์ที่ห่างเหินระหว่างพ่อแม่และลูกสืบเนื่องจากพ่อแม่ทำงานนอกบ้านทั้งคู่ หรือพ่อแม่หย่าร้างกัน ทำให้พ่อแม่ไม่มีเวลาให้ลูก ส่วนปู่ย่าตายายมีทั้งเวลาหรือข้อคิดดีๆให้กับเด็กส่งผลให้ปู่ย่าตายายเป็นบุคคลที่เด็กสามารถยึดเป็นที่พึ่งได้

p. 75. ¹²⁷ Christine Nöstlinger, *Anatol und die Wurschtelfrau*, 7th ed. (Wien: Jugend und Volk, 1992).

¹²⁸ Ibid., p. 88.

¹²⁹ Bruno Hamann, *Familie und Familienerziehung in Deutschland*, p. 123.

¹³⁰ Ibid., p. 113.

¹³¹ Ibid., p. 119.

นอกจากการดูแลเดสิรี ตายังให้ความสำคัญกับการมาพบครูของหลานสาว ดายินดีสวมบทบาทนี้เพื่อแสดงให้เห็นว่าเธอยังมีผู้ปกครองดูแลเอาใจใส่ มิใช่เด็กที่ถูกทอดทิ้ง การที่ตาให้ความสำคัญคุ้มครองดูแลเดสิรีหมายความว่าตาให้ความสำคัญกับเธอ เห็นได้จากบทสนทนาระหว่างตากับครู ตาต้องการให้เดสิรีร่วมรับฟังระหว่างที่ครูชี้แจงความผิดของเธอให้ตาดำฟัง

Und ich finde es besser, wenn das Kind dabei ist. Es geht ja schließlich um sie... Ohne das Kind wäre doch alles viel komplizierter...¹³²

การกระทำของตาดังบ่งบอกถึงการเคารพสิทธิในการรับรู้ของเดสิรีโดยเฉพาะเหตุการณ์ที่เธอตกเป็นจำเลย ผู้ใหญ่ไม่ควรปิดกั้นการแก้ข้อกล่าวหาของเดสิรีด้วยตัวของเธอเอง อาจแสดงว่าตาได้ตั้งคำถามถึงธรรมเนียมปฏิบัติในการเชิญผู้ปกครอง ผู้ปกครองมีหน้าที่รับฟังความผิดต่างๆของเด็กจากครูโดยที่เด็กไม่สามารถมีส่วนร่วมด้วย ทั้งๆที่เป็นเรื่องของเด็กโดยตรง เด็กควรสามารถเข้าร่วมรับฟังและชี้แจงสิ่งที่เกิดขึ้นต่อหน้าครูกับผู้ปกครอง และการที่ตาเสนอให้เดสิรีเรียกตนด้วยชื่อของตัวเองแทนคำว่า"ตา"ซึ่งเป็นคำที่ระบุความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ

Weiß was? sagt er. Eigentlich wär's mir lieber, du würdest mich einfach Emil nennen!
O.K., Emil! sagte Desiree.¹³³

ข้อเสนอของตาแสดงให้เห็นค่านิยมใหม่ในสังคมฝรั่งเศสที่แตกต่างจากสังคมไทย การที่ผู้ใหญ่ให้เด็กเรียกชื่อตัวเองเป็นสหายกันนั้น เป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทางด้านภาษา คงบ่งบอกว่าตาเคารพในความเสมอภาคระหว่างหลานกับตน หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ฉันเพื่อนอย่างแท้จริงระหว่างตนกับหลาน¹³⁴ เห็นได้ว่าตาของเดสิรีเป็นผู้สูงอายุที่ตามทันกระแสของความเปลี่ยนแปลงในด้านวิธีการเลี้ยงดูเด็กที่เน้นให้เลี้ยงดูเด็กโดยให้อิสระเสรีแทนที่การวางระเบียบให้ทำตาม ขณะเดียวกันเป็นผู้สูงอายุที่เข้าใจธรรมชาติของเด็กซึ่งโหยหาความรักความอบอุ่นจากผู้ใหญ่ในครอบครัว

สิ่งที่เดสิรีโหยหามาตลอดไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว การปกป้องคุ้มครองและดูแลเอาใจใส่อันเป็นสิ่งที่พ่อกับแม่เพิกเฉยทั้งที่เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของพ่อกับแม่ แต่กลับเป็นตาที่เข้าสวมบทบาทนี้ทำให้เธอรู้สึกอบอุ่นและปลอดภัย

¹³² Christine Nöstlinger, *Anatol und die Wurschtelfrau* p. 108.

¹³³ Ibid., p. 146.

¹³⁴ Inge Wild, "Vater-Mutter-Kind: Zur Flexibilisierung von Familienstrukturen in Jugenddromanen von Christine Nöstlinger," *Der Deutsch Unterricht* 4 (August 1995): 58

Ein beruhigendes Gefühl. Ein Gefühl, das Desiree Sicherheit gab.¹³⁵

เดสิร์ยังเป็นเด็กที่ต้องการการดูแลและปกป้อง หากมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น เธออาจปรับตัวไม่ทัน ทำให้เธอรู้สึกที่ตัวเองอยู่ในฐานะที่ไม่ปลอดภัย ส่งผลให้เดสิร์ยืนยันที่อยู่กับตา ไม่ยอมย้ายกลับไปอยู่กับพ่อและแม่ แม้ว่าพ่อแม่สัญญาที่ปรับปรุงตัว แต่เดสิร์รู้สึกไม่แน่ใจกับคำสัญญาของพ่อแม่จึงเลือกที่อยู่กับตาต่อไป อันที่จริงแล้วเธอรักพ่อกับแม่ แม้ว่าทั้งคู่ไม่ยอมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมก็ตามที่ เธอคิดว่าการตัดสินใจอยู่กับตาเป็นสิ่งที่ถูกต้องทำให้เธอมีความสุข

Desiree fühlte sich unheimlich zufrieden. So zufrieden, wie man sich nur fühlt, wenn man spürt, daß man etwas sehr richtig gemacht hat.¹³⁶

การเลือกอยู่กับตาแทนที่กลับไปอยู่กับพ่อและแม่คงแสดงว่าตาสามารถปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบของการเป็นพ่อแม่ที่ดีกว่าพ่อกับแม่ตัวจริง การที่เดสิร์ปฏิเสธการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ระหว่างพ่อ-แม่-ลูก อาจถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ของการลงโทษพ่อกับแม่ที่ไม่สามารถให้ความรักและความอบอุ่นกับลูกได้ หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นการพิพากษาของเดสิร์ที่มีต่อพ่อแม่ซึ่งไม่เคยดูแลเอาใจใส่เธอ สำหรับเดสิร์แล้วการที่พ่อแม่พยายามปรับปรุงตัวเป็นสิ่งที่สายเกินไป เธอค้นพบพ่อแม่ในฝันซึ่งอยู่ในตัวของตา เธอจึงไม่จำเป็นต้องกลับไปอยู่กับพ่อแม่

ไม่ได้มีแค่เพียงวรรณกรรมเด็กของเยอรมันเท่านั้นที่นำเสนอบทบาทผู้สูงอายุในแง่บวกของการช่วยพ่อแม่ดูแลเด็ก ในวรรณกรรมเด็กของไทยมีการนำเสนอผู้สูงอายุที่มีบทบาทในการดูแลเด็กด้วยเช่นกัน คือ ตาชมในเรื่อง *อ้อมโอบภูเฒ่า* ของกร ศิริวัฒน์ เขาต้องเผชิญกับความอ้างว้างและความโดดเดี่ยวอันเป็นผลมาจากการไม่ได้รับการเอาใจใส่จากลูกหลาน สืบเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางด้านรูปแบบและความสัมพันธ์ในครอบครัวในแง่บวกของรูปแบบครอบครัว มีการเปลี่ยนจากครอบครัวขยายขนาดใหญ่ที่ถือระบบเครือญาติเป็นสำคัญมาเป็นครอบครัวเดี่ยวขนาดเล็กที่ประกอบไปด้วยพ่อ-แม่-ลูก ในขณะที่ชายชราไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งในครอบครัว ไม่มีใครให้ความสำคัญกับชายชรา ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างตาชมกับลูกสาว ลูกเขย และหลานชายมีแต่ความห่างเหิน ทำให้ชายชรา รู้สึกอ้างว้าง โดดเดี่ยวและเจ็บเหงา ตาชมไม่ได้มีอำนาจและเป็นศูนย์กลางของบ้านเช่นครอบครัวส่วนใหญ่ของสังคมไทยในอดีตซึ่งเป็นครอบครัวขยายขนาดใหญ่ที่ให้ความสำคัญกับผู้อาวุโส ดังนั้นสมาชิกในบ้านจึงไม่ได้มีความเคารพและความศรัทธาให้แก่ชม

¹³⁵ Christine Nöstlinger, *Anatol und die Wurschtelfrau*, p. 155.

¹³⁶ *Ibid.*, p. 158.

นักเขียนได้แก้ไขปัญหาของชายชราที่อ้างว้างและว่าแห้วด้วยการสร้างเหตุบังเอิญ
ให้รู้จักและรู้สึกถูกชะตากับเด็กกำพร้าที่เป็นพี่น้องชายหญิงคู่หนึ่ง และตาชมยินดีและเต็มใจ
อุปการะเด็กทั้งสองคนเพื่อให้เด็กทั้งสองคนมีที่อยู่อาศัยและผู้ดูแลซึ่งทำให้ไม่ขาดความอบอุ่น
...เพื่อให้เด็กชายกับน้องสาวมีที่อยู่กิน มีผู้ดูแลและมีความอบอุ่นใน
ชีวิต...¹³⁷

การที่ตาชมจะรับเลี้ยงดูหนีมกับไม้เพราะคิดว่าตนมีความพร้อมทุกด้าน และเขายังเห็นว่าคนเราควร
ช่วยเหลือกันยามเดือดร้อน ผู้ที่มีฐานะต้องช่วยผู้ที่ยากไร้ทำให้สังคมสงบสุข

ถ้าชมไม่มีปัญญาคงช่วยเหลือกว่าไปอย่าง แต่เขาพร้อมทุกอย่าง...

เป็นมนุษย์ควรช่วยเหลือเจือจุนกันในคราวจำเป็น ที่เหลือต้องมาเจือ
ที่ขาด สังคมจึงจะเกิดสันติสุข¹³⁸

ความสัมพันธ์ที่ปรากฏข้างต้นเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะที่ผู้ใหญ่เป็นที่พึ่งให้กับเด็ก หรือผู้ที่มี
ฐานะเหนือกว่าหรือความมั่งคั่งมากกว่าเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือผู้ที่ขัดสนหรือขาดแคลน ก่อให้เกิด
ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเกื้อกูลจากผู้ใหญ่ที่มีให้กับเด็กส่งผลให้เด็กไม่ถูกทอดทิ้ง

นอกจากนี้ชายชรายังมีเหตุผลอีกประการหนึ่งในการให้ความอุปถัมภ์เด็กทั้งสอง
เขาต้องการให้เด็กทั้งสองเป็นเพื่อนคุยเพื่อนเล่นเพื่อตนเองไม่รู้สึกละโดดเดี่ยวหรือว่าแห้ว อันเป็นผล
มาจากการที่เขาไม่ได้รับความเอาใจใส่จากลูกหลานของเขา

...เขาอยากเลี้ยงเด็กชายกับเด็กหญิง...เขาจะได้มีเพื่อนคุยเพื่อนเล่น

ไม่เจียมเหงาเปล่าเปลี่ยวนัก เขาคงมีความสุขไม่น้อย...¹³⁹

ในขณะที่ชายชราต้องการเด็กทั้งสองคนเพื่อบรรเทาความรู้สึกอ้างว้างหรือว่าแห้ว สอดคล้องกับ
ความต้องการของหนีมที่ปรารถนากำลังใจและความรักรวมทั้งความอบอุ่นจากชายชรา และเมื่อ
เด็กทั้งคู่ได้อยู่ร่วมกับชายชรา พวกเขา รู้สึกอบอุ่นที่มีตาชมคอยดูแล

...เมื่ออยู่ใกล้ชายชราทำให้พวกเขา รู้สึกอบอุ่นใจเหลือประมาณ ชายชรา

เหมือนเขาป่าอันโตใหญ่และหนักแน่นที่ทอดตัวพลีให้สัตว์และแมงไม้

นานาพันธุ์อยู่กินและยืนหยัดอาศัยอย่างมีความสุข¹⁴⁰

¹³⁷ กร ศิริวัฒน์, *อ้อมโอบอุ้ม*, หน้า 130.

¹³⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 130.

¹³⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 113-114.

ทำให้ทั้งคู่รักใคร่และเทิดทูนชายชรา

...เด็กชายกับน้องสาวจึงมองชายชราอย่างแสนรักใคร่และเทิดทูน...¹⁴¹

ทั้งชายชราและเด็กทั้งสองคนต่างเติมเต็มความต้องการของกันและกันได้จึงสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข การจับทั้งสองฝ่ายมาพบกันและจับคู่อยู่ด้วยกันได้อย่างมีความสุขจัดว่าเป็นการแก้ไขปัญหามาตามขนบนิยมของวรรณกรรมไทยที่สามารถคลี่คลายปัญหาของชายชราที่ว่าเหว่กับเด็กกำพร้าไว้ที่ฝั่งไปได้ คงแสดงให้เห็นว่าเด็กกำพร้าไม่ถูกทอดทิ้งเพราะมีผู้สูงอายุช่วยอุปการะ

นอกจากนี้ยังมีการนำเสนอบทบาทของผู้สูงอายุในฐานะที่เป็นผู้ให้คำปรึกษาปรากฏในตัวละครคุณตาในเรื่องบ้านสีขาว ของศรี เกศมณี นักเขียนนำเสนอบทบาทของผู้สูงอายุในด้านการช่วยคลายปมในจิตใจของเด็กชายวินที่กำลังเผชิญกับปัญหาของพ่อแม่ที่กำลังจะหย่าร้างกัน ทำให้วินรู้สึกกดดันและเจ็บปวดจนกระทั่งไม่สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติ คุณตาของเมธา ซึ่งเป็นเพื่อนสนิทของวินตระหนักดีว่าเด็กที่มีบาดแผลในจิตใจเช่นวินนั้นมักกลายเป็นคนที่มีความแปลกแยกกับคนรอบข้าง นอกจากความแปลกแยกแล้ว วินยังเป็นคนที่ปิดกั้นตัวเองด้วย

...เขาไม่ชอบให้ใครมารู้โลกส่วนตัวของเขา...¹⁴²

การที่วินปิดกั้นตัวเองทำให้คุณตาใช้เวลาหลายเดือนกว่าจะสร้างความคุ้นเคยและความไว้วางใจให้เกิดขึ้นระหว่างเขากับวิน

...มันไม่ใช่เรื่องยากเลยที่ชายสูงอายุจะสร้างความสนิทสนมให้เกิดขึ้นในใจเด็กชายที่มีบาดแผล ก่อนข้างจะลึกเช่นวิญญู คุณตาใช้เวลาอยู่นานเป็นเดือนๆ...¹⁴³

หลังจากที่คุณตาสามารถสร้างความคุ้นเคยและความไว้วางใจให้เกิดขึ้นกับวินได้ คุณตาได้ให้คำแนะนำต่าง ๆ ซึ่งวินนำไปปฏิบัติทำให้วินรู้สึกว่าตนมีวุฒิภาวะทางความคิดที่โตขึ้น

เพราะคุณตานี้ลึนถึงได้เรียนดีขึ้น... คุณตาพูดอะไรให้เขาเก็บไปคิดหลายอย่างคิดแล้ว วินก็รู้ว่าเขาขึ้น ไม่เป็นเด็กอย่างแต่ก่อน มันทำให้เขาภูมิใจและที่สำคัญเขาสบายใจขึ้น...¹⁴⁴

¹⁴⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 157.

¹⁴¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 156-157.

¹⁴² ศรี เกศมณี, บ้านสีขาว, หน้า 110.

¹⁴³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 121.

วินได้แสดงให้เห็นว่าเขาเติบโตทางความคิด วินรับรู้แล้วว่าชีวิตคนย่อมมีทั้งความผิดหวังและความสมหวัง

...เขาจะต้องอดทน ไม่มีใครหรอกที่ไม่มีอุปสรรค... ไม่มีใครในโลกที่
สมหวังอย่างสูงสุดยอด...¹⁴⁵

การได้เรียนรู้ว่าชีวิตมีทั้งอุปสรรค ความสมหวังและความผิดหวัง ทำให้เขาสามารถยอมรับการแยกทางระหว่างพ่อกับแม่ได้ นอกจากการยอมรับการหย่าร้างของพ่อแม่แล้ว เขาเลิกโกรธพ่อแม่และยังรักพ่อแม่ด้วย คงบ่งบอกว่าวินได้พัฒนาความคิด เขาเปลี่ยนแปลงตนเองจากเด็กที่มองตนเองเป็นศูนย์กลางและเรียกร้องให้พ่อแม่เอาใจใส่ตน มาเป็นเด็กที่เคารพการตัดสินใจของพ่อแม่ และตระหนักถึงความต้องการของพ่อแม่ การที่วินสามารถเข้าใจชีวิตได้ดีขึ้นเป็นผลมาจากการพูดคุยกับคุณตา อาจบ่งบอกถึงบทบาทของผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ คุณตาสามารถดูแลตัวเอง ขณะเดียวกันยังสามารถให้ข้อคิดที่มีประโยชน์แก่ลูกหลาน พูดได้ว่าคุณตามีใช้ผู้สูงอายุที่ไร้สมรรถภาพ คงถือได้ว่าเป็นการรื้อฟื้นความสำคัญของผู้สูงอายุที่เคยอยู่ในฐานะผู้ดูแลช่วยเหลือลูกหลานในครอบครัวขยายขนาดใหญ่ อาจเป็นการวิพากษ์วิจารณ์รูปแบบครอบครัวเดี่ยวขนาดเล็กที่ประกอบด้วยพ่อ-แม่-ลูก รูปแบบครอบครัวประเภทนี้ไม่มีญาติผู้ใหญ่อาศัยอยู่ด้วย ทำให้ช่วงเวลาที่พ่อแม่ไม่สามารถทำหน้าที่ดูแลลูกได้ หรือในช่วงเวลาที่ทั้งคู่มีปัญหาระหว่างกัน ส่งผลให้เด็กขาดการเอาใจใส่หรือขาดการเกื้อหนุนดูแลจากญาติผู้ใหญ่ โดยเฉพาะปู่ย่าตายาย นอกจากนี้การที่ระบุว่าคุณตาช่วยแนะนำวินโดยใช้ความรู้ทางจิตวิทยาที่ร่ำเรียนมา การอ้างอิงถึงการใช้ความรู้ด้านจิตวิทยาคงแสดงว่าการสนทนาระหว่างคุณตากับวินเปรียบได้กับการสนทนาบำบัดของนักจิตวิทยา การที่วินได้คุยกับคุณตา ทำให้คุณตาเข้าใจและเห็นจุดแนะนำได้ เพราะคุณตามีความรู้ด้านจิตวิทยา นักเขียนชี้ให้เห็นความสำคัญของจิตวิทยาในการช่วยเหลือเด็กโดยผูกเรื่องให้คุณตาสวมบทบาทแทนนักจิตวิทยา

นอกจากการนำเสนอบทบาทของผู้สูงอายุในฐานะที่เป็นผู้อุปการะและผู้ให้คำปรึกษาหรือคำแนะนำกับเด็กแล้ว ผู้สูงอายุยังมีบทบาทในฐานะที่เป็นผู้ให้ความรู้ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี เห็นได้จากคุณตา-คุณยายในเรื่องคนดีศรีสวรรค์ ของ กร ศิริวัฒน์ ทั้งคู่

¹⁴⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 127.

¹⁴⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 134.

ไม่ใช่ผู้สูงอายุที่เรียนในระบบการศึกษาแผนใหม่ แต่พวกเขามีความรู้ที่สามารถถ่ายทอดให้กับหลานของตนได้ คือ การถ่ายทอดความรู้ด้านขนบธรรมเนียมประเพณีให้กับหลานของตน ดังกับยายในเรื่องนี้มักอธิบายประเพณีและพิธีกรรมของท้องถิ่นให้มีนาซึ่งเป็นเด็กตัวละครเอกฟังอยู่เสมอ และมีนาได้นำไปปฏิบัติจนได้รับคำชื่นชมจากครูในโรงเรียน เห็นได้ว่าผู้สูงอายุในเรื่องนี้เปรียบเสมือนคลังข้อมูลให้กับคนรุ่นหลังได้ศึกษาประเพณีพิธีกรรม เป็นการรื้อฟื้นบทบาทของผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ ขณะเดียวกันเป็นผู้ที่มีความรู้ซึ่งสามารถให้บรรดาอธิบายเกี่ยวกับความรู้อันท้องถิ่นและขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น นั้นย่อมหมายความว่าผู้สูงอายุมีความสำคัญต่อท้องถิ่นด้วย นอกจากความสำคัญต่อสมาชิกในครอบครัวของตน

สำหรับเด็กที่ต้องเผชิญกับการขาดพ่อแม่ดูแลเอาใจใส่ย่อมรู้สึกหวาด แต่เมื่อเด็กมีผู้สูงอายุดูแลแทนที่พ่อแม่ทำให้เด็กได้รับความรักและความอบอุ่นจนกระทั่งไม่รู้สึกลดเด็ยอีกต่อไป การนำเสนอบทบาทของผู้สูงอายุในแง่มุมต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นคงแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีศักยภาพและสามารถดูแลเอาใจใส่เด็กทำให้เด็กผูกพันรักใคร่ อาจกล่าวได้ว่าเด็กกำพร้าได้ผู้สูงอายุเป็นที่พึ่ง ขณะเดียวกันความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับเด็กที่เข้ากันได้ดีทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับเด็กปราศจากช่องว่างระหว่างวัย เป็นที่น่าสังเกตว่านักเขียนมักเลือกที่นำเสนอบทบาทของยายหรือตามากกว่าบทบาทของปู่หรือย่า สอดคล้องกับข้อมูลจริงในสังคมเยอรมันที่พบว่าตา-ยายมีบทบาทในการช่วยเหลือดูแลหลานมากกว่าปู่-ย่า¹⁴⁶ เช่นเดียวกับสังคมไทยที่ตา-ยาย โดยเฉพาะยายมีบทบาทในการช่วยดูแลเด็ก¹⁴⁷ คงเป็นผลมาจากการที่ผู้หญิงรับบทบาทในการดูแลลูกมากกว่าผู้ชาย เมื่อผู้หญิงไม่สามารถดูแลลูกของตนได้จึงต้องขอให้พ่อแม่ของตนช่วยดูแลเด็กแทน ภาพตยายที่มีบทบาทในการดูแลเด็กที่ปรากฏในวรรณกรรมเด็กของทั้งสองชาติอาจตีความได้ว่าเป็นการนำเสนอความคล้ายคลึงกันของประสบการณ์ของมนุษย์ในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

¹⁴⁶ Bruno Hamann, *Familie und Familienerziehung in Deutschland*, p. 124.

¹⁴⁷ จันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณและคณะ, รายงานการทบทวนองค์ความรู้เรื่องเด็ก เยาวชนและครอบครัวในประเทศไทยและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการวิจัย (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2541), หน้า 10.

3.2 ปัญหาในครอบครัว

จากการศึกษาวรรณกรรมเด็กของเยอรมันกับของไทยในแง่มุมมองของปัญหาในครอบครัวพบว่าวรรณกรรมเด็กของทั้งสองชาตินำเสนอปัญหาในครอบครัวที่มีความคล้ายคลึงกัน คือ ปัญหาของเด็กที่รู้สึกขาดความรักความอบอุ่น และปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

3.2.1 การขาดความรักความอบอุ่น: “เด็กว่าเหว่”

“เด็กว่าเหว่” ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้หมายถึงเด็กที่ขาดความรักความอบอุ่นในครอบครัว เป็นปัญหาของเด็กที่พบทั้งในวรรณกรรมเด็กของเยอรมันกับของไทย สำหรับการนำเสนอเรื่องราวของเด็กที่ต้องการความรักความอบอุ่นนั้นนักเขียนผูกเรื่องให้เด็กเติมเต็มสิ่งที่ตนต้องการด้วยการสร้างภาพในจินตนาการขึ้นมาทดแทน และยังมีการผูกเรื่องให้เด็กที่โหยหาความรักความอบอุ่นได้แสดงสิ่งที่ตนต้องการในความฝันระหว่างที่เด็กหลับ นอกจากนี้ยังมีการผูกเรื่องราวของเด็กที่ขาดความรักความอบอุ่นจนกระทั่งต้องกลายเป็นผู้ที่เจ็บป่วยทางใจและกาย

ในช่วงเวลาที่เด็กต้องประสบกับปัญหา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในครอบครัว เช่น การทะเลาะวิวาทหรือการหย่าร้างของพ่อแม่ ความยากจน การสูญเสียพ่อแม่ เป็นต้น ปัญหาที่เด็กประสบมักส่งผลให้เด็กเกิดความรู้สึกทุกข์ใจหรือสับสนหรืออึดอัดใจ สำหรับเด็กบางคนแล้วรู้จักการสร้างภาพในจินตนาการมาเป็นกลไกในการผ่อนคลายหรือหลีกเลี่ยงจากความกดดันหรือความตึงเครียดในจิตใจ¹⁴⁸ การสร้างภาพในจินตนาการพบได้ในวรรณกรรมเด็กร่วมสมัยของเยอรมันกับของไทยด้วย ปรากฏในรูปแบบของภาพของเพื่อนในจินตนาการบ้าง หรือภาพของเกาะในจินตนาการบ้าง และอื่นๆ

นักเขียนวรรณกรรมเด็กของเยอรมันเรื่องกับเด็กอย่างเราใครเขาจะพูดด้วย ของโบเย่ และนักเขียนวรรณกรรมเด็กของไทยเรื่องเด็กหญิงจ้าว ของคณาพร คชา ได้ผูกเรื่องให้เด็กใน

¹⁴⁸ Bruno Bettelheim, *Zeiten mit Kindern*, 2nd ed., (Freiburg: Herder, 1994), p. 54.

วรรณกรรมเด็กทั้งสองเรื่องรู้จักสร้างภาพของเพื่อนในจินตนาการมาลอบใจตนยามที่เกิดความรู้สึกว่าเหงาและโดดเดี่ยว

ชาร์ลอตต์ในเรื่องกับเด็กอย่างเราใครเขาจะพูดด้วย ต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ตั้งเครียดในบ้านซึ่งเกิดจากการที่แม่ป่วยเป็นโรคซึมเศร้าจนกระทั่งไม่สามารถรับผิดชอบงานบ้านหรือการดูแลลูกตามที่เคยปฏิบัติมา ส่วนพ่อยังคงเรียกร้องความรับผิดชอบจากแม่ เช่นในเหตุการณ์ตอนที่พ่อเชิญหัวหน้ามารับประทานอาหารที่บ้าน แต่แม่ไม่สามารถเตรียมอาหารหรือตกแต่งห้องไว้รับแขกได้ ทำให้พ่อโกรธมากและตำว่าภรรยาเสียงดังลั่น ส่งผลให้ชาร์ลอตต์รู้สึกกลัวกับสิ่งที่เกิดขึ้น ขณะเดียวกันไม่มีใครใส่ใจเธอทำให้รู้สึกโดดเดี่ยว เนื่องจากความกลัวและความว่าเหวนำไปสู่การสร้างเพื่อนในจินตนาการ ชาร์ลอตต์ได้จินตนาการว่าเธอได้รับเชิญจากเพื่อนอินเดียแดงให้เข้าไปในกระท่อมของเขาเป็นกระท่อมที่อบอุ่นและสบาย

...mir vorgestellt, daß ich von einem Indianer in sein Zelt eingeladen bin.....aber wir hatten es warm und gemütlich in unserem Zelt...¹⁴⁹

การจินตนาการถึงภาพของเพื่อนอินเดียแดงไม่เพียงแต่เป็นการทดแทนความรู้สึกว่าเหงาที่พ่อแม่ไม่เอาใจใส่ดูแล อีกทั้งยังเป็นการหลีกเลี่ยงหนีจากบรรยากาศในบ้านที่ตั้งเครียดมาสู่อากาศในกระท่อมที่อบอุ่นสบายดี การสร้างบรรยากาศในกระท่อมให้ตรงกันข้ามกับบรรยากาศในบ้านบ่งบอกความต้องการของชาร์ลอตต์ที่โหยหาความอบอุ่นจึงได้ใช้จินตนาการมาลอบใจตนเอง

เช่นเดียวกับชาร์ลอตต์ จ้างในเด็กหญิงจ้างใช้จินตนาการเป็นเครื่องมือในการลอบใจตนเอง จ้างอาศัยอยู่กับพ่อเพียงสองคน ส่วนแม่ดูแลพี่ๆของจ้างที่เรียนหนังสือที่อื่นนานๆจึงจะกลับบ้านสักครั้ง การอยู่กับพ่อเพียงสองคนทำให้จ้างเหงาเพราะพ่อไม่มีเวลาให้จ้าง

จ้างเกลียด เกลียดเวลาหัวค่ำ เมื่อไหร่พ่อจะกลับมาสักทีนะ...ความเจ็บรอบค้ำทำให้จ้างรู้สึกเย็นยะเยือก อยากให้มีใครอยู่ด้วยใกล้ๆสักคนให้อุ่นใจ เมื่อไหร่พ่อจะกลับมาสักทีนะ...¹⁵⁰

ความว่าเหงาและความเจ็บเข้านำไปสู่การสร้างเพื่อนในจินตนาการขึ้นมา

...แล้วทำไมจ้างต้องรอพ่อด้วยล่ะ ความคิดหนึ่งผุดขึ้นมา ในเมื่อจ้างมี

¹⁴⁹ Kirsten Boie, *Mit Kindern redet ja keiner*, p. 41.

¹⁵⁰ คณาพร ศษา, *เด็กหญิงจ้าง* (กรุงเทพมหานคร: ดับเบิลยู 1999, 2541), หน้า 33.

เพื่อนตั้งมากมายนี่นา...¹⁵¹

ข้างใช้เปลือกหอยกับกระดุมมาสมมุติเป็นเพื่อนและพูดคุยด้วยทำให้เพื่อนคลายความเหงาและความ
ว่าเหวไปได้

อาจกล่าวได้ว่าเด็กในสังคมไทยกับสังคมเยอรมันที่มีความรู้สึกว่าจะเหวและโดดเดี่ยว
มักสร้างเพื่อนในจินตนาการขึ้นมาเติมเต็มความปรารถนาในการมีคนดูแลเอาใจใส่ เท่ากับว่าภาพ
ของเพื่อนในจินตนาการเป็นกลไกที่ใช้ทดแทนการขาดความรักความอบอุ่นจากผู้ใหญ่ในครอบครัว

ในขณะที่ชาร์ลอตต์กับจางเซเฟเฟนได้สร้างภาพของเพื่อนในจินตนาการ ส่วน
ซอนนี่ (Sonni) ในเรื่องผู้ชายหมายเลขหนึ่งถึงห้า ของเบรอกเกอ กับยาคอบ (Jakob) ในเรื่องยาคอบ
หลังประตูลี้ฟ้า ของแฮร์ทลิ่ง ได้สร้างภาพของเกาะในจินตนาการเมื่อเด็กทั้งสองคนรู้สึกว่าจะเหวและ
โดดเดี่ยว สำหรับซอนนี่ต้องประสบกับความทุกข์อันเกิดจากสถานการณ์ตั้งเครียดระหว่างพ่อแม่ซึ่ง
กำลังจะหย่าร้างกัน ส่วนยาคอบรู้สึกว่าจะเหวจากการสูญเสียพ่อ และแม่เองไม่ได้ใส่ใจดูแลหรือไม่
เข้าใจเขามากนัก

ภาพของเกาะในจินตนาการสำหรับเด็กทั้งสองคนมีลักษณะร่วมกันในแง่มุมที่สร้าง
ภาพของเกาะให้เป็นสถานที่ซึ่งเปรียบดั่งสวรรค์ที่อุดมสมบูรณ์

Die Insel ist voll mit Eßbarem. Überall gibt's Früchte. Büsche
voller Beeren wachsen hier. Und gleich neben der Höhle ist die
Quelle.¹⁵²

ผู้ที่อาศัยอยู่ในเกาะแห่งนี้จึงไม่ต้องเผชิญกับความอดอยากขาดแคลนเพราะที่เกาะมีทุกอย่างสำหรับการ
ดำรงชีวิต นอกจากนี้การอาศัยอยู่ที่เกาะซึ่งเป็นสถานที่ที่มีความปลอดภัยและความรื่นรมย์ ทำ
ให้พวกเขาารู้สึกสบายใจ ทั้งซอนนี่และยาคอบสร้างภาพของเกาะขึ้นในจินตนาการเพื่อใช้เป็นกลไก
ในการผ่อนคลายจากความทุกข์และความกดดันที่ถูกเก็บกดในจิตใจของเด็ก เนื่องจากภาพของ
เกาะในจินตนาการเป็นสัญลักษณ์ของสถานที่ซึ่งมีบทบาทในการหลีกหนี¹⁵³ จากโลกของความเป็น
จริงที่มีดหม่นหรือมีบทบาทในการเป็นที่พักพิงให้กับจิตใจที่เหนื่อยล้า¹⁵⁴ แม้ว่าการสร้างภาพของ

¹⁵¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 33.

¹⁵² Achim Bröger, *Heini ein bis fünf*, 2nd.ed., (Zürich: Nagel & Kimche, 1992), p. 6.

¹⁵³ J.C. Coopes, "Inseln," *Illustriertes Lexikon der traditionellen Symbole* (1986): 85

¹⁵⁴ Gundel Mattenklott, *Zauberkreide: Kinderliteratur seit 1945*, 2nd.ed., (Frankfurt/M.: Fischer

เกาะในจินตนาการทำให้เด็กทั้งสองคนได้หลีกเลี่ยงจากความตึงเครียดได้เพียงชั่วครู่ชั่วยามเท่านั้น แต่ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ดีกว่าที่เด็กจะปราศจากหนทางในการปลดปล่อยความตึงเครียด นั่นคงหมายความว่าเด็กทั้งสองคนรู้จักปลอบใจตนเองด้วยการใช้จินตนาการซึ่งเป็นเสมือนการเติมเต็มความต้องการได้อย่างไม่มีขอบเขตจำกัด

เป็นที่น่าสังเกตว่าการใช้ภาพของเกาะในจินตนาการพบแต่เฉพาะในวรรณกรรมเด็กของเยอรมัน อาจเป็นอิทธิพลมาจากภาพของเกาะในเรื่องโรบินสันครุโซ่ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาเป็นวรรณกรรมเด็กตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 และยังมีการเผยแพร่เรื่อยมา เรียกได้ว่าไม่มีเด็กเยอรมันคนใดไม่รู้จักเรื่องโรบินสันครุโซ่ ในขณะที่การตีพิมพ์วรรณกรรมเด็กเรื่องโรบินสันครุโซ่ไม่เป็นที่รู้จักสำหรับเด็กไทยส่วนใหญ่ ขณะเดียวกันวรรณกรรมเด็กของไทยแทบไม่มีฉากที่เป็นเกาะในตัวเนื้อเรื่อง ยกเว้นในวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณีที่กล่าวถึง "เกาะแก้วพิสดาร" นอกจากนี้วิธีคิดที่มีต่อพื้นที่ซึ่งเป็นเกาะของทั้งสองสังคมแตกต่างกัน สังคมเยอรมันมีทัศนคติที่ดีต่อสถานที่ซึ่งเรียกว่าเกาะ คงเป็นผลมาจากความนิยมของผู้คนในสังคมเยอรมันและสังคมตะวันตกที่มักชอบการท่องเที่ยวเกาะและทะเล เป็นเพราะประเทศเยอรมันไม่มีเกาะและทะเล และคงมีอิทธิพลจากภาพยนตร์ซึ่งใช้แบบเรื่อง "เกาะสวาทหาดสวรรค์" ที่นำเสนอภาพของเกาะในลักษณะของพื้นที่ซึ่งเต็มไปด้วยความสุข นอกจากนี้อาจเป็นผลสืบเนื่องจากวิถีคิดของยุคสมัยล่าอาณานิคมที่ผู้คนแถบยุโรปมักค้นหาดินแดนใหม่ที่มีทรัพยากรให้ตกตวง ดินแดนใหม่ในที่นี้รวมถึงพื้นที่ซึ่งเป็นเกาะและทะเลด้วย ส่วนในสังคมไทยอาจไม่ได้มองพื้นที่เกาะในแง่มุมที่น่าอยู่ พื้นที่เกาะเพียงจะได้รับความนิยมหลังจากการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของประเทศไทยในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา คนไทยในอดีตดำรงชีพด้วยการทำเกษตรกรรมเพื่อยังชีพเป็นหลัก ดังนั้นพื้นที่ซึ่งมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของผู้คน คือ แม่น้ำ ภูเขา ไร่ นา ส่วนพื้นที่เกาะมักเป็นสถานที่ซึ่งอยู่ห่างไกล การคมนาคมลำบาก และพื้นที่เกาะในสมัยหนึ่งถูกใช้เป็นสถานที่สำหรับจองจำนักโทษการเมืองในช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 เช่น เกาะตะรุเตา เป็นต้น ทำให้เรามีทัศนคติที่ไม่ดีนักต่อพื้นที่เกาะ ในขณะที่คนตะวันตกมักกล่าวถึง "เกาะสวาทหาดสวรรค์" แต่สำหรับคนไทยเรามีคำว่า "ปล่อยเกาะ" เป็นการบ่งบอกถึงการตัดความสัมพันธ์หรือการต้องไปอยู่ในสถานที่ซึ่งลำบากลำเค็ญ

ในขณะที่เด็กบางคนใช้ภาพในจินตนาการมาทดแทนความรู้สึกว่าเหวหรือโอดเดี่ยว แต่สำหรับเด็กบางคนที่รู้สึกไม่แจ่มใสหรือไม่มีความสุขในชีวิตประจำวันอาจปลดปล่อยความทุกข์ของตนในรูปแบบของความฝันในระหว่างการหลับ เช่น แอนเนในวรรณกรรมเด็กของเยอรมันเรื่อง *ปีกมังกร* ของเวลช์

แอนเน (Anne) ในเรื่อง *ปีกมังกร* ฝันในระหว่างที่หลับว่ามังกรจับตัวพี่ชายของเธอไปโดยที่เธอไม่สามารถช่วยเหลือได้

Der Drache glitt an Jakobs Beinen herab wie eine Decke, wurde flach, shob sich unter den Rollstuhl, hievte ihn auf seinen schuppigen Rücken, breitete die Schwingen aus und flog mit Jakob weg.¹⁵⁵

เนื้อหาในความฝันของเด็กเป็นสิ่งที่สามารถตีความกันได้ พี่ชายคนหนึ่งของแอนเนเป็นเด็กพิการซ้ำซ้อน หลังจากกลับจากโรงเรียนแอนเนช่วยพ่อกับแม่ดูแลพี่ชาย แม้ว่าแอนเนรักและห่วงใยพี่ชายมาก แต่ในขณะที่เดียวกันเธอรู้สึกอับอายที่มีพี่ชายเป็นเด็กพิการและรู้สึกเป็นห่วงไม่ต้องการให้ใครมาสมเพชพี่ชายของเธอด้วย ส่งผลให้แอนเนปิดกั้นตัวเองจากเพื่อนร่วมชั้นเรียนหรือเพื่อนวัยเดียวกันรวมทั้งคนรอบข้างด้วย แอนเนต้องร่วมแบกรับภาระในการช่วยดูแลพี่ชายหรือปิดกั้นตนเองจากเพื่อนวัยเดียวกัน การที่เด็กอย่างแอนเนต้องเผชิญกับปัญหาของการมีพี่ชายเป็นคนพิการซ้ำซ้อนย่อมส่งผลให้เด็กอย่างเธอมีความรู้สึกกดดันและความรู้สึกดิ่งเคียบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในส่วนลึกในจิตใจของเธอย่อมปรารถนาที่ไม่มีพี่ชายคนนี้ ทว่าความปรารถนานี้เป็นความคิดที่ไร้คุณธรรมทำให้เธอต้องกดทับหรือปกปิดเอาไว้ สิ่งที่เด็กกดทับไว้ในจิตใจจึงได้ไปปรากฏในความฝันในระหว่างการหลับ ความฝันครั้งนี้จึงเป็นกลไกที่ช่วยเติมเต็มความปรารถนาที่อยู่ในส่วนลึกของจิตใจซึ่งไม่ต้องการช่วยดูแลพี่ชาย

ความฝันในระหว่างการหลับไม่ได้ช่วยเติมเต็มเฉพาะจิตใจของเด็กที่ไม่แจ่มใสจากการช่วยแบกรับภาระในครอบครัว สำหรับเด็กบางคนที่รู้สึกโหยหาความอบอุ่นอาจแสดงความต้องการของตนในรูปแบบของความฝันในระหว่างการหลับ เช่น จ้าง วรรณกรรมเด็กของไทยเรื่อง *เด็กหญิงจ้าง* ของคณาพร คชา จ้างที่ใช้ความฝันระหว่างการหลับเป็นการทดแทนความต้องการในจิตใจของเธอ ด้วยเหตุที่จ้างอยู่กับพ่อซึ่งไม่มีเวลาให้เธอมากนัก ส่วนแม่ต้องตามไปดูแลพี่ชายและ

¹⁵⁵ Renate Welsh, *Drachenflügel*, 8th ed., (München: Deutscher Taschenbuch, 2002), p. 44.

พี่สาวของจ๋างที่เรียนหนังสืออยู่ที่จังหวัดอื่น ครอบครัวของจ๋างมักไม่มีโอกาสได้อยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันมากนักอันเป็นสิ่งที่จ๋างต้องการ ความปรารถนาของจ๋างเป็นจริงได้ในความฝัน

เมื่อคืนจ๋างนอนฝัน จ๋างฝันว่าที่บ้านอยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตา มีพ่อ
แม่ พี่จ้าว พี่จัน พี่จ๋า แล้วก็จ๋าง...¹⁵⁶

จ๋างไม่เพียงแต่ฝันว่าสมาชิกในครอบครัวอยู่พร้อมหน้ากันเท่านั้น เธอยังฝันถึงฉากรับประทานอาหารเย็นที่ทุกคนพากันเฝ้าออกเอาใจจ๋าง

...ทั้งหมดกินข้าวเย็นร่วมกัน...จ๋างเพิ่งสังเกตว่ากับข้าวบนโต๊ะเป็นของโปรดของจ๋างทั้งนั้น...จ๋างยังกินปลาที่พ่อตักให้ไม่หมด แม้มักตักต้มยำบอกให้จ๋างยื่นจานออกมารับ พี่จ้าวก็ตักทอดมันให้ พี่จ๋าบอกให้จ๋างกินเยอะๆ ส่วนพี่จันเลื่อนถ้วยน้ำจิ้มที่ตั้งไกลๆมาวางใกล้ตัวจ๋าง¹⁵⁷

ฉากรับประทานอาหารร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวเป็นสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์ในครอบครัวที่มีความสนิทสนมและใกล้ชิดกัน จ๋างจึงได้ฝันถึงฉากรับประทานอาหารร่วมกัน ขณะเดียวกันในความฝันจ๋างกำหนดให้ทุกคนเอาใจใส่จ๋าง แต่สำหรับโลกแห่งความเป็นจริงจ๋างมักถูกทอดทิ้งให้รับประทานอาหารคนเดียว หรืออยู่คนเดียว ทำให้จ๋างรู้สึกท้อแท้และโดดเดี่ยว เห็นได้ว่าความฝันของจ๋างเป็นการเติมเต็มความต้องการของจ๋างในการโหยหาความอบอุ่นจากครอบครัว

อาจกล่าวได้ว่าเด็กแทบทุกชาติไม่แตกต่างกันเนื่องจากมีธรรมชาติของความ ต้องการความรักและความอบอุ่น ถ้าในชีวิตจริงของพวกเขาต้องประสบกับความรู้สึกท้อแท้และโดดเดี่ยว เป็นผลให้ในใจย่อมโหยหาแต่ความรักและความอบอุ่น ทำให้เก็บไปฝันถึง เท่ากับว่าความฝันในระหว่างการหลับเป็นสิ่งที่ช่วยเติมเต็มความปรารถนาของพวกเขาในการได้รับความรักและความอบอุ่นตามที่ต้องการ แต่สำหรับเด็กบางคนที่ขาดความรักความอบอุ่นอาจหาทางออกให้ตัวเองไม่ได้จนต้องประสบกับความเจ็บป่วยทางใจและกาย

¹⁵⁶ กณภาพร กษา, *เด็กหญิงจ๋าง*, หน้า 43.

¹⁵⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 43-44.

เด็กบางคนที่ขาดความรักและความอบอุ่นอาจส่งผลให้เด็กเจ็บป่วยทางใจและมีผลแสดงออกทางกาย มีชื่อเรียกทางการแพทย์ว่า "โรคทางกายที่มีสาเหตุจากจิตใจ" (Psychosomatic Disorders) ในปัจจุบันมีทฤษฎีเกี่ยวกับสาเหตุของโรคในกลุ่มนี้เน้นให้เห็นความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างจิตใจกับร่างกาย ปัญหาทางด้านจิตใจส่งผลกระทบต่ออาการของโรค และระยะเวลาของการเกิดโรคแตกต่างกันในผู้ป่วยแต่ละราย¹⁵⁸ การนำเสนอเด็กที่เจ็บป่วยด้วยโรคนี้พบได้ในวรรณกรรมเด็กของเยอรมันเรื่อง *มารีปีศาจสาวระวาด* ของจิตโล กับวรรณกรรมเด็กของไทยเรื่อง *บ้านสีขาว* ของศรี เกศมณี

มารี (Marie) เด็กหญิงวัย 10 ขวบในเรื่อง *มารีปีศาจสาวระวาด* อาศัยอยู่กับพ่อสองคน ส่วนแม่เสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางรถยนต์ นับตั้งแต่นั้นมาพ่อเลิกเอาใจใส่มารี แต่หันไปใช้เวลากับการทำงาน และในแต่ละวันหลังเลิกงานพ่ออยู่ที่ร้านเหล้า มารีสังเกตว่าพ่อแทบไม่ยอมพบเธอ

Sonntags schien auch er die Zeit totzuschlagen. Marie merkte, dass er sie am liebsten gar nicht sehen wollte. Sonntags liefen sie umeinander herum wie feindliche Hunde.¹⁵⁹

นอกจากนี้มารียังต้องเผชิญกับพฤติกรรมหรือการกระทำของพ่อที่มีลักษณะก้าวร้าวและบังคับขู่เข็ญ เช่นในเหตุการณ์ที่มารีลี้ม่วไ้ที่โรงเรียน พ่อแสดงความกราดเกรี้ยวและบังคับให้มารีกลับไปเฮอร์มที่โรงเรียนทั้งคู่ที่เป็นวันเสาร์ซึ่งเป็นวันหยุด มารีหาร่มไม่พบเธอรู้สึกกลัวพ่อมากเมื่อกลับถึงบ้าน โดยไม่มีร่ม

Die Angst, als sie zu Hause ankam, war riesig wie ein Tunnel, der nicht zurück ans Licht führte.¹⁶⁰

การกระทำของพ่อทำให้มารีรู้สึกหวาดกลัว แม้ว่ามารีจะมียายดูแลเอาใจใส่อย่างดี แต่มีอาจชดเชยความรู้สึกกดดันและความตึงเครียดอันเกิดจากการที่ถูกพ่อแม่ทอดทิ้งหรือปล่อยปละละเลยจนกลายเป็นความสัมพันธ์ที่ห่างเหิน อันที่จริงแล้วมารีไม่สามารถอดทนต่อสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นได้

Eigentlich konnte Marie das alles auch nicht ertragen. Sie Verstand nichts, rein gar nichts.¹⁶¹

การที่เด็กลึบขบเศร้าซึม ไม่มีความสุขหรือไม่แจ่มใส ความรู้สึกของเด็กเป็นสิ่งที่ผู้ใหญ่มักมองข้าม เนื่องจากผู้ใหญ่ส่วนใหญ่มักไม่ได้คิดถึงจิตใจเด็ก ผู้ใหญ่สนใจแต่ทางร่างกายหรือเรื่องภายนอก

¹⁵⁸ สมภพ เรืองตระกูล, *โรคทางจิตเวชในเด็กและวัยรุ่น* (กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์, 2543), หน้า 126-133.

¹⁵⁹ Dagmar Chidolue, *Pischmarie*, 2nd ed. (Frankfurt/M.: Deutscher Taschenbuch, 1994) p. 18.

¹⁶⁰ Ibid., p. 52.

¹⁶¹ Ibid., p. 10.

เช่น พ่อของมารีที่ไม่ได้ใส่ใจจิตใจของมารี ทำให้มารีไม่มีความสุข ประกอบกับความห่างเหินและความเฉาที่สะสมมาตลอดหลายปีได้กัดกร่อนจิตใจของมารี แม้ว่าจะเป็นบาดแผลที่มองไม่เห็นตามร่างกาย แต่กลายเป็นสาเหตุที่ทำให้มารีป่วยทางจิตใจโดยแสดงออกในรูปแบบของการไม่สามารถควบคุมอาการขับถ่ายปัสสาวะได้ ไม่ว่าจะปัสสาวะในเวลากลางวันหรือในเวลากลางคืน อาการป่วยนี้ก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานใจสำหรับมารี มีหน้าซ้ำยังต้องถูกพ่อตำหนิอย่างกราดเกรี้ยวและต้องถูกเพื่อนล้อ

มารีไม่ต้องการเผชิญกับอาการปัสสาวะรดอีกต่อไป เธอต้องการหายขาดจากโรคนี้

Marie wünschte sich, daß es mit ihr selber gutgehen würde.
Mit der Pischerei.¹⁶²

มารีจึงยินดีที่ไปพบกุมารแพทย์เพื่อรับการรักษา มารีเข้ารับการรักษาด้วยวิธีสนทนาบำบัด ทำให้เธอมีความหวังว่าจะสามารถหายขาดจากอาการนี้ได้

Über Marie Pischgeschichte. Weil die eines Tages sowieso zu Ende sein würde. Einfach so. Marie wußte das genau.¹⁶³

นอกจากการไปพบแพทย์เพื่อรักษาอาการป่วยแล้ว ยังมีความเปลี่ยนแปลงด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารีกับพ่อ มารีพูดคุยกับพ่อกว่ามากขึ้น เห็นได้ในเหตุการณ์ที่พ่อสั่งให้มารีเขียนข้อความลงบนป้ายเพื่อต้อนรับแม่เลี้ยงในวันที่เธอกลับจากโรงพยาบาล แม้ว่ามารีทั้งรักและติใจที่แม่เลี้ยงหายป่วยและได้กลับบ้าน แต่มารีคิดว่าการเขียนป้ายเป็นการกระทำที่ไร้สาระ มารีจึงปฏิเสธที่ทำตาม เธอคิดว่าเธอกล่าวต้อนรับด้วยวาจาได้ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมามารีกับพ่อแทบไม่ได้พูดคุยกัน บทสนทนาโต้ตอบระหว่างพ่อกับลูกครั้งนี้ถือว่าเป็นบทสนทนาที่ค่อนข้างยาว นอกจากนี้พ่อยังพยายามปรับปรุงตัวเองด้วยการแสดงความกราดเกรี้ยวใส่ลูกให้น้อยลง มารีไม่ต้องประสบกับสภาวะที่ดึงเครียดจากความกรี้ยวกราดของพ่อ แต่มารียังมิได้รับการดูแลเอาใจใส่จากพ่อซึ่งเป็นสิ่งที่เธอปรารถนา ทำให้ปมในจิตใจยังคงอยู่ เป็นผลให้อาการปัสสาวะรดของมารียังไม่หายขาด ทว่ามีอาการน้อยลง การจบเรื่องโดยให้ความเจ็บป่วยทางใจที่แสดงผลทางกายของมารีบรรเทาลงและมีแนวโน้มว่าจะหายได้ในอนาคต เป็นการจบเรื่องแบบเปิดซึ่งคงแสดงให้เห็นว่าปัญหาในชีวิตไม่ได้แก้ไขได้โดยง่าย ขณะเดียวกันต้องให้เวลาในการคลี่คลายปัญหา

¹⁶² Ibid., p. 117.

¹⁶³ Ibid., p. 128.

ในขณะที่ความเจ็บป่วยในจิตใจของมารีแสดงออกในลักษณะของอาการปัสสาวะราด ส่วนวินในเรื่องบ้านสีขาวมีอาการปวดหัวและปวดท้องเมื่อเขาเกิดความตึงเครียดในจิตใจ เมื่อวินรับรู้ว่าคุณแม่ของตนกำลังจะหย่าร้างกัน เขารู้สึกเสียใจ ขณะเดียวกันรู้สึกกลัว แต่บางครั้งรู้สึกโกรธ¹⁶⁴ นอกจากนี้เขายังโทษตัวเอง¹⁶⁵ หรือคิดว่าตนเป็นต้นเหตุของความบาดหมางระหว่างพ่อ กับแม่

...เป็นเพราะเขาใช้ไหม ใช้...เขาเองนั่นแหละ เขาเป็นคนไม่ดีเลย...เขาเป็นเหตุให้พ่อแม่ทะเลาะกัน...¹⁶⁶

นอกเหนือจากการตำหนิตัวเองแล้ว วินยังคิดว่าพ่อแม่ไม่รักเขาด้วย การที่เด็กคิดว่าตนสูญเสียความรัก¹⁶⁷ จากพ่อแม่ ทำให้เขาคิดว่าตนถูกทอดทิ้ง¹⁶⁸ ความรู้สึกเจ็บปวดในจิตใจของวินส่งผลให้เขาเจ็บปวดทางร่างกายด้วย บางครั้งวินรู้สึกปวดหัว

...อาการปวดหัวจัดขึ้นมาพร้อมกับไข้ ความปวดทวิ ความรุนแรงขึ้นมาจนเขาทนไม่ไหว...¹⁶⁹

และบางครั้งวินรู้สึกปวดท้อง

วินปวดท้องจัดขึ้นมาอีกแล้ว... ความเจ็บปวดทวิขึ้นอย่างรุนแรงและรวดเร็วจนกระทั่งวินเองก็ไม่รู้ว่าตกเตียงลงไปนอนดิ้นกระเด็นๆ อยู่ที่พื้นได้อย่างไร¹⁷⁰

อาการปวดหัวหรือปวดท้องที่เกิดขึ้นกับวินเป็นอาการเจ็บป่วยที่มีสาเหตุจากปัญหาในจิตใจของวินเอง เมื่อวินสามารถคลายปมในจิตใจได้โดยมีตัวละครที่เป็นคุณตาของเพื่อนร่วมชั้นเรียนเป็นผู้ช่วยเหลือด้วยการสอนให้วินมีความอดทนและไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรค วินเชื่อฟังและทำตามคำสอนของคุณตา ทำให้วินสามารถยอมรับปัญหาการหย่าร้างของคุณแม่ ขณะเดียวกันวินรู้สึกสบายใจ ส่งผลให้อาการป่วยทางกายของวินหายไป การที่อาการป่วยทางกายของวินหายไปอันเป็นผลมาจากอาการป่วยทางใจของเขาหายไป ทำให้เรื่องราวของวินนั้นจบลงอย่างมีความสุข

¹⁶⁴ Roberta M. Bems, *Child, Family, School, Community: Socialization and Support*, p. 86.

¹⁶⁵ Ibid., p. 86.

¹⁶⁶ ศรี เกศมณี, *บ้านสีขาว* (กรุงเทพมหานคร: ปลาตะเพียน, 2537), หน้า 102.

¹⁶⁷ Roberta M. Bems, *Child, Family, School, Community: Socialization and Support*, p. 86.

¹⁶⁸ Ibid., p. 86.

¹⁶⁹ ศรี เกศมณี, *บ้านสีขาว*, หน้า 76.

¹⁷⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 128.

โดยทั่วไปแล้วผู้ใหญ่มักมองข้ามความรู้สึกของเด็ก อันที่จริงแล้วเด็กมีความรู้สึก เช่น ในกรณีของมารีกับวิน พวกเขาเป็นตัวอย่างของเด็กที่แสดงให้เห็นว่าเด็กก็มีความรู้สึก และเมื่อเด็กต้องเผชิญกับความทุกข์ซึ่งเก็บกดอยู่ในจิตใจและไม่สามารถแก้ไขได้ ความทุกข์ที่สะสมไว้ส่งผลให้กลายเป็นอาการป่วยทางกายซึ่งมีอาการของโรคและใช้เวลาในการบำบัดรักษาที่แตกต่างกันด้วย สำหรับปัญหาในครอบครัวที่ปรากฏในวรรณกรรมเด็กของเยอรมันกับของไทยไม่ได้พบเฉพาะปัญหาของเด็กที่ขาดความรักความอบอุ่นเท่านั้น ยังมีปัญหาการทำร้ายเด็กด้วย

3.2.2 ความรุนแรงในครอบครัว: การลงโทษหรือการทำร้าย

เด็กที่ตกเป็นเหยื่อของการถูกทำร้ายจากคนในครอบครัวเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมานานแล้ว ลอยด์ เดอเมาเซ่ (Lloyd de Mause) นักประวัติศาสตร์ชาวอเมริกันกล่าวว่าเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กในอดีตเป็นฝันร้ายซึ่งเราเพิ่งจะรับรู้เมื่อเร็ว ๆ นี้ ยิ่งเราย้อนกลับไปศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับเด็กในอดีต พบว่าเด็กมักไม่ได้รับการดูแลและเอาใจใส่ ขณะเดียวกันเด็กบางคนยังถูกฆาตกรรม ถูกทำร้ายและถูกทอดทิ้ง¹⁷¹ อันที่จริงแล้วการที่เด็กถูกกระทำหรือถูกปล่อยปละละเลย ไม่ได้พบแต่ในอดีตเท่านั้น ในปัจจุบันเด็กบางคนยังถูกกระทำทารุณ จากสถิติอาชญากรรมพบว่า มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีถูกทำร้ายและทอดทิ้งจนกระทั่งเสียชีวิตโดยเฉลี่ยสัปดาห์ละ 2 คน¹⁷² สำหรับตัวเลขหรือสถิติของเด็กที่ถูกทำร้ายนั้นเป็นที่ยอมรับกันว่ายังมีบางส่วนที่ไม่ได้เปิดเผย โดยเฉพาะเด็กที่ถูกทำร้ายจากคนในครอบครัว¹⁷³ โดยเฉพาะเด็กที่ถูกพ่อแม่ทำร้ายมักปกปิดเรื่องราวที่ตนถูกกระทำซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ปรากฏในแทบทุกสังคม

การทำร้ายเด็กโดยเฉพาะการทำร้ายร่างกายของเด็กเป็นสิ่งที่ปรากฏในวรรณกรรมเด็กร่วมสมัยของเยอรมันและของไทย ในงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้วรรณกรรมเด็กของเยอรมันเรื่อง *สัญญาของเดวิด* ของบันเชอรัส กับวรรณกรรมเด็กของไทยเรื่อง *ครอบครัวมีสุข* ของศรีสุพรรณิการ์ เป็นตัวอย่างในการศึกษาปัญหาของเด็กที่ถูกคนในครอบครัวทำร้าย การศึกษา

¹⁷¹ Lloyd deMause, "The Evolution of Childhood," in *The History of Childhood*, ed. Lloyd de Mause (New York: The Psychohistory Press, 1974), p.1.

¹⁷² Rudi Tameden Available from <http://www.uni-kassel.de/fb5/fricden/themem/Gewalt/unicef-gewaltstudie.pdf>

Bruno Hamann, *Familie und Familienerziehung in Deutschland* (Donauwörth: Auer, 2000), p.58.

วรรณกรรมเด็กทั้งสองเรื่องเห็นได้ว่ามีบางประเด็นที่คล้ายคลึงกัน แต่ในขณะเดียวกันมีบางประเด็นที่แตกต่างกัน อันเป็นสิ่งที่ได้วิเคราะห์ต่อไป

ประเด็นที่คล้ายคลึงกัน คือ ความเชื่อในวิธีการอบรมเด็ก ตามที่กล่าวกันว่า “รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี” ทั้งพ่อของเดวิดในวรรณกรรมเด็กของเยอรมันเรื่อง*สัญญาของเดวิด* และพ่อของเขียดในวรรณกรรมเด็กของไทยเรื่อง*ครอบครัววิเศษ* ได้แสดงความคิดเห็นว่าการที่ตนเมียนตีลูกเพื่อให้ลูกเป็นคนดี การเลี้ยงดูเด็กโดยใช้การเมียนตีถือได้ว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดาหากพิจารณาจากบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในอดีตอันเป็นช่วงระยะเวลาที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองสามารถลงโทษหรือเมียนตีเด็กได้เมื่อเด็กไม่เชื่อฟัง¹⁷⁴ ทศนคติเช่นนี้ส่งผลต่อการจัดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ในลักษณะที่เดอเมาเซ่เรียกว่าผู้ใหญ่ควบคุมเด็ก¹⁷⁵ เป็นวิธีคิดที่มองว่าลูกเป็นสมบัติของพ่อแม่ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาดในการลิขิตชีวิตของลูก ทำให้การทุบตีเด็กอย่างรุนแรงไม่ได้ถูกมองว่าเป็นเรื่องของการทำร้ายเด็กแต่อย่างใด การเลี้ยงดูเด็กโดยใช้การเมียนตีและความรุนแรงเพียงจะถูกสั่งห้ามในศตวรรษที่ 20¹⁷⁶ การทุบตีเด็กถือได้ว่าเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายนั้น เป็นไปตามการกำหนดกฎกติกาของสังคมเมื่อสังคมให้ความสำคัญกับเด็กและตระหนักถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็ก* องค์การกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน ค.ศ. 1989 ได้ประกาศหลักการในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) โดยเฉพาะหลักการข้อที่ 19 วรรค 1 ซึ่งระบุอย่างชัดเจนว่าเด็กจะต้องได้รับการปกป้องและคุ้มครองให้พ้นจากการถูกทารุณกรรม¹⁷⁷ หรือการถูกทอดทิ้ง¹⁷⁸ หลักการใน

¹⁷⁴ Lloyd deMause, “The Evolution of Childhood,” in *The History of Childhood*, ed. Lloyd deMause, p. 52.

¹⁷⁵ *Ibid.*, p. 52.

¹⁷⁶ Hans Günter Rolf and Peter Zimmermann, *Kindheit im Wandel: eine Einführung in die Sozialisation im Kindesalter* (Weinheim: Beltz, 1990), p. 118.

* สังคมเยอรมันได้อนุมัติให้เด็กมีสิทธิขั้นพื้นฐานในรัฐธรรมนูญเมื่อวันที่ 29 กันยายน ค.ศ. 1968 (Hans Günter Rolf and Peter Zimmermann, *Kindheit im Wandel: eine Einführung in die Sozialisation im Kindesalter*, p. 118.)

¹⁷⁷ “การทารุณกรรมเด็ก” มีคำจำกัดความที่หลากหลาย ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เลือกที่กำหนดคำว่า การทารุณกรรมเด็ก หมายถึงการที่เด็กต้องประสบกับความทุกข์ทรมาน หรือความยากลำบากหรืออันตราย โดยทั่วไปมักพบการทารุณกรรมเด็กในรูปแบบของการทารุณทางร่างกายและจิตใจ การทารุณทางเพศ และการทอดทิ้งหรือการปล่อยปละละเลยหรือการไม่ดูแลเอาใจใส่อันส่งผลเสียต่อพัฒนาการของเด็กทั้งด้านร่างกายและจิตใจ¹⁷⁷ เป็นผลให้เด็กต้องทุกข์ทรมานทั้งร่างกายและจิตใจ (Roberta M. Bems, *Child, Family, School, Community: Socialization and Support*, pp. 160-161.)

¹⁷⁸ Convention on the Rights of the Child

Article 19

- I. States Parties shall take all appropriate legislative, administration, social and educational measures to protect the child from all forms of physical or mental violence, injury or abuse, neglect or negligent treatment,

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเป็นสิ่งที่แทบทุกประเทศ รวมทั้งสังคมเยอรมันกับสังคมไทยได้ร่วมลงนามด้วย

อันที่จริงแล้ว การเขียนตีเด็กจัดว่าเป็นการทำโทษหรือการทำร้ายเด็กเป็นเรื่องที่ยังถกเถียงกันอยู่ในหลายสังคม เป็นเพราะในแต่ละสังคมมีความเชื่อและวิธีการอบรมเด็กแตกต่างกัน เป็นผลให้การตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเด็กของแต่ละสังคมแตกต่างกัน เช่น สังคมเยอรมันที่ตระหนักถึงสิทธิของเด็กซึ่งต้องได้รับการดูแลโดยปราศจากความรุนแรงจึงได้ตรากฎหมายมาตรา § 1631 BGB วรรค 2 ที่ระบุว่า การลงโทษเด็กที่กระทำกับร่างกายของเด็กเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย^{179*} ในขณะที่กฎหมายของเยอรมันให้เด็กมีสิทธิจากการละเว้นการลงโทษต่อร่างกาย ส่วนกฎหมายของไทยมาตรา 1567 วรรค 2 ให้ผู้ปกครองมีสิทธิทำโทษบุตรตามสมควรเพื่อว่ากล่าวสั่งสอน** บิดามารดาจะใช้วิธีการใด แต่ไหน เพียงใดขึ้นอยู่กับนิสัยใจคอของบุตรและพฤติการณ์ในแต่ละกรณี¹⁸⁰ หากบิดามารดาลงโทษบุตรเกินกว่าเหตุ บิดามารดาไม่มีอำนาจที่กระทำได้นอกจากนี้บิดามารดาอาจมีความผิดฐานทำร้ายร่างกาย¹⁸¹ แม้ว่ากฎหมายของไทยห้ามมิให้ใช้ความรุนแรงกับเด็กหรือทำร้ายเด็ก แต่การที่กฎหมายอนุญาตให้ทำโทษบุตรได้ตามสมควร อาจทำให้เกิดการตั้งคำถามถึงเส้นแบ่งความแตกต่างระหว่างการเขียนตีแบบลงโทษกับการเขียนตีแบบทำร้าย เส้นแบ่งที่ว่านี้ คือ สติสัมปชัญญะของพ่อแม่ในขณะที่ลงโทษลูก ถ้าในขณะที่พ่อแม่ลงโทษลูก พ่อแม่มีสติสัมปชัญญะ การลงโทษจะไม่เลยเถิดเป็นการทำร้าย แต่จากข่าวการทำร้ายเด็กที่ปรากฏตามหน้าหนังสือพิมพ์มักเริ่มจากการลงโทษแล้วลงเอยที่การทำร้ายเด็กแทบทั้งสิ้น

---

maltreatment or exploitation, including sexual abuse, while in the care of parent(s), legal guardian(s) or any other person who has the care of the child. Available from: <http://www.unhcr.ch/html/memu3/b/k2cre.htm>

* กฎหมายมาตรา § 1631 BGB วรรค 2 ที่ระบุว่า การลงโทษเด็กที่กระทำกับร่างกายของเด็กเป็นสิ่งที่ผิด

กฎหมาย¹⁷⁹ § 1631 BGB (2) Kinder haben ein Recht auf gewaltfreie Erziehung. Körperliche Bestrafungen, seelische Verletzungen und andere entwürdigende Maßnahmen sind unzulässig. Available from: http://bundesrecht.juris.de/bgb/_1631.html

**

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วย ครอบครัว บิดามารดาและบุตร มาตรา 1567 (รัฐสภา เอกบุคร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วย ครอบครัว บิดามารดาและบุตร, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2544), หน้า 122.)

¹⁸⁰ รัฐสภา เอกบุคร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วย ครอบครัว บิดามารดาและบุตรเล่มเดียวกัน, หน้า 124.

¹⁸¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 123.

ภาพของพ่อที่ลงโทษลูกจนกลายเป็นการทำร้ายลูกนั้นเป็นพ่อที่เจ้าอารมณ์และไร้เหตุผล เป็นบุคลิกที่พบได้ในพ่อของเดวิดและพ่อของเซียดด้วย อย่างไรก็ตาม ภาพของพ่อในวรรณกรรมทั้งสองเรื่องยังมีลักษณะที่แตกต่างกัน ในวรรณกรรมเด็กของเยอรมันนำเสนอภาพของพ่อที่ลงโทษลูกว่าเป็นเพราะปัญหาในจิตใจของพ่อที่เคยถูกกระทำในวัยเด็ก ส่วนตัวละครพ่อในวรรณกรรมเด็กของไทยนำเสนอภาพพ่อที่มีการศึกษาดำรงงาน และเป็นผู้ที่ตกเป็นทาสของสุรา ความแตกต่างของตัวละครพ่อที่เอ่ยมานั้นอยู่ที่ทัศนคติต่อชนชั้น ในเรื่อง *สัญญาของเดวิด* มิได้ตอกย้ำความเชื่อที่เห็นว่าพ่อที่ทำร้ายลูกเป็นพ่อที่มาจากชนชั้นล่างหรือมีปัญหาด้านเศรษฐกิจ นักเขียนได้นำเสนอภาพของพ่อของเดวิดในฐานะที่เป็นชนชั้นกลางซึ่งมิได้ประสบกับปัญหาด้านเศรษฐกิจ แต่เป็นพ่อที่มีปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจซึ่งเป็นผลมาจากตัวพ่อเองเคยประสบกับการถูกพ่อของตนลงโทษอย่างรุนแรงมาก่อน¹⁸²

Das tut weh, ich kenne das. Als ich in deinem Alter war, habe
ich mir auch mal...¹⁸³

เป็นไปตามความเชื่อทางจิตวิทยาที่เห็นว่าผู้ซึ่งถูกเลี้ยงดูโดยถูกลงโทษอย่างรุนแรงอาจมีแนวโน้มที่กลายเป็นคนก้าวร้าวและมีปัญหาทางด้านอารมณ์และจิตใจ¹⁸⁴ พ่อของเดวิดซึ่งมีบาดแผลในใจจากการถูกพ่อของตนลงโทษอย่างรุนแรง บาดแผลในใจที่ฝังลึกและไม่ได้รับการบำบัดรักษาอาจส่งผลให้เขากลายเป็นผู้ใหญ่ที่ทำร้ายเด็ก¹⁸⁵ รวมทั้งอาจส่งผลให้ขาดความเข้าใจในการเลี้ยงดูเด็กหรือขาดความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กแต่ละวัย อันมีผลให้มักใช้วิธีการลงโทษเด็กเกินความจำเป็น เมื่อเด็กไม่ได้มีพฤติกรรมที่เป็นไปตามความต้องการของพ่อ¹⁸⁶ ในขณะที่นักเขียนวรรณกรรมเด็กของเยอรมันมิได้ผลิตซ้ำความเชื่อที่เห็นว่าความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่เกิดกับครอบครัวชนชั้นล่างหรือผู้ที่ประสบปัญหาด้านการเงินเท่านั้น คงเป็นการบ่งบอกว่าตัวบทวรรณกรรมเด็กเรื่องนี้มิได้แฝงอคติทางชนชั้นให้กับผู้อ่าน ส่วนนักเขียนวรรณกรรมเด็กของไทยตอกย้ำความเชื่อที่เห็นว่าความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับครอบครัวที่ยากจนหรือครอบครัวที่ประสบกับปัญหาด้านเศรษฐกิจ

¹⁸² Roberta M. Bems, *Child, Family, School, Community: Socialization and Support*, p. 165.

¹⁸³ Jürgen Bauschenus, *David's Versprechen*, 8th ed. (Würzburg: Arena, 2003), p. 103.

¹⁸⁴ Roberta M. Bems, *Child, Family, School, Community: Socialization and Support*, p. 160.

¹⁸⁵ William A. Corsaro, *The Sociology of Childhood*, p. 243.

¹⁸⁶ Roberta M. Bems, *Child, Family, School, Community: Socialization and Support*, p. 165.

นอกจากนี้วรรณกรรมเด็กทั้งสองเรื่องยังมีลักษณะร่วมกันในด้านที่นำเสนอตัวละคร โดยใช้ข้อมูลจากหนังสือเกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการเด็กที่กล่าวถึงบุคลิกลักษณะของผู้ปกครองที่ทำร้ายเด็ก ในวรรณกรรมเด็กทั้งสองเรื่องเป็นการนำเสนอภาพของแม่ในลักษณะที่อ่อนแอและไม่สามารถปกป้องลูกของตนจากการถูกสามีทำร้าย การเลือกใช้ภาพของแม่เช่นนี้เป็นการนำเสนอภาพของแม่ตามแบบฉบับ คือ แม่ที่เป็นภรรยาในกรอบของครอบครัวแบบพ่อเป็นใหญ่ เป็นเพราะความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่ทัดเทียมกัน ทำให้ภรรยาอยู่ใต้อำนาจของสามีและไม่มีความเป็นตัวของตัวเองหรือไม่มีสิทธิ์มีเสียงทัดเทียมกับสามีจึงไม่สามารถห้ามปรามสามีมิให้ทำร้ายลูกของตนได้ ขณะเดียวกันการใช้ภาพของแม่ที่อ่อนแอคงเป็นการสร้างความเห็นใจให้กับตัวละครแม่ อาจเป็นการผลิตซ้ำความเชื่อที่เห็นว่าไม่มีแม่คนไหนที่กล้าทำร้ายลูก อันที่จริงแล้ว หากพิจารณาจากความรุนแรงในครอบครัวที่ปรากฏตามหน้าหนังสือพิมพ์ มีหลายกรณีที่แม่เป็นผู้ทำร้ายลูกเสียเอง

แม้ว่าวรรณกรรมเด็กทั้งสองเรื่องมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน แต่ถึงกระนั้นก็ตาม ทั้งสองเรื่องยังมีลักษณะที่แตกต่างกัน คือ วิธีคิดที่มีต่อการทำร้ายเด็ก โดยพิจารณาจากการนำเสนอความเข้าใจของตัวละครเด็กที่มีต่อการถูกพ่อลงโทษและการคลี่คลายสถานการณ์วิกฤตในชีวิตของเด็กทั้งสองคน

วรรณกรรมเด็กของเยอรมันเรื่อง*สัญญาของเดวิด*นำเสนอปฏิกริยาที่สับสนของเด็กที่ถูกพ่อทำร้ายร่างกาย ทั้งๆที่เดวิดถูกพ่อทุบตีจนเจ็บปวดไปทั่วทั้งร่างกาย

Noch immer prasseln die Schläge auf ihn nieder. Vor Schmerzen bebt er am ganzen Körper. Der Körper ist von Striemen bedeckt, einige bluten.¹⁸⁷

แต่เขาปกป้องการกระทำของพ่อ นอกจากนี้ยังทำให้พ่อแม่สบายใจด้วยการให้คำสัญญากับพ่อแม่ว่าจะไม่เล่าเรื่องนี้ให้ใครฟัง สืบเนื่องจากบทบัญญัติเกี่ยวกับเด็กข้างต้นส่งผลให้พ่อแม่ไม่มีสิทธิ์ที่เมียนดีเด็กอย่างรุนแรงอีกต่อไป มิฉะนั้นจะกลายเป็นการทำร้ายเด็กซึ่งเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย ด้วยเหตุนี้การที่พ่อของเดวิดยังคงทุบตีเขาโดยที่แม่ไม่ได้ขัดขวางจึงถือว่าเป็นความผิด เพื่อไม่ให้พ่อแม่ต้องรับโทษ ดังนั้นเขาจึงไม่ยอมเปิดเผยสิ่งที่เกิดขึ้น

Ich darf es niemandem erzählen....er hat den Eltern versprochen mit keinem Menschen darüber zu sprechen.¹⁸⁸

¹⁸⁷ Jürgen Bancherus, *Davids Versprechen* , pp. 98-99.

การที่เดวิดยอมทนกับสภาวะที่อันตรายและทุกข์ทรมานเองสอดคล้องกับความเชื่อเกี่ยวกับเด็กที่ถูกพ่อแม่ทำร้ายมักไม่ยอมเปิดเผย¹⁸⁹ เพราะเกรงว่าพ่อแม่จะเดือดร้อน เดวิดไม่ใช่เด็กไร้เดียงสาที่ไม่รู้ว่าเกิดอะไรขึ้นกับชีวิตของตน แม้ว่าการที่เดวิดไม่ยอมเปิดเผยว่าถูกพ่อแม่ทำร้ายเป็นการทำร้ายตัวเอง แต่ถึงกระนั้นก็ตาม ในฐานะที่เป็นลูก เขาจำต้องปกปิดเพื่อปกป้องพ่อแม่

ความสัมพันธ์ระหว่างความเจ็บปวดจากการถูกพ่อแม่ทำร้ายและการปกปิดการถูกพ่อแม่ทำร้ายวนเวียนอยู่ในความคิดคำนึงเดวิด การให้เด็กยอมเปิดเผยเรื่องราวการถูกทำร้ายจากคนในครอบครัวนั้นมีใช้เรื่องง่าย ครูของเดวิดพยายามให้เดวิดเล่าหรือถามถึงสาเหตุของรอยฟกช้ำตามตัวของเดวิด แต่เดวิดปฏิเสธการตอบคำถาม การถามอย่างตรงไปตรงมาย่อมทำให้เดวิดไม่ยอมเล่าอะไรทั้งสิ้น เด็กที่ถูกทำร้ายจากคนในครอบครัวจะยอมเปิดเผยถ้ามีผู้ใหญ่ที่รู้จักใช้จิตวิทยาในการล้างความลับของครอบครัวที่เด็กพยายามปกปิดหรือซ่อนเร้น เช่น นายแพทย์ที่รักษาอาการบาดเจ็บของเดวิดรู้ว่าเด็กที่ถูกทำร้ายมักไม่ยอมเปิดเผยว่าพ่อแม่ของตนเป็นผู้กระทำเนื่องจากเกรงว่าพ่อแม่จะถูกลงโทษ การซักถามอย่างตรงไปตรงมาถึงที่มาของบาดแผลที่ปรากฏตามร่างกายย่อมไม่เกิดประโยชน์ นายแพทย์ผู้นี้ตระหนักถึงความคิดที่ซับซ้อนของเด็กจึงได้ใช้เรื่องเล่าเป็นตัวล่อหลอกให้เดวิดยอมเปิดเผยเรื่องราวที่ตนถูกทำร้าย

เป็นเรื่องเล่าของเด็กผู้หญิงคนหนึ่งที่ถูกนำตัวส่งโรงพยาบาล ตามร่างกายของเด็กผู้หญิงคนนี้มีร่องรอยของการถูกทำร้ายร่างกาย การได้ยินเรื่องราวของเด็กผู้หญิงคนนี้ทำให้เดวิดถามตัวเองว่านายแพทย์ผู้นี้เล่าเรื่องนี้เพื่อวัตถุประสงค์อันใดกัน

Wozu erzählen Sie mir das alles?, fragt er.¹⁹⁰

อันที่จริงแล้ว เขารู้ว่านายแพทย์ต้องการอะไร เขาเห็นว่านายแพทย์ผู้นี้ไข้อยู่บนเตียงให้การฟังให้เขายอมเปิดเผย เขาไม่มีทางหลงกลแน่

Natürlich weiß er genau, was der Doktor mit der Geschichte beabsichtigt.... mit einem billigen Trick! Aber David fällt nicht darauf herein, er wird nichts verraten, noch nie hat er etwas verraten.¹⁹¹

¹⁸⁸ Ibid., p.124.

¹⁸⁹ Roberta M. Berns, *Child, Family, School, Community: Socialization and Support*, p.206.

¹⁹⁰ Jürgen Bancherus, *David's Versprechen*, p. 122.

¹⁹¹ Ibid., p.122.

นายแพทย์ยังเล่าเรื่องต่อไปอีกว่าเมื่อไม่กี่เดือนมานี้เด็กผู้หญิงคนนี้ถูกนำตัวส่งมาที่โรงพยาบาลอีกครั้ง ระหว่างที่แพทย์เล่าเดวิดจ้องมองผนัง ส่วนแพทย์จ้องหน้าเดวิดพลางเล่าต่อไปว่าเราไม่สามารถช่วยชีวิตเด็กผู้หญิงคนนี้ไว้ได้ เมื่อได้ฟังถึงตรงนี้เดวิดไม่ได้แสดงความคิดเห็นอะไรก็จริง คำว่าไม่สามารถช่วยชีวิตไว้ได้ก้องอยู่ในความคิดคำนึงของเดวิด

Nicht retten, klingt es in seinem Kopf nach, nicht retten.¹⁹²

ตอนนี้ในความคิดคำนึงของเดวิดมีแต่คำว่าความตายและคุก แพทย์เดินออกไปแล้ว ทิ้งให้เขาอยู่คนเดียวกับเรื่องเล่าของเด็กผู้หญิงที่ถูกพ่อแม่ทำร้ายจนเสียชีวิต ความคิดต่างๆวนเวียนอยู่ในสมองของเขา เขาไม่อยากจะถูกขังในห้องใต้ดิน เขาไม่อยากจะตาย พ่อแม่ไม่ควรติดคุก ครอบครัวของเราต้องอยู่ด้วยกัน เขาต้องไม่เล่าให้ใครฟัง เขาต้องไม่กลัวอีกต่อไป

Ich will nie mehr in den Kelle.

Ich will nicht sterben.

Mama und Papa sollen nicht ins Gefängnis

Wir müssen zusammenhalten.

Ich will nie mehr Angst haben.

Nie mehr.¹⁹³

เดวิดมีความสับสน เขาสัญญากับพ่อแม่ว่าจะไม่เล่าเรื่องที่ถูพ่อแม่ทำร้ายให้ใครฟัง แต่เขายังอยากมีชีวิต เขามีกิจกรรมมากมายที่อยากทำ แต่ถ้าเขาไม่เล่า ทุกอย่างยังดำเนินต่อไป เขาต้องถูกพ่อแม่ทำร้าย

หากเขายังคงเจ็บต่อไปเขาต้องกลับไปเผชิญกับชะตากรรมที่โหดร้ายและไม่มีวันสิ้นสุด อันที่จริงแล้วเขารักพ่อแม่แม้ว่าเขาจะถูกพ่อแม่ทำร้าย นอกจากการรักพ่อแม่แล้ว เขายังรักตนเองด้วย ทำให้เขาเลิกปกปิดสิ่งที่เกิดขึ้น

Er wird sein Versprechen brechen, wenn er weiterspricht...

Aber David will jetzt reden, es gibt keinen Weg zurück.¹⁹⁴

นายแพทย์ผู้นี้ใช้เรื่องเล่าดังกล่าวเพื่อแสดงให้เห็นว่ากระบวนการคิดของเด็กที่สับสนสามารถคลี่คลายออกมาได้ ธรรมชาติของคนย่อมรู้สึกลัวความตายเป็นสิ่งที่ทำให้เดวิดได้ไตร่ตรองถึงชีวิตของตน เดวิดยังต้องการมีชีวิตอยู่ต่อไป

Ich will nicht sterben... Leben will er...¹⁹⁵

¹⁹² Ibid., p.122.

¹⁹³ Ibid., p.124.

¹⁹⁴ Ibid., pp.125-126.

¹⁹⁵ Ibid., pp.124-125.

การที่เดวิดตระหนักถึงคุณค่าของชีวิตของตนได้เป็นผลมาจากการยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือของผู้ใหญ่ที่เข้าใจจิตใจหรือความคิดของเด็กที่เป็นเหยื่อของความรุนแรงในครอบครัว ดังนั้นการเล่าเรื่องราวข้างต้นคงช่วยให้เดวิดได้ถูกคิดและถามตนเองถึงชะตากรรมที่เกิดขึ้น แสดงว่าการตัดสินใจของเดวิดในการเปิดเผยเรื่องราวที่เขาถูกพ่อทำร้ายอาจบ่งบอกว่าเขามองเห็นชีวิตของตนเป็นสิ่งที่มีความตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเขารู้จักแต่ความเจ็บปวด โดยปราศจากการประจักษ์แจ้งแก่ใจว่าเขาอาจถูกทำร้ายจนกระทั่งเสียชีวิต เรื่องเล่าของแพทย์ผู้หนึ่งส่งผลให้เดวิดไม่ยอมตกเป็นเหยื่อของการถูกกระทำอีกต่อไป อาจเป็นไปได้ที่เดวิดตระหนักถึงสิทธิของตนในการมีชีวิตและการอยู่รอดจึงเลิกปกปิดความรุนแรงและขอความช่วยเหลือซึ่งเป็นหนทางเดียวในการยุติการถูกทำร้ายจากคนในครอบครัวได้

ในขณะที่วรรณกรรมเด็กของเยอรมันนำเสนอตัวละครเด็ก เช่น เดวิดที่ตระหนักถึงการเป็นเจ้าของในชีวิตของตนและสิทธิในการมีชีวิตรอด ทำให้เขาไม่ยอมตกเป็นเหยื่อของการถูกทำร้ายอีกต่อไป อาจหมายความว่าเดวิดตระหนักถึงความน่ากลัวและความเลวร้ายของการถูกทำร้ายซึ่งเป็นปัญหาที่ต้องแก้ไข แต่สำหรับเขียดในวรรณกรรมเด็กของไทยมีความเข้าใจต่อการถูกพ่อทำร้ายแตกต่างจากเดวิด เห็นได้จากการคลี่คลายเหตุการณ์วิกฤตหรือเหตุการณ์เฉียดตายในชีวิตของเขียดนั้นมิใช่เกิดจากการถูกพ่อทำร้าย แต่เป็นการประสบอุบัติเหตุจากการถูกตาของตนฟันที่ข้อมือ การที่นักเขียนใช้อุบัติเหตุมาเป็นการคลี่คลายความขัดแย้งและความห่างเหินระหว่างลูกกับพ่อ ทำให้ลูกรู้ว่าพ่อรักและห่วงใยเขามาก ขณะเดียวกันเขียดยอมรับว่าการเขียนดีเป็นวิธีการเลี้ยงดูลูกตามแบบของพ่อ

คราวนี้เขียดรู้แน่แล้วว่าพ่อนะรักเขียด เขียดจะได้ตอบใครๆได้ถ้าหาก
วันหน้าโดนพ่อหวด ว่าที่พ่อเขียนนะก็เพราะรักอยากให้เขียดได้ดี
หรือ...เขียดคิดว่าที่พ่อเลี้ยงดูเขียดมาแบบนี้ เออะอะดี เออะอะฟาด
ก็คงเพราะพ่อคิดเอาเองว่า แบบนี้นะเป็นแบบเฉพาะตัวของพ่อนี่นา
ไม่ว่าพ่อ แม่ ใครๆก็คงจะมีแบบอบรมสั่งสอนลูกตัวให้ผิดแผก
กันไปหรือก¹⁹⁶

¹⁹⁶ ศรีสุพรรณนิการ์, *ครอบครัวมีสุข* (กรุงเทพมหานคร: ดันหมาก, 2525), หน้า 120.

การที่นักเขียนนำเสนอความคิดของเขียดที่ตระหนักถึงความรักของพ่อและยอมรับการถูกลงโทษว่าเป็นวิธีการอบรมสั่งสอนลูก อาจแสดงว่าไม่ได้มองการเขียนตีแบบลงโทษว่าอาจลงเอยเป็นการทำร้ายเด็ก เป็นการมองข้ามความรุนแรงในครอบครัวซึ่งเป็นปัญหาที่ร้ายแรงและต้องแก้ไข อันเป็นผลมาจากวิธีคิดที่มองข้ามสิทธิเด็ก คนไทยส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจและไม่ตระหนักถึงคำว่า "สิทธิเด็ก" ทั้งๆที่ประเทศไทยได้ลงนามในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเมื่อปีพ.ศ.2535 แต่เราต้องไม่ลืมว่าแนวคิดที่เห็นว่าเด็กมีสิทธิอำนาจในฐานะที่เป็นบุคคลคนหนึ่งยังเป็นแนวคิดใหม่¹⁹⁷ หรือไม่ใช่เป็นแนวคิดหลักในสังคมไทย แนวคิดหลักในสังคมไทยนั้นผู้ใหญ่ยังเห็นเด็กเป็น "สมบัติของพ่อแม่" เป็นเพราะสังคมไทยเชื่อว่าพ่อแม่เป็นพรหมของบุตรหรือพ่อแม่ยังคงครองความเป็นเจ้าชีวิตเด็ก¹⁹⁸ ทำให้อำนาจของพ่อแม่ที่มีเหนือเด็กยังดำรงอยู่ในสังคมไทย นอกจากนี้ด้วยบทกฎหมายของไทยที่ใช้คุ้มครองสิทธิเด็กขาดเอกภาพและสับสน เนื่องจากขาดการมองจากการคุ้มครองตัวเด็กเป็นหลัก ทำให้เกิดความสับสนในการคุ้มครองตัวเด็กกับคุ้มครองอำนาจปกครองของบิดามารดา ในขณะที่มีตัวบทกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิเด็ก แต่ในขณะเดียวกันมีตัวบทกฎหมายเพื่อคุ้มครองอำนาจปกครองของบิดามารดา สำหรับกรณีของเด็กที่ถูกผู้ปกครองทำร้ายจึงเป็นการยากที่แยกเด็กออกจากครอบครัว คงเห็นได้ว่าถึงแม้จะมีกฎหมายที่คุ้มครองเด็กและลงโทษผู้ทำร้ายเด็ก แต่ในทางปฏิบัติยังเกิดปัญหามากมายทั้งขั้นตอนและวิธีการดำเนินการพิจารณาคดี¹⁹⁹ เป็นผลให้การปกป้องคุ้มครองด้านสิทธิเด็กยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร²⁰⁰ จึงได้เกิดการละเมิดสิทธิเด็กกันเรื่อยมา

อาจสรุปได้ว่าทัศนคติที่มีต่อการลงโทษกับการทำร้ายจากคนในครอบครัวที่ปรากฏในวรรณกรรมเด็กของเยอรมันกับของไทยนั้นแตกต่างกัน ในขณะที่วรรณกรรมเด็กของเยอรมันนำเสนอการลงโทษที่เลยเถิดเป็นการทำร้ายเด็กถือว่าเป็นปัญหาซึ่งต้องแก้ไข เห็นได้จากการนำเสนอเรื่องราวของเด็กที่ไม่ยอมตกเป็นเหยื่อของการถูกลงโทษจึงยอมเปิดเผยเรื่องราวที่ตนถูก

¹⁹⁷ จันทรเพ็ญ ชูประภาวรรณและคณะ, รายงานการทบทวนองค์ความรู้เรื่องเด็ก เยาวชน และครอบครัวในประเทศไทยและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการวิจัย, หน้า 52.

¹⁹⁸ เล่มเดียวกัน, หน้า 52.

¹⁹⁹ สมลักษณ์ ขนอม, "การคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กถูกทารุณกรรมในครอบครัว," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537), หน้า 51-52.

²⁰⁰ จันทรเพ็ญ ชูประภาวรรณและคณะ, รายงานการทบทวนองค์ความรู้เรื่องเด็ก เยาวชน และครอบครัวในประเทศไทยและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการวิจัย, หน้า 56.

พ่อของตนกระทำ ส่วนในวรรณกรรมเด็กของไทยมิได้มองว่าการลงโทษอาจลงเอยเป็นการทำร้ายเด็ก เห็นได้จากการที่นักเขียนผูกเรื่องโดยให้ลูกยอมรับว่าการลงโทษเป็นวิธีการอบรมสั่งสอนตามแบบของพ่อของตน ความแตกต่างทางด้านทัศนคติที่มีต่อการลงโทษเด็กเป็นผลมาจากกรอบความคิดของผู้ใหญ่ที่มีต่อเด็ก สังคมเยอรมันให้ความสำคัญกับแนวคิดที่เห็นเด็กมีสิทธิในฐานะบุคคลคนหนึ่ง เป็นผลให้เกิดการเน้นการคุ้มครองตัวเด็กเป็นหลักซึ่งเอื้อต่อการตรากฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย ตลอดจนการดำเนินงานการปกป้องคุ้มครองด้านสิทธิเด็กที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ส่วนในสังคมไทยนั้นแนวคิดที่เห็นเด็กมีสิทธิในฐานะบุคคลคนหนึ่งไม่ใช่แนวคิดหลักในสังคมไทย ส่วนแนวคิดหลัก คือ พ่อแม่เป็นพรหมของลูกทำให้พ่อแม่มีอำนาจเหนือลูก ขณะเดียวกันตัวบทกฎหมายครอบครัวของไทยยังอนุญาตให้พ่อแม่ทำโทษบุตรได้ตามสมควร

3.3 บทสรุป"ภาพพ่อ-แม่-เด็ก"ในวรรณกรรมเด็กของเยอรมันกับของไทย

จากการศึกษาวรรณกรรมเด็กของเยอรมันกับของไทยในแง่มุมของสังคมของเด็กในครอบครัวสามารถสรุปได้ว่า "ภาพพ่อ-แม่-เด็ก" มีลักษณะที่แตกต่างกันอันเป็นผลมาจากกรอบความคิดของผู้ใหญ่ที่มีต่อเด็ก

วรรณกรรมเด็กของเยอรมันเน้นการนำเสนอเด็กให้มีบทบาทในฐานะซึ่งเป็นบุคคลที่มีสิทธิและความเสมอภาคทัดเทียมกับผู้ใหญ่ หรือเป็นผู้ใหญ่ตัวเล็กๆคนหนึ่ง สืบเนื่องจากวิธีการเลี้ยงดูเด็กในสังคมเยอรมันตั้งแต่ทศวรรษ 1970 เป็นต้นมาเน้นการขัดเกลาเด็กโดยให้มีอิสระและความเป็นตัวของตัวเองแทนที่การอบรมเด็กในลักษณะของการบังคับและควบคุมเด็กให้เชื่อฟังผู้ใหญ่ วิธีการอบรมเด็กที่เปลี่ยนแปลงส่งผลให้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่มีความเปลี่ยนแปลงด้วย คือ ผู้ใหญ่เคารพในการเป็นบุคคลที่มีสิทธิมีเสียงของเด็ก ขณะเดียวกันผู้ใหญ่เห็นว่าควรนำเด็กกลับมาอยู่สังคมเดียวกับผู้ใหญ่ ไม่ควรปิดกั้นเด็กจากการรับรู้ปัญหา แต่ควรให้เด็กเรียนรู้การเผชิญหน้ากับปัญหาและรู้จักที่แก้ไขปัญหาด้วย ด้วยวิธีคิดดังกล่าวส่งผลให้นักเขียนนวนิยายเด็กสมัยใหม่ให้ความสำคัญกับการนำเสนอภาพของลูกในฐานะที่เป็นสมาชิกของครอบครัวจึงสามารถมีส่วนร่วมรับรู้เรื่องราวหรือปัญหาที่ซับซ้อนในครอบครัวได้ ไม่ว่าจะเป็นความเจ็บป่วยของแม่ซึ่งเป็นผลมาจากการที่แม่อุทิศตนให้กับครอบครัวจนกลายเป็นโรคประสาท การสลับ

บทบาทระหว่างพ่อกับแม่ ความสัมพันธ์ที่เปราะบางระหว่างพ่อกับแม่ บางครั้งมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือแก้ไขความขัดแย้งของครอบครัว เป็นผู้ไกล่เกลี่ยความบาดหมางระหว่างพ่อกับแม่ หรือรับฟังความคิด ความรู้สึกและความต้องการของพ่อแม่ เรียกได้ว่าลูกกลายเป็นคู่สนทนาหรือหรือที่ปรึกษาของพ่อแม่ ทำให้ลูกได้รู้จักโลกเร็วขึ้นหรือได้พัฒนาคุณภาพทางความคิดเร็วขึ้น²⁰¹ บทบาทและความรับผิดชอบในครอบครัวที่เกินวัยทำให้เด็ก ๆ เหล่านี้กลายเป็น “เด็กที่เป็นผู้ใหญ่ก่อนวัย”²⁰²

ในขณะที่ผู้อ่านได้เห็น “ภาพเด็ก” ที่มีบทบาทในครอบครัวมากขึ้น ขณะเดียวกัน ผู้อ่านได้เห็น “ภาพพ่อ-แม่” ที่คำนึงถึงเรื่องของตนเองมากกว่าบทบาทและความรับผิดชอบในฐานะ พ่อ-แม่ เป็นการนำเสนอภาพของผู้ใหญ่ที่เป็นปุถุชน หรือเป็นผู้ใหญ่ที่ไม่มีความสมบูรณ์แบบอีกต่อไป เป็นผู้ใหญ่ที่เรียกร้องความต้องการของตนเอง เป็นผู้ใหญ่ที่มีความอ่อนแอหรือมีความบกพร่อง เป็นผู้ใหญ่ที่ไม่สามารถจัดการปัญหาได้อย่างลงตัว มีหน้าซำยังเรียกร้องความช่วยเหลือจากลูกของตน หรือบางครั้งปิดความรับผิดชอบ หรือหนีปัญหา คงถือว่าเป็นผู้ใหญ่ที่กลับเป็น ‘เด็ก’²⁰³ นอกเหนือจากการนำเสนอภาพของผู้ใหญ่ที่บกพร่องแล้ว ยังมีการเปิดกว้างให้กับการเคารพสิทธิส่วนบุคคลของแม่ ผู้อ่านจึงได้เห็นภาพของแม่ที่ไม่จำเป็นต้องอุทิศตนเพื่อครอบครัวหรือไม่จำเป็นต้องเสียสละความต้องการของตน นั่นคงหมายความว่าแม่สามารถเปิดเผยตัวตนและความต้องการของตน แทนที่ต้องกดทับหรือปิดกั้นความต้องการของตน หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเป็นการนำเสนอแม่ที่ภาพของแม่ที่มีเลือดเนื้อและจิตใจ นอกจากนี้ยังมีการนำเสนอภาพของพ่อในอุดมคติแบบใหม่ที่มีบทบาทในการดูแลลูกมากขึ้น เห็นได้จากภาพของพ่อที่เรียนรู้การอภิบาลทารกแรกเกิดหรือการดูแลลูกและการเป็นพ่อบ้าน เป็นภาพของพ่อที่แตกต่างจากภาพพ่อตามชนบ โดยเฉพาะพ่อที่ให้ความสำคัญกับหน้าที่การงานของตนเท่านั้นมักเป็นพ่อที่ไม่ได้รับการยอมรับหรือยกย่องอีกต่อไปในนวนิยายเด็กของเยอรมัน

²⁰¹ Hannelore Daubert, “Von jugendlichen Eltern und erwachsenen Jugendlichen: Familienstrukturen und Geschlechterrollen in Schülerromanen der 80er und 90er Jahre,” in *Jugendkultur im Adoleszenzroman: Jugendliteratur der 80er und 90er Jahre zwischen Moderne und Postmoderne*, ed. Hans-Heino Ewers, 2nd ed. (Weinheim: Juventa, 1997), p. 49.

Hannelore Daubert, “Wandel familiärer Lebenswelten in der Kinderliteratur,” in *Veränderte Kindheit in der aktuellen Kinderliteratur*, eds Hannelore Daubert and Hans-Heino Ewers, p. 72.

²⁰² Hannelore Daubert, “Von jugendlichen Eltern und erwachsenen Jugendlichen: Familienstrukturen und Geschlechterrollen in Schülerromanen der 80er und 90er Jahre,” in *Jugendkultur im Adoleszenzroman: Jugendliteratur der 80er und 90er Jahre zwischen Moderne und Postmoderne*, ed. Hans-Heino Ewers, pp. 55-58.

²⁰³ Ibid., pp. 47-55.

ส่วนการอบรมเด็กในสังคมไทยแตกต่างจากสังคมเยอรมัน อันเป็นผลมาจากทัศนคติของผู้ใหญ่จำนวนมากยังคงเห็นเด็กเป็น”ผู้น้อย” ทำให้การอบรมเด็กของครอบครัวไทยเน้นความสำคัญของระบบอาวุโส การอบรมสั่งสอนเด็กทั้งทางตรงและทางอ้อมนั้นมุ่งเน้นให้เด็กต้องเคารพอาวุโสและให้เป็น”เด็กว่านอนสอนง่าย”²⁰⁴ สอดคล้องกับการวิจัยของชาวต่างประเทศที่พบว่าคนไทยปฏิบัติต่อเด็กในลักษณะของการใช้อำนาจของผู้ใหญ่เหนือผู้น้อย ส่งผลให้เด็กได้รับการหล่อหลอมให้เป็นผู้ตาม²⁰⁵ ผู้ใหญ่ไทยไม่ได้เคารพในความเป็นตัวของตัวเองของเด็กหรือไม่ได้เห็นเด็กมีสิทธิมีเสียงเช่นผู้ใหญ่ การที่ผู้ใหญ่ไทยเห็นเด็กเป็นผู้น้อยซึ่งเป็นรูปแบบของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เริ่มต้นปลูกฝังกันตั้งแต่ในมิติของครอบครัวเป็นผลให้บทบาทของเด็กและความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับพ่อแม่เป็นไปในลักษณะที่เด็กต้องเคารพ เชื่อฟังและทำตามผู้ใหญ่ ส่วนผู้ใหญ่ซึ่งมีอำนาจเหนือเด็กทำหน้าที่ควบคุมและกำกับเด็ก อาจเป็นไปได้ที่เด็กไม่ได้อยู่ในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของครอบครัวหรือมีส่วนร่วมรับรู้กับเรื่องราวในครอบครัว แต่เด็กอยู่ในฐานะที่ผู้ใหญ่ต้องให้การโอบอุ้มและปกป้อง ผู้อ่านจึงมักได้เห็นภาพของพ่อที่อยู่ในฐานะหัวหน้าครอบครัวหรือผู้ที่ให้คำแนะนำหรือข้อคิดแก่ลูก นอกจากนี้พ่อแม่มักเป็นที่คาดหวังให้ทำหน้าที่ดูแลลูก ในวรรณกรรมเด็กจึงนำเสนอเรื่องราวของพ่อแม่ที่กำลังจะหย่าร้างแต่ต้องยุติปัญหาของตนเพื่อกลับมารับผิดชอบหน้าที่ในฐานะพ่อแม่ซึ่งต้องดูแลและปกป้องลูกของตน เพราะพ่อแม่ที่ได้รับการยอมรับ คือ ผู้ที่คำนึงถึงหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นพ่อแม่ เป็นการนำเสนอภาพของพ่อแม่ในแบบที่ควรเป็นให้ปรากฏในวรรณกรรมเด็กของไทย

²⁰⁴ จักร์เพ็ญ ชูประภาวรรณและคณะ, รายงานการทบทวนองค์ความรู้เรื่องเด็ก เยาวชน และครอบครัว และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการวิจัย, หน้า 10.

²⁰⁵ เล่มเดียวกัน, หน้า 52.